Ciocârlia

DEZSŐ KOSZTOLÁNYI

roman

Dezső Kosztolányi (1885-1936) s-a născut la Subotica, un mic oraş de provincie din Imperiul Austro-Ungar. Tatăl lui era directorul liceului local. Kosztolányi a studiat timp de trei ani maghiara şi germana la Universitatea din Budapesta, iar în 1906 a optat pentru jurnalism. În 1908 s-a numărat printre primii colaboratori ai legendarei reviste literare *Nyugat*. A cunoscut faima literară odată cu publicarea, în 1910, a celui de-al doilea volum de poezii, *A szegény kisgyermek panaszai*. În anii ’20 a început să scrie proză, publicând printre altele romanele *Ciocârlia* (*Pacsirta*, 1924; Editura ALLFA, 2015) şi *Anna Edès* (1926), acesta din urmă fiind considerat o capodoperă a romanului psihanalitic maghiar. Pe lângă poezii şi romane, Dezső Kosztolányi a scris şi critică literară, a fost primul preşedinte al PEN Clubului maghiar şi a tradus din Shakespeare, Lewis Carroll, Oscar Wilde, Verlaine, Baudelaire, Goethe şi Rilke. A publicat de asemenea o antologie de poezie chineză şi japoneză.

„Un singur lucru m-a interesat cu adevărat dintotdeauna: moartea. Nimic altceva. Am devenit o fiinţă umană când, la vârsta de zece ani, l-am văzut pe bunicul meu, pe care îl adoram, mort. De atunci a început transformarea mea în poet, în artist, în gânditor, atunci mi-am dat seama că trebuie să fac ceva. Aşa am început să scriu poezie.”

Dezső Kosztolányi

DEZSŐ KOSZTOLÁNYI

CIOCÂRLIA

Traducere din limba
maghiară de Andrei Dósa

EDITURA ALLFA

I

În care cititorul face cunoştinţă cu doi bătrâni şi cu fiica lor, pe care ei o iubesc ca pe ochii din cap, şi află şi despre complicatele pregătiri pentru o excursie la câmpie.

Pe canapeaua din sufragerie erau împrăştiate panglici tricolore, capete de sfoară de împachetat, bucăţi de hârtie şi un exemplar rupt al ziarului local, pe a cărui primă pagină se distingea, scris cu litere de o şchioapă, *Gazeta de Sárszeg*, 1899.

Calendarul de lângă oglindă, luminat de soarele puternic, arăta ziua şi luna: vineri, 1 septembrie. Iar pendula de cupru a ceasului de perete încastrat în cutia lui de sticlă şi lemn sculptat tăia în bucăţele mici ziua ce părea să nu se mai termine. Indica ora douăsprezece şi jumătate.

În sufragerie, mama şi tata făceau bagajele.

Se luptau cu un geamantan vechi, maroniu. Au mai strecurat un pieptăn de os în buzunarul ce se deschidea în peretele despărţitor, apoi i-au strâns bine chingile şi l-au coborât pe podea. Era gata de drum, plin până la refuz cu tot felul de lucruri, umflat pe ambele părţi, ca o mâţă ce urmează să fete nouă pui.

Au mai pus una alta într-un coş de nuiele – o pereche de chiloţi de damă dantelaţi, o bluză, papucii, cârligul de încheiat nasturi, pe care fiica lor îl pregătise deja, grijulie.

— Periuţa de dinţi, a zis tata.

— Doamne, periuţa, a dat din cap mama, era să uităm acasă periuţa!

A ieşit pe hol, dând în continuare din cap, de acolo a intrat în camera fetei ca să aducă periuţa de pe chiuveta metalică, emailată.

Tata şi-a mai trecut o dată palma peste lucrurile fetei, mângâindu-le uşor, ca să le preseze.

Cumnatul său, Béla Bozsó, fratele soţiei, îi invitase în repetate rânduri de-a lungul verii să-l viziteze pe proprietatea lui de la Tarkő.

„Castelul” său cu trei camere se ridica în mijlocul unor acareturi părăsite, pe un teren nu mai mare de o sută de pogoane. Nu uitaseră de spaţioasa cameră de oaspeţi, ce se afla într-una dintre aripile casei. Pereţii văruiţi ai încăperii erau împodobiţi cu arme de vânătoare şi trofee de cerb.

Nu mai fuseseră de ani de zile acolo, dar mama aducea adesea vorba de „moşie” şi de micul lac înconjurat de păpuriş, pe ale cărui unde obişnuia să lanseze bărcuţe de hârtie pe când era copilă.

Amânau mereu plecarea.

Anul acela însă, toate scrisorile primite din pustă se terminau cu „Veniţi odată, veniţi cât de repede puteţi!”.

Până la urmă, în mai, se hotărâseră să le facă o vizită. Dar, ca în fiecare an, vara fuseseră ocupaţi cu procurarea proviziilor pentru iarnă, cu făcutul dulceţii, cu legarea borcanelor cu gem de vişine şi de cireşe. La sfârşitul lui august le-au dat de ştire că iar au fost prinşi cu treburile, că se simt prea bătrâni să facă astfel de călătorii, dar că o vor trimite pe fată să stea la ei o săptămână în locul lor. Ea oricum muncise mult, odihna i-ar fi prins bine.

Rudele au primit vestea cu bucurie.

În fiecare zi venea poşta. Nenea Béla şi soţia lui, mătuşa Etelka, îi scriau scrisori fetei, fata le răspundea, mama îi scria soţiei fratelui său, tatăl îi scria cumnatului, rugându-l s-o aştepte el personal cu brişca, pentru că gospodăria se afla la trei sferturi de oră de mers pe jos de gară. Totul fusese stabilit.

Cu toate acestea, în ultimele zile avusese loc un schimb intens de telegrame, prin care fuseseră lămurite şi ultimele detalii. Nu mai putuseră să dea înapoi.

Mama s-a întors cu periuţa. Tata a împachetat-o în hârtie velină.

S-au mai uitat o dată prin cameră, şi când au văzut că n-au uitat nimic, au închis capacul coşului.

Dar cheia nu voia să se rotească, zăvorul nu ţinea, aşa că au petrecut nişte sfoară de împachetat în jurul coşului şi l-au legat, în aşa fel încât tata a fost nevoit să-l preseze cu pieptul lui slab, iar venele de pe frunte i s-au umflat.

În acea zi toţi trei se treziseră devreme, apucându-se imediat de împachetat, şi în exaltarea neobişnuită care îi cuprinsese, se fâţâiseră de colo colo ameţiţi. Nu apucaseră nici să mănânce ca lumea de prânz, pentru că îşi tot aduceau aminte ba de una, ba de alta.

Acum însă erau gata de plecare.

Au aşezat şi coşul lângă geamantan. Pe aleea pavată ce traversa curtea şi se termina chiar în faţa verandei, se hurducăia un cărucior pentru bagaje.

A apărut un adolescent deşirat care a aşezat indiferent geamantanul şi coşul pe cărucior, l-a scos din curte şi s-a îndreptat spre gară.

Tata purta o haină gri-şoricel, exact aceeaşi culoare ca părul lui. Începuse să încărunţească în mod vizibil, mustaţa îi părea pălită de brumă, iar sub ochi îi atârnau pungi mici din piele uzată, pergamentoasă.

Mama purta haina cea neagră, ca de obicei. Părul ei, pe care îl unsese cu ulei de nucă, nu începuse încă să albească peste tot, nici riduri nu prea avea, doar fruntea îi era brăzdată de două cute mai adânci.

Cu toate acestea, cât de mult semănau! În ochii lor tremura aceeaşi lumină sperioasă, nasurile subţiri, cartilaginoase erau la fel de ascuţite, urechile, cuprinse de aceeaşi roşeaţă.

S-au uitat la ceasul de pe perete. Tata şi-a scos şi ceasul de buzunar, care era mai exact. Au ieşit pe

verandă. De acolo au strigat amândoi deodată în direcţia grădinii:

— Ciocârlia!

Pe o bancă, în faţa straturilor de flori, la umbra castanului sălbatic, stătea o fată. Croşeta o faţă de masă dintr-un ghem de bumbac galben.

Doar părul negru i se zărea, care îi umbrea faţa, acoperind-o pe trei sferturi, lăsând vederii doar un sfert.

Nu s-a mişcat. Poate că nici n-a auzit.

Unde mai pui că îi făcea plăcere să rămână aşa, cu capul plecat, holbându-se mult timp la împletitură; efortul nu conta, pentru că ştia din experienţa dobândită de-a lungul anilor că acea postură i se potriveşte cel mai bine.

Poate că auzise ceva, dar nu s-a sinchisit să se întoarcă. Se stăpânea cu autodisciplina unui om bolnav.

Apoi au strigat mai tare:

— Ciocârlia!

Şi mai tare:

— Ciocârlia!

Fata şi-a întors privirea spre verandă, pe a cărei treaptă superioară stăteau tata şi mama. Îi dăduseră numele acesta, Ciocârlia, cu ani în urmă. Cu mulţi ani în urmă, pe când încă mai cânta. Numele se lipise de ea şi de atunci îl purta ca pe o haină de copil rămasă mică.

Ciocârlia a oftat adânc – întotdeauna ofta adânc –, a strâns ghemul de bumbac, l-a pus în coş şi a pornit spre umbrarul năpădit de viţa sălbatică. „Trebuie să merg deci”, s-a gândit, „trenul pleacă în curând”, în seara aceea avea să doarmă deja la unchiul ei, în pusta de la Tarkő. Se apropia, mergând uşor legănat.

Bătrânii o urmăreau cu un zâmbet duios.

Apoi, când chipul ei s-a ivit deodată din frunziş, zâmbetul părinţilor a pălit un pic.

— E timpul să mergem, draga mea, a zis tata, uitându-se în pământ.

II

În care parcurgem Strada Széchenyi
până la gară şi în sfârşit trenul pleacă.

Au trecut pe sub şirul de plopi, pe singura stradă asfaltată din Sárszeg, Strada Széchenyi, care ducea direct la gară. Ar fi putut fi una dintre plimbările lor zilnice: la mijloc Ciocârlia, în dreapta ei mama, iar în stânga tata.

Mama vorbea despre cum pusese ea în ultimul moment periuţa de dinţi în coş, explicând unde se găseau diversele obiecte mici. Tata ţinea în braţe pătura cu dungi albe de lână şi butelcuţa pe care o umpluse, pentru drum, cu apă bună de la fântâna de acasă.

Ákos Vajkay nu vorbea, mergea tăcut. Se uita la fiică-sa.

Purta o pălărie imensă cu pene demodate de culoare verde-închis şi, ca să se ferească de căldura arzătoare, îşi deschisese umbrela de soare roz, care îi arunca pe faţă o lumină intensă.

Ciocârlia era o fată cumsecade, foarte cumsecade, singura bucurie a vieţii lui. Ákos îşi repeta mereu acest lucru, şi le repeta şi altora.

Ştia că nu e frumoasă, biata de ea, şi mult timp fusese realmente afectat. Dar apoi începuse s-o vadă mai puţin clar, imaginea se estompase, învăluită în ceaţă. Fără să se mai gândească, o iubea nemăsurat aşa cum era.

Trecuseră cinci, trecuseră zece ani de când renunţase la orice speranţă, nici nu îi mai trecea prin cap să încerce s-o mărite. Orice i se întâmpla, însă, fetei, el se simţea nefericit, îi lua ceva timp să se obişnuiască, chiar dacă se întâmpla să-şi schimbe doar coafura sau, odată cu trecerea toamnei, să-şi

îmbrace, paltonul sau să renunţe la el odată cu venirea primăverii.

Şi acum suferea din acelaşi motiv. O compătimea pe Ciocârlia şi, ca să scape de acel sentiment, se pedepsea. O privea atent, aproape ostentativ: faţa ei neobişnuită, care era şi grasă şi slabă, nasul cărnos, nările largi, ca de cal, sprâncenele masculine, severe, ochii mici şi apoşi, care îi aminteau vag de ochii lui.

Niciodată în viaţa lui nu se pricepuse la femei, dar simţea acut că fiica lui e urâtă. Acum era nu doar urâtă, ci şi ofilită, îmbătrânită. O fată bătrână în toată puterea cuvântului.

Doar în cascada de lumină a umbrelei de soare, în lumina ei aproape scenică a avut revelaţia. „Ca un vierme sub tufa de trandafir”, s-a gândit.

Continua să meargă în costumul său gri-şoricel şi, când au ajuns în Piaţa Széchenyi, singura piaţă din Sárszeg, *agora*, a lungit pasul fără să bage de seamă, ca să nu trebuiască să meargă alături de ea.

Acolo se găseau primăria, cafeneaua Baross, gimnaziul cu scările lui de piatră tocite de-a lungul deceniilor şi cu micul turn de lemn, în care dimineţile răsuna clopotul care îi chema pe elevi la ore. Acolo se găsea restaurantul Regele Ungariei şi, vizavi de el, hanul Széchenyi, care adăpostea într-una dintre aripile lui Teatrul Kisfaludy, iar în lateral, de acolo se putea vedea acea clădire cu un singur etaj, împodobită cu trandafiri de ghips, care era printre cele mai frumoase din oraş şi în care se găsea Clubul. Mai jos erau magazine, unul de vopseluri, două feronerii, papetăria şi librăria lui Vajna, farmacia Maria şi un magazin nou, cu articole de lux, mare şi frumos amenajat, Weisz şi Asociatul. Negustorul îşi scălda capul în formă de pepene în razele soarelui, fumând în faţa intrării. Şi-a scos trabucul din gură, s-a înclinat şi a salutat familia Vajkay cu un zâmbet larg.

Ákos, la fel ca ceilalţi membri ai familiei, mergea rar în oraş. Îl stinghereau toată curiozitatea

şi toată deschiderea aceea excesivă.

Sorbindu-şi berile pe terasă, clienţii de după-amiază ai cafenelei Széchenyi şi-au ridicat ochii din ziar şi s-au uitat la Ciocârlia. Nu în mod necuviincios, ci aşa cum o făceau întotdeauna. Cu o anumită simpatie cenuşie, binevoitoare, căptuşită cu maliţiozitate roşie.

Atunci bătrânul şi-a pus capăt gândurilor apăsătoare, autoflagelatoare. Şi-a încetinit paşii şi s-a alăturat fiicei lui, sfidător, doar de-al naibii, să înfrunte şi el simpatia şi maliţiozitatea. Ca de obicei, şi-a încovoiat puţin umărul stâng, nervos, de parcă prin asta ar fi încercat să-şi mascheze stânjeneala şi să repare dezechilibrul produs de propriul odor în ordinea naturii.

Au ajuns la gară. Mica râşniţă de cafea de interes local pufăia deja trasă pe peron. S-a dat semnalul de îmbarcare.

S-au grăbit să ajungă la compartimentele din vagonul pentru doamne, ca să-i găsească un loc bun Ciocârliei. Doar că, spre marea lor groază, toate locurile erau ocupate. Ciocârlia a fost nevoită să se împleticească dintr-un vagon în altul, până a găsit în capătul trenului un compartiment la clasa a doua, ocupat doar de un tânăr şi un preot catolic bătrân şi slab. În lipsă de altceva mai bun, a hotărât să rămână acolo, şi tata a urcat să-i aranjeze bagajele.

Ákos a săltat valiza în tren, a pus coşul în plasa pentru bagaje, i-a înmânat pătura de lână cu dungi albe şi butelcuţa cu apă, ca să nu bea cine ştie ce apă pe drum, a tras perdeaua ca să n-o bată soarele, s-a aşezat până şi pe banchetă ca să-i încerce arcurile. Apoi şi-a luat la revedere. I-a sărutat ambii obraji. N-o săruta niciodată pe gură.

A coborât din tren. Trăgându-şi melonul negru peste ochi, s-a dus înapoi la soţia lui, care stătea lângă cărucior, şi s-a uitat la fereastra compartimentului. Trebuie spus pe şleau că părinţii Ciocârliei plângeau. Le curgeau lacrimile. Încetişor, firesc.

Locuitorii curioşi şi iscoditori ai micului oraş de provincie nu îi băgau în seamă.

Ei se obişnuiseră de mult ca familia Vajkay să plângă în locuri publice. Plângeau duminica în biserică, în timpul slujbei, plângeau la înmormântări, la nunţi, în timpul festivităţilor de cincisprezece martie, când drapelele, cuvântările şi recitalurile de poezie le înălţau sufletul în atmosfera rarefiată a sărbătorii. Aproape căutau cu dinadinsul acele împrejurări.

Acasă duceau o viaţă destul de senină. Dar dacă se ivea vreo ocazie, atunci, protejaţi de înduioşarea colectivă, „îşi descărcau sufletul", aşa cum îşi spuneau unul altuia mai târziu, zâmbind uşor, ştergându-şi ochii.

Şi acum plângeau. Amândoi.

După ce şi-a aranjat lucrurile în compartiment, Ciocârlia s-a aplecat pe geamul deschis al vagonului şi a observat că dragii ei părinţi plâng. S-a forţat să pară nepăsătoare, a încercat să zâmbească, dar n-a îndrăznit să spună nimic. Îi era teamă că i se va frânge vocea.

Despărţirea a fost lungă şi dureroasă. Trenul a întârziat mult pe peron. Aceste trenuri locale sunt cumva prea zeloase, la început îţi dau impresia că acuşi-acuşi vor pleca şi se şi clintesc cu mare tam-tam, dar apoi, în ultimul moment, se iveşte mereu câte un groaznic impediment. Au avut timp berechet să-şi ia la revedere. Au putut să-şi spună tot ce au vrut, ba au şi rămas fără cuvinte. Bătrânii şi-au şters lacrimile, se mutau de pe un picior pe altul, ar fi vrut ca scena aceea lungită prea mult să se termine.

— Să nu cumva să răceşti în căldura asta infernală! a spus mama îngrijorată.

Dar acel avertisment nu mai avea nicio valoare. Maică-sa îi spunea mereu asta: iarna, primăvara, toamna şi vara.

— Vezi că ai apă în butelcuţă, i-a amintit încă o dată tata. Să nu bei apă rece!

— Şi să nu mănânci pepene galben! Să nu mănânci salată de castraveţi! Ciocârlia, să nu mănânci, pentru nimic în lume să nu mănânci!

Fluierul scurt al trenului i-a făcut pe toţi trei să tresară. Dar tot nu s-a urnit.

— Cu bine, fata mea! a spus Ákos, adunându-şi toate forţele ca să pună capăt discuţiei într-o manieră hotărâtă, bărbătească. Cu bine. Ai grijă de tine, fata mea!

— Ciocârlia! a strigat mama, rozându-şi colţul batistei, pentru că începuse din nou să plângă. Of, fata mea, n-o să ne mai vedem atâta timp!

Ciocârlia a deschis gura pentru prima dată.

— Vineri o să fiu aici, de azi într-o săptămână, vineri.

— Vineri, i-au făcut amândoi semn cu mâna, vineri, şi în acel moment trenuleţul rablagit, cu vagoanele lui joase, s-a smucit pe neaşteptate şi s-a urnit sâsâind şi sfârâind.

Gonea spre spaţiile vaste ale pustei.

Fata s-a aplecat pe fereastră. S-a întors în direcţia părinţilor ei. Îşi fluturau batistele, stând unul lângă altul, rigizi. I-a mai văzut o vreme, apoi au dispărut.

În curentul stârnit de tren, barăcile, turnurile şi căpiţele de fân valsau, stâlpii fugeau, florile de câmp mov se înclinau. Praful şi razele soarelui îi pişcau ochii, fumul locomotivei o făcea să tuşească. Totul se învârtea în jurul ei.

Ciocârlia era ca tatăl ei. Îşi trăia viaţa, zi după zi, dar acum, că peisajele care rămâneau în urmă şi câmpurile ce se succedau unul după altul îi aduceau aminte de acel ceva care rămâne mereu acelaşi şi nu poate fi schimbat, a simţit cum i se strânge pieptul.

S-a dus la o altă fereastră care nu era coborâtă, dar acolo şi-a văzut chipul reflectat în sticlă. Nu-i plăcea să se privească, pentru că însemna vanitate, şi apoi de ce ar fi făcut-o?

A pornit deci pe solul nesigur al vagonului, retrăgându-se spre compartiment, de parcă s-ar fi

grăbit şi ar fi făcut-o să-şi ştie durerea într-un loc mai sigur, mai ferit. Dar n-a mai rezistat. De cum a ajuns în dreptul compartimentului unde stăteau tânărul împreună cu preotul catolic bătrân şi slab şi s-a hotărât să se aşeze, şi-a uitat durerea.

Lacrimile i-au umplut ochii.

Primul ei sentiment trebuie să fi fost teama, pentru că şi-a dus repede mâna la ochi, ca şi cum ar fi încercat să-i inducă în eroare pe ceilalţi călători, surprinsă de faptul că acel lucru de care se temea, la care se aştepta mai târziu, în momentul sosirii în pustă sau poate şi mai târziu, se întâmpla deja. Atâtea lacrimi. Niciodată nu se gândise că pe lumea asta ar putea exista atâtea lacrimi.

Batista nu şi-a scos-o însă, n-ar fi folosit la nimic. Plângea fără oprelişti în faţa celor doi bărbaţi. Rămăsese în picioare, era aproape indecentă, găsea satisfacţie în propriul chin, îşi târa, cu ostentaţie şi indiferenţă în acelaşi timp, groaznicul blestem. Lacrimile care curgeau şuvoi i-au acoperit ochii cu o peliculă umedă. Nu mai vedea pe nimeni şi nu-i păsa că ceilalţi se uită la ea.

Apoi, muşchii şi nervii au fost cuprinşi de spasme, gâtul i s-a strâns în aşa fel încât a simţit o mâncărime aspră, de parcă ar fi înghiţit un vin dulce, apoi ceva insuportabil de amar.

Cei doi bărbaţi erau martori ai străvechiului ritual al plânsului. Un singur oftat îi transformase fetei pieptul în cel al unui titan, şi gura cuprinsă de convulsii căuta disperată o înghiţitură de aer. A inspirat de câteva ori şi, după accesul care pusese stăpânire pe ea, a urmat dezlegarea, la fel de dureroasă, chiar dacă însemna moartea durerii.

Ciocârlia s-a sprijinit de uşa compartimentului ca să-şi uşureze povara. Se strâmba abia vizibil, ca şi cum ar fi fost chinuită de o uşoară durere fizică, doar şuvoaiele de lacrimi fierbinţi îi udau în continuare ochii, gura şi nasul prin canalele lacrimale, ceva nevăzut îi scutura corpul altfel sănătos din cap până în picioare, ceva ce doar ea

putea să vadă, o amintire fără formă, un gând nedus până la capăt, dar cu atât mai dureros, întruchipat de un chin imposibil de exprimat.

S-a aşezat pe banchetă. Faţa ei lată s-a încălzit din cauza soarelui, petele lăsate de lacrimile fierbinţi îi colorau nasul în roşu. Săraca, arăta ca un papiţoi cu pălăria aceea cu pene.

Tânărul, un tip arătos, dar idiot, care până atunci citise, şi-a pus cartea în poală şi se holba la fata care plângea. A fost, în mai multe rânduri, cât pe ce să-şi ofere ajutorul. Nu reuşea să îşi închipuie ce i se întâmplase. A crezut că i se făcuse rău sau că avusese parte de o „lovitură" din cele descrise adesea în romanele de duzină pe care le citea.

Ciocârlia nu-i dădea atenţie. Privirea ei trecea pe deasupra capului lui cu o seninătate aproape răutăcioasă, fiindcă mai înainte, când se uitase la ei, amândoi o întâmpinaseră cu aceeaşi răceală duşmănoasă şi îşi coborâseră privirea în pământ, de parcă s-ar fi vorbit. Era singura ei formă de apărare.

Tânărul a înţeles acest lucru. Nu i-a mai acordat atenţie, cufundându-se în lectură. Ciocârlia şi-a schimbat locul. S-a aşezat în faţa preotului, care în tot acel timp se prefăcuse că nu observă nimic. Citea dintr-un breviar tipărit cu litere roşii, sprijinindu-şi capul de fereastra interioară a coridorului. Faţa lui bolnăvicioasă, osoasă trăda o anumită linişte interioară.

Purta o sutană uzată căreia îi lipsea un nasture, iar gulerul de celuloid era boţit. Acel umil soldat al marii Bisericii, care se întorsese în satul natal şi îmbătrânise acolo, înconjurat de dragoste şi bunătate, bănuia despre ce-ar fi putut fi vorba în acea situaţie, dar, plin de tact, nu zisese nimic şi, fiindu-i milă de fată, nu arătase niciun interes faţă de ea. El ştia că lumea este o vale a plângerii.

Abia acum a privit-o cu ochii lui albaştri, ce câştigaseră în intensitate după atâtea întâlniri cu Domnul, şi acea privire pătrunzătoare n-o deranja pe Ciocârlia. I se părea că îi domoleşte fierbinţeala.

I-a întors privirea, recunoscătoare, mulţumindu-i pentru atenţia acordată.

Se mai liniştise. Încă mai avea lacrimi în ochi, dar nu o mai scutura plânsul. Apoi s-a calmat de tot. Se uita când la peisaj, când la preotul care, trecut de şaizeci, apropiindu-se de sfârşitul vieţii lui pe pământ, căpătase o simplitate plină de serenitate şi o încuraja, o îmbuna fără cuvinte. Tot drumul n-au vorbit nimic.

După jumătate de oră, tânărul s-a ridicat de pe locul lui, şi-a pus pe umăr puşca cu două ţevi, şi-a ridicat în semn de rămas-bun pălăria de vânătoare cu pene şi a coborât. Ciocârlia i-a dat bineţe.

Când au ajuns la Tarkő, preotul a ajutat-o să-şi coboare bagajele. Nenea Béla o aştepta într-o şaretă. I-a făcut cu mâna. Faţa lui prietenoasă, îngustă, cu pielea tăbăcită de aerul sănătos al pustei, strălucea. Ca întotdeauna, între dinţi îi ardea o ţigară.

Ciocârlia a zâmbit. Barba unchiului era galben-roşcată, asemenea tutunului deschis la culoare pe care îl fuma. Până şi sărutările lui miroseau a tutun.

Mai era cineva cu el: Tigris, câinele de vânătoare. Câinele a alergat pe lângă trăsură până au ajuns la fermă.

III

Din care aflăm una-alta despre prima zi petrecută de tata şi mama fără Ciocârlia.

Ákos Vajkay, originar din Kisvajka şi Kőröshegy, arhivar la judeţ, ieşit la pensie, şi soţia lui Antónia Vajkay, născută Bozsó, din Kecfalva, se uitau după trenul care se deplasa gâfâind, până a devenit un punct negru, înconjurat de fum, la marginea orizontului.

Au rămas cu privirea pierdută în zare, un gest trist şi prostesc ce amintea de oamenii care au suferit o pierdere neaşteptată. Se agăţau de acel loc în care o văzuseră pentru ultima oară. Nu reuşeau să se urnească.

Cel care pleacă dispare, este anihilat, nici măcar nu mai există. Are atâta viaţă în el cât amintirile care ne bântuie imaginaţia. Ştim că trăieşte pe undeva, dar nu-l vedem, aşa cum se întâmplă şi cu morţii. Şi era prima oară când Ciocârlia îi părăsea pentru o perioadă mai lungă. Nu lipsise niciodată mai mult de o zi şi asta cel mult o dată, când plecase la Cegléd, sau jumătate de zi, cu ocazia excursiilor făcute la Tarliget, şi chiar şi atunci mureau de nerăbdare s-o revadă. Ce greu le era să accepte că acum nu se va întoarce acasă împreună cu ei!

Astfel de gânduri trebuie să-i fi chinuit pe cei doi bătrâni. Şi-au lăsat capul în pământ, holbându-se la pietrişul terasamentului, la fel de trişti ca în faţa unui mormânt umplut în grabă.

Simţeau deja singurătatea. Plutea în jurul lor, crescând în liniştea lăsată în urmă de tren.

De ei se apropia un impiegat slăbuţ cu banderolă roşie, cu roţi înaripate pe braţ, care stătuse între şine în momentul plecării trenului şi

acum se îndrepta cu paşi hotărâţi în direcţia biroului impiegatului.

Avea tenul palid, dar pe fruntea lui îngustă, sub cozorocul şepcii, se întindeau coşuri coapte de culoare vişinie. Uniforma îi venea prea largă la piept.

Fornăia, pentru că îl chinuia mereu răceala şi nara stângă i se înfunda chiar şi într-o zi însorită ca aceea. A oftat ca să înfrumuseţeze întrucâtva sunetele pe care le scotea. A şi tuşit, deşi nu simţea deloc nevoia.

L-au recunoscut imediat. Era Géza Cifra.

Femeia i-a atras atenţia soţului ei, Ákos îl văzuse deja, doar că nu voise să zică. Se întrebau ce să facă.

S-au uitat în altă parte. Nu voiau să se întâlnească cu el.

Pe Géza Cifra îl cunoşteau de nouă ani.

Pe vremea când fusese transferat acolo, impiegatul le făcuse o vizită acasă şi familia Vajkay îl primiseră cu amabilitate, ca pe toată lumea. Îl invitaseră în mai multe rânduri la ceai, de câteva ori chiar şi la cină. Géza Cifra le acceptase invitaţia doar pe motiv că s-ar fi simţit jenat, el nu era în stare să refuze pe nimeni. Lăuda desertul, cina, la balul organizat de Liga femeilor catolice dansase un cadril cu Ciocârlia, ieşise împreună cu ea şi cu prietenii la plimbare cu barca pe lacul de la Tarliget, era atent cu ea, aşa cum se pricepea el să fie atent cu femeile. Dar apoi, în mod nefondat şi fără motiv, în oraş începuse să circule vestea că se va căsători cu Ciocârlia. De atunci nu mai venise.

Îşi schimbase anturajul. Obişnuia să se întâlnească cu câţiva zilieri şi funcţionari obscuri, care se situau chiar mai jos decât el pe scara socială, dar cu care se înţelegea mai bine decât cu oricine. Prin urmare, îi era ruşine de prietenii lui, la fel ca bărbatul care se căsătoreşte cu o femeie provenind dintr-o familie de rang inferior. Nici nu se arăta cu ei în public. Se întâlneau în secret acasă

la unul sau la celălalt şi îşi băteau joc de tot, îi dispreţuiau pe toţi, mai ales unii pe alţii. Erau atât de invidioşi pentru o tabacheră de chihlimbar, îl urau atât de tare pe cel care primea niscaiva bani sau punea mâna pe vreo moştenire, încât se aliau imediat împotriva amicului norocos şi, rămânând fireşte în limitele prieteniei, ar fi fost în stare să-l rănească de moarte, să-l denunţe printr-o scrisoare anonimă, să-i rupă gâtul.

Géza Cifra nu era înclinat într-o asemenea măsură spre răutate şi invidie, şi de aceea tovarăşii săi îl scârbeau uneori. Cu toate acestea, nu reuşise să se rupă de ei, pentru că de amicii lui, pe care îi ţinea împreună micimea sufletească şi răutatea alimentată de pasiune, îl lega tocmai incultura crasă. Îi făcea plăcere să asculte glumele lor de liceeni, bancurile porcoase.

Încet-încet, prietenia dintre el şi familia Vajkay se răcise. Dacă se vedeau întâmplător pe stradă, doar se salutau, schimbau câteva cuvinte.

Ciocârlia nu vorbea niciodată despre Géza Cifra. Fuseseră mulţi ca el. Dar părinţii ei nu îl uitaseră pe Géza Cifra, el era singurul pe care nu-l puteau ierta, singurul pe care nu reuşeau să-l înghită. Care îi era vina, păcatul? Niciunul, probabil că niciunul. Nu se atinsese niciodată de fiica lor, nu o dusese de nas, nu o amăgise, nu îi făcuse nicio aluzie, aşa cum făcuseră ceilalţi bărbaţi.

Singurul lucru care se întâmplase, cu nouă ani în urmă, în anul în care făcuseră cunoştinţă, într-o seară de martie, fusese că bărbatul i se alăturase în faţa restaurantului Regele Ungariei şi, vorbind despre vreme, o condusese până la cafeneaua Baross, iar Ciocârlia, spre marea bucurie a părinţilor ei, ajunsese cu câteva minute întârziere la cina pe care obişnuiau s-o ia în jurul orei opt.

Soţii Vajkay nu uitaseră niciodată incidentul. Câţiva ani după aceea, încă se mai gândeau la acea misterioasă plimbare de seară. Ţesuseră o adevărată legendă în jurul lui Géza Cifra, care nu contenea să

crească în ei, fără să existe ceva care s-o alimenteze. Ba îl dispreţuiau, ba îl acuzau, ba îl făceau neisprăvit, ba îl considerau o fiinţă depravată, lipsită de orice fărâmă de decenţă umană pe acel tânăr slăbănog, nu întru totul răuvoitor şi la care se refereau spunându-i doar „El”. Nu îi pronunţau niciodată numele.

Nu încăpea îndoială că într-o vreme soţilor Vajkay le plăcuse foarte mult de el. Nici în cele mai nebuneşti vise nu şi-ar fi putut dori un pretendent mai bun pentru fiica lor. Visau doar la astfel de tineri banali, de încredere, „băieţi de casă” care poartă pantaloni de stofă necălcaţi, îşi încreţesc fruntea muncită, care transpiră şi se înroşesc în efortul lor de a vorbi.

Géza era unul dintre aceştia.

Se simţea mereu stânjenit. De fiecare dată când se nimerea printre oameni mai deştepţi decât el, se simţea rău, suferinţa îi răzbătea prin toţi porii. Era un chin să te uiţi la el. Îi era frică de toţi şi de toate. Îi era frică să nu ajungă prea devreme sau să nu plece prea târziu, îi era frică să nu jignească şi să nu fie jignit, că vorbeşte mult sau că vorbeşte puţin, că mănâncă prea mult sau că mănâncă prea puţin, iar când mergea în vizită refuza de regulă de două ori ceva, dar, când era servit a treia oară, lua şi zâmbea nevinovat, cu capul într-o parte. Nici acum nu ştia ce să facă.

Probabil că nu avea nici cea mai vagă idee ce însemnase el pentru bieţii bătrâni. Îşi dăduse seama doar că erau ceva mai reci faţă de el decât înainte, dar trebuie să i se fi părut ceva normal. Să se ducă deci la ei sau să nu se ducă?

Cel mai mult şi-ar fi dorit să dispară, nici să nu-i observe. S-a şi decis să facă întocmai. Dar atunci şi-a dat seama ce gest nepoliticos, scandalos şi nerecunoscător ar părea, s-a speriat de propria intenţie şi, aşa cum se întâmpla de obicei, a făcut exact opusul.

S-a dus la ei.

Ákos, care încă mai stătea împreună cu soţia lui în acelaşi loc, a tresărit abia în momentul în care Géza Cifra şi-a dus mâna înmănuşată la cozoroc ca să-i salute.

— A plecat? a întrebat Géza Cifra.

— A plecat, a zis tata cu voce răguşită.

Aici conversaţia s-a întrerupt. Acela era momentul de care Géza Cifra se temea întotdeauna.

— De fapt... a început, fără să ştie cum să continue.

Cu astfel de cuvinte încerca să umple golurile conversaţiei, dar fără rezultate prea bune. A zâmbit, s-a încruntat. Îl treceau fiori reci, îl trecea fierbinţeala. Înghiţea cu noduri. S-a gândit că stătuse deja acolo, suficient de mult timp, apoi s-a decis că stătuse prea puţin şi încă nu se cădea să plece. Mărul lui Adam cobora şi urca pe gâtul lui bazedovian.

Şi-a scos încurcat ceasul de buzunar.

— Două patruzeci şi şapte, a spus în limbajul impiegaţilor, la cinci şi douăzeci o să fie acolo.

Tata nu a răspuns. Dar mama îi zâmbea mărinimos, încercând să-l reţină, aşa cum obişnuise cândva, demult.

— N-o să aibă întârziere? l-a întrebat.

— Nu, a răspuns Géza Cifra.

S-a gândit că de acum putea să plece. A vrut să le dea onorul, dar până la urmă n-a făcut decât să-şi ridice şapca în faţa lor, ca civilii.

Cei doi bătrâni au pornit spre ieşirea din gară.

Aveau în faţă o lungă după-amiază şi, cum nu ştiau ce să facă, s-au îndreptat spre casă. Se grăbeau, de parcă acasă i-ar fi aşteptat ceva.

Ákos se retrăsese din oficiu cu cinci luni în urmă, ieşise la pensie pe motiv de boală. Zilele lui treceau, deveneau luni, ani, nici nu îşi dădea seama cum ajunsese să împlinească cincizeci şi nouă de ani. Părea mult mai bătrân. De cel puţin şaizeci şi cinci.

Înainte de a ieşi la pensie îşi cumpărase o casă cu un singur nivel pe Strada Petőfi din banii adunaţi de-a lungul anilor şi din moştenirea prăpădită rămasă de la unchiul din partea mamei, Gedeon Körcsy. În afara căsuţei nu avea nimic pe lumea asta. Obişnuia să se plimbe în jos şi în sus prin încăperi, până obosea de la atâta lipsă de activitate. Aştepta ca soţia şi fiica lui să se trezească, apoi să se culce, să pună masa, apoi s-o strângă. Îşi făcea de lucru prin casă neliniştit, cu o lucire anxioasă în privire.

Nu mai ieşea în societate de ani de zile. Nu bea, nu fuma. Atât medicul lui de familie, doctorul Gál, cât şi profesorul care îl consultase când mersese la Pesta, îl preveniseră în legătură cu arterioscleroza, şi îi recomandaseră să renunţe la alcool şi, ceea ce îl afecta cel mai tare, la mult îndrăgitul tutun.

Singura pasiune care îi rămăsese din trecut era să se instaleze în micuţa cameră igrasioasă care dădea spre curte şi să răsfoiască unul dintre volumele lui Iván Nagy despre familiile nobiliare maghiare sau nepreţuita cărticică a lui Géza Csergheő despre dezvoltarea blazoanelor. Se pricepea la heraldică, la studierea blazoanelor, la diplomaţie, arhivistică şi sfragistică. Buchisea la nesfârşit diplomele de înnobilare cu blazon – *litterae armales* – care fuseseră scrise la porunca vreunui rege din vechime şi nu se întâmplase niciodată să-i cadă în mână vreun act de donaţie, o citaţie *executionale* sau un decret ecleziastic *fassio* despre care să nu ştie să ofere imediat lămuriri. O singură privire îi era îndeajuns să vadă cum se ramificau diversele familii şi ce semnificaţie aveau o panglică orizontală, un vultur cu aripile întinse sau o bilă de aur desenată pe suprafaţa blazonului. Se bucura cu toate simţurile de propria vocaţie. Ce satisfacţie însemna să descopere cu ajutorul lupei urme lăsate de dinţii rozătoarelor, găurile făcute de molii sau coridorul întortocheat săpat de o carie şi,

între timp, să tragă adânc în piept mirosul acrişor al mucegaiului! Trăia cu adevărat doar acolo, în trecut. Şi aşa cum unii recurg la ajutorul ghicitoarelor, la el veneau în pelerinaj domni distinşi din cele mai îndepărtate judeţe, care voiau să-şi descopere trecutul.

În tinereţe practicase „verificarea legală a originii", *filiatio* şi *deductio* pentru a câştiga o pâine, dar mai târziu continuase s-o facă din plăcere, chiar dacă nu i-o mai cerea nimeni. Se afunda în studiul *donatio regia* ca într-o problemă dificilă de şah, în căutarea bunicilor, străbunicilor şi străstrăbunicilor, apoi urma partea cea mai interesantă, descoperirea Străbunului, a întemeietorului Averii, a lui *primus acquirens*, a cărui ingeniozitate adusese noroc unei întregi generaţii, faptele sale de vitejie acoperind cu glorie toate progeniturile. Capul îi era plin de custozi, Doamnele Ordinului Crucii şi de cavaleri maltezi. Vorbea cu mare stimă despre cei ce aveau trecere la curte.

Când nu avea nimic de lucru, îşi lua la rând cunoştinţele, îi verificase până şi pe descendenţii lui Géza Cifra. Până la un punct făcuse progrese frumoase în privinţa tablei genealogice, şi se dusese cu ea la arhiva judeţului vecin ca să strângă noi date, dar apoi se împotmolise brusc. În privinţa străbunicului pe linie paternă al lui Géza Cifra, nici el, nici documentele oficiale nu reuşeau să facă lumină. Astfel, arborele genealogic pe care Ákos începuse să-l deseneze rămăsese neterminat, crengile lui înfrunzite ofilindu-se ca şi cum ar fi fost smulse de o furtună devastatoare. Ori de câte ori se întâmpla să dea peste el printre documentele lui, un zâmbet răutăcios îi răsărea pe buze. Géza Cifra nu era un nobil, ci un om oarecare cu origini banale.

Dar câte nu ar fi putut povesti despre propriii lui strămoşi, pe care îi cunoştea mai bine decât pe vii! Despre Ádám şi Sámuel Vajkay, care trăiau în

ascunzătorile lor din munţi şi răpeau fete. Despre ramura feminină a familiei, toate acele Klára, Katalin, Erzsébet care mergeau la ilustrele baluri organizate de Regina Maria Tereza, sau despre familia soţiei, influenta familie Bozsó cu domeniile lor, familie care, până pe la mijlocul secolului al optsprezecelea, dispusese de bogăţii demne de marii nobili, despre câte o frază rostită cândva în negura secolelor şi despre crinul auriu care înflorea în caseta roşie a blazonului lor. În vinele lor curgea un sânge atât de vechi, încât nici nu aveau atestat nobiliar, pentru că îşi primiseră statutul datorită domeniilor care le fuseseră dăruite, iar blazonul îl revendicaseră pe baza vechilor uzanţe. Acel blazon atârna înrămat pe peretele camerei sale de lucru, alături de arborele genealogic, pe care reuşise să-l urmărească înapoi până la Regele Endre al Il-lea, după o muncă istovitoare de mai multe decenii. Îl vopsise în acuarelă, cu mâna lui. Slujba lui modestă şi veniturile mici îl împiedicaseră să acceadă la postul de şambelan regal sau imperial, deşi ar fi fost mai mult decât îndreptăţit. Dar nu îl deranjase niciodată. Nefiind un om vanitos, pe el îl interesa doar principiul, doar asta făcea să-i crească în secret stima de sine.

La cincizeci de ani îşi încheiase munca. Descoperise descendenţa fiecărui membru al familiilor Vajkay şi Bozsó, atât a celor vii, cât şi a celor morţi. Ce îi mai rămânea de făcut? Răsfoia vechile pergamente, hârtii de bumbac şi celuloză, şi stătea în fotoliul scârţâitor al camerei sale de lucru, acoperit cu o ţesătură turcească, decolorată de aerul muzeal al încăperii. Stătea şi se gândea la viitor.

Dar singurul lucru din viitor de care părea sigur era că în curând va muri. Vorbea despre asta cu nepăsarea haină şi obiectivitatea alarmantă a oamenilor bătrâni, făcându-le pe Ciocârlia şi pe soţia lui să izbucnească adesea în plâns.

Aşezase o piatră funerară din marmură de culoare maro-închis pe cavoul părinţilor lui trecuţi

demult la cele veşnice, pe care gravase, cu litere de aur „Cavoul familiei Vajkay”. Avea grijă ca cripta să fie întreţinută, stropea frecvent iarba din jurul ei, plantase patru tufe de cimişir şi pusese să fie vopsită până şi banca pe care obişnuia să mediteze în timpul vizitelor la cimitir.

Le adusese la cunoştinţă celor din familie că voia să fie înmormântat între părinţii lui. Dispusese ca priveghiul să aibă loc în camera de oaspeţi, coridorul să fie drapat cu pânză neagră, iar slujba de înmormântare să fie ţinută doar de doi preoţi. Îşi băgase testamentul într-un plic sigilat şi îl închisese în sertarul de jos al mesei sale de scris, indicându-i soţiei locul în care-l va putea găsi mai apoi. Pregătirea pentru moarte îi ocupase în ultimii ani mare parte a timpului.

Nu se îngrijora prea tare decât atunci când un membru sau altul al asociaţiei lui funerare murea. Atunci îşi lua registrul funerar – „cărticica”, aşa-i spunea mereu – şi se ducea în oraş, fiind mereu primul care ajungea la asociaţie să plătească cotizaţia, iar în drum spre casă mai răsfoia o dată registrul să vadă dacă nu uitaseră să-i treacă contribuţia şi le arăta celor de acasă cu mâna lui străbătută de vene umflate, calcifiate, cu degetele galbene, tremurânde, că totul este în regulă.

Acum făcea paşi mari pe asfalt, mai mari decât înainte, ca şi cum ar fi dus o povară, deşi nu mai trebuia să care pătura de lână cu dungi albe şi butelca. Soţia lui mergea neajutorată, aproape lipită de zid, de parcă ar fi căutat adăpost.

Pe stradă alergau copiii care se întorceau acasă de la târgul de carte de întâi septembrie. Îşi vânduseră cărţile pline de urmele ştersăturilor, îşi cumpăraseră altele şi vorbeau râzând despre profesori, mai ales despre cei stricţi, despre profesorul de algebră şi fizică Málvády şi despre beţivanul de Szunyogh. Încă nu începuseră orele. Era prima zi de şcoală.

Le-a luat o jumătate de oră bună până şi-au târşâit picioarele înapoi pe Strada Petőfi, care nu era asfaltată. Drumul era însoţit pe cele două părţi de câte un şanţ plin de buruieni.

Bunul lor vecin, Mihály Veres, stătea în faţa casei, cu o sulă şi un cuţit în mână. Mihály Veres era un cârpaci cu părul încărunţit, care n-o ducea prea bine; lucra de dimineaţă până seara, încet şi fără chef, într-un atelier nesănătos, întunecat, în care ajungeai coborând trei trepte din cărămidă. Locul mirosea a clei stătut, care se infiltra şi în casa familiei Vajkay. Copiii cârpaciului, numeroşi şi gălăgioşi, se jucau în curtea murdară, printre cocini de porci şi şoproane goale.

Casa Vajkay se afla pe partea cealaltă a drumului.

Acea construcţie dichisită, văruită în alb era cufundată în liniște. Cele cinci ferestre ce dădeau în stradă erau închise, dantela crem a perdelelor trase atârna peste pernele pe care nici pe căldura aceea nu le scoseseră dintre ferestrele duble.

Ákos a pescuit din buzunar legătura de chei pe care o avea mereu la el şi a deschis poarta neagră, cu grilaj. Au intrat.

A închis uşa în urma lui şi a prins cu grijă carpeta împotriva curentului, care atârna, fie vară, fie iarnă, de cele două cuie de aramă.

Interiorul casei suna a gol. Abia în acel moment au început să-şi vorbească.

— Cum o să rezistăm? a zis cu lacrimi în ochi femeia, pe culoarul îngust.

O să rezistăm cumva, a spus tata.

— Vineri, sâmbătă, duminică, număra femeia pe degete, ca şi cum s-ar fi rugat cu rozariul în mână, apoi luni, marţi, miercuri, joi...

S-a oprit şi a oftat:

— Vineri... O săptămână. O săptămână întreagă, tăticule. Ce ne facem fără ea?

Ákos n-a răspuns. El vorbea mai puţin, simţea mai mult, gândea mai mult. Dar cum lacrimile

femeii nu conteneau, a spart tăcerea:

— Nu mai plânge. Azi e vineri. Cel care vineri plânge duminica se veseleşte. Şi noi o să ne veselim, mămico, a spus fără urmă de convingere şi a intrat în sufragerie.

Masa plină de farfurii cu pete de grăsime, pahare şi firimituri rămase de la prânz, pe care altădată Ciocârlia le strângea imediat cu o perie mică, era inundată de soarele strălucitor al după-amiezii. Dar cât de grijulie, cât de atentă fusese şi de această dată! Aranjase, înainte de plecare, scaunele din camera oaspeţilor, făcuse paturile, patul mamei şi patul tatei, aşezase cele două pahare cu apă pe noptiere şi pusese pe vechiul cabinet, lângă ceasul de aur încastrat în sticlă, sfeşnicul şi chibriturile, ca ei să-l poată aprinde mai apoi.

Mama făcea ordine în camera fetei. Negăsindu-şi locul, Ákos a aruncat o privire şi aici.

Camera fetei semănase cândva cu o capelă albă, imaculată.

Cu timpul însă, zugrăveala se stricase, iar pernele de mătase se murdăriseră, devenind cenuşii. În dulapuri erau cutii de cremă goale, cărţi de rugăciune din care se vedeau marginile zimţate ale icoanelor, cu înscrisuri nemţeşti, albume cu amintiri învelite în catifea, evantaie cu nume mâzgălite pe ele, programe de bal, săculeţi parfumaţi, şi şuviţe de păr legate cu sfoară.

Oglinda Ciocârliei era lângă uşă, în colţul cel mai întunecat al încăperii, întoarsă spre nord.

Tăcerea plutea peste obiecte.

— Ce gol e totul aici, a oftat mama, arătând cu mâna.

Ákos nu ştia ce să spună şi, pentru că în decursul îndelungatei căsnicii îşi pierduse capacitatea de a iniţia ceva, i-a repetat cuvintele:

— Ce gol e...

Au trecut din nou în sufragerie.

Aici, într-o vitrină de sticlă, străluceau comorile lor, suvenirele de la Lacul Velence, suvenire de la Lacul Balaton, paharele din Karlsbad, pe care le strânseseră de-a lungul vieţii şi pe care le păzeau cu inconştientă pietate. Printre ele scânteiau alte obiecte mici, devenite inutile şi neadecvate: ibricele cumpărate din bazar, căţeluşii de porţelan, urcioarele argintate şi îngeraşii auriţi, îngrozitorii idoli ai vieţii la ţară, care erau şterşi şi aşezaţi zilnic înapoi pe poliţa de sus a canapelei, împărţită pe mai multe rânduri de rafturi. Se răsturnau de fiecare dată când se aşezau, le cădeau în cap când se culcau. Până şi tablourile se holbau la ei dureros. Dobozy, eroul maghiar, care îşi ţinea iubita strâns la pieptul gol în timp ce fugea din calea turcilor, primul guvern ungar şi Batthyány, cu capul său chel, care aştepta în genunchi, cu braţele întinse în lături, glonţul ucigaş al călăilor austrieci.

— Ce-ar fi să ieşim în grădină? a propus femeia.

— Să ieşim!

Au ieşit în grădină. Au fost întâmpinaţi de o căldură sufocantă, incandescentă. Pe iarba de smarald se plimbau pisici albe, delicate. Lângă fântână era un vas, în el, pahare, iar sticla arunca curcubeie pe suprafaţa apei. O floarea-soarelui cu tulpina veştejită îşi ridicase faţa de adoratoare a soarelui către cerul arzător al după-amiezii. Din loc în loc creşteau castani sălbatici, salcâmi şi sumaci. În spate, lângă zid, o tufă de cârmâz îşi arăta fructele coapte.

S-au aşezat unul lângă altul pe banca pe care Ciocârlia obişnuia să croşeteze.

— Săraca, a zis mama, măcar se mai odihneşte şi ea un pic. Şi apoi...

Şi n-a mai zis nimic.

— Şi apoi ce?

— Poate dă peste cineva.

— Cum adică cineva?

— Cineva, a spus timid mama, poate dă norocul peste ea, a adăugat cu îndrăzneala dezarmantă a femeilor.

Tatăl şi-a întors iritat capul. Îi era ruşine că fusese nevoit să audă ceea ce auzise de atâtea ori în van şi la care şi el se gândise încontinuu, acel lucru care îi cauzase multe dezamăgiri amare şi eşecuri ruşinoase. Afirmaţia soţiei lui i se părea oarecum vulgară. A ridicat din umeri. Apoi a spus foarte încet:

— Ei...

Îşi verifica ceasul de buzunar.

— La cât a spus? – a întrebat.

— Cine?

— El, a zis bătrânul, şi soţia lui a înţeles că e vorba de Géza Cifra.

— La cinci şi douăzeci.

— Cinci jumate, a răspuns tatăl, tocmai a ajuns.

Gândul acesta i-a mai liniştit. S-au ridicat de pe bancă şi au trecut printre tufele de liliac sub care stătea de pază un pitic de grădină. La ora aceea obişnuiau să iasă la plimbare cu Ciocârlia până la cruce şi înapoi, pe străzile lăturalnice. Dar în ziua aceea nu s-au dus.

Au înconjurat de mai multe ori grădina, mergând din ce în ce mai repede, unul lângă altul. Ákos spera că şareta nu gonise cu Ciocârlia şi că fata nu fusese muşcată de Tigris. Mama venea după el şi îi împărtăşea şi-i risipea temerile. Aveau senzaţia că săptămâna pe care trebuiau s-o petreacă singuri începea prost, foarte prost: părea nesfârşită şi sumbră.

Ciocârlia promisese că le va trimite o telegramă imediat ce va ajunge. Compuseseră telegrama încă de acasă, trebuia doar s-o trimită. Scria numai atât: „Ajuns cu bine.”

Încet-încet s-a întunecat. Au aşteptat o vreme în grădină să sosească telegrama, dar, pentru că

nu-şi găseau locul, au intrat în casă, crezând că, dacă vor face asta, va sosi şi telegrama.

Orele treceau, dar nu se întâmpla nimic.

Ákos a închis uşile. A verificat, ca în fiecare seară, dacă nu s-a ascuns cineva în spatele mobilelor, în spatele hainelor din dulapuri, apoi, în jur de ora nouă, când obişnuia să se culce, s-a retras în dormitor împreună cu soţia lui şi s-a lungit în pat aşa îmbrăcat cum era.

Obosit de-a binelea, a adormit imediat.

În vis mergea din nou pe Strada Széchenyi împreună cu soţia lui şi cu Ciocârlia în drum spre gară.

Dar de data aceea n-au mers pe ruta obişnuită, ci au cotit pe o stradă mai puţin cunoscută, apoi au trecut prin pasaj şi, după fel de fel de ocolişuri, au ajuns la un fel de fabrică de cherestea.

Aici şi-a dat seama dintr-odată că fiica lui lipseşte. Când s-a uitat la soţia lui, faţa acesteia i-a întărit groaznica bănuială. Iar privirea femeii nu semnala doar dispariţia fetei, ci şi faptul că fusese răpită de cei care o mai făcuseră de multe ori, acei indivizi misterioşi ce semănau pe de o parte cu cavalerii medievali în armură, pe de alta, cu nişte clovni cu măşti negre.

Ákos a început să alerge în direcţia fabricii, apoi, speriat din cauza singurătăţii, a alergat îndărăt. Timp de o clipă i s-a părut că a şi văzut-o. De lângă un gard care îi amintea de gardul lor, Ciocârlia îşi ridica spre el ochii oblici implorând ca o nebună cuminte şi, întinzându-şi mâinile, îl ruga s-o ajute, se părea că era închisă acolo. Ákos era pe punctul de a întinde mâna, când fata a dispărut.

A continuat să caute, dar n-o găsea nicăieri. A bătut la porţi, a întrebat de ea în cârciumi, apoi a intrat într-o casă dubioasă, un fel de bordel de la periferie, unde prostituatele au râs de el şi aproape că l-au şi bătut. Până la urmă, după ce a coborât un şir de trepte, a ajuns într-un fel de atelier aflat sub pământ.

Acolo îşi făcea veacul un muncitor cu şorţ verde, dar nu domnul Veres, ci un ins afurisit şi alunecos, care purta o şapcă regulamentară, cu număr de înregistrare. Era evident că ştie totul, fiindcă nici nu s-a sinchisit de Ákos, doar i-a indicat, cu nepăsarea unui complice, o uşă de sticlă cu perdele. Ákos s-a năpustit pe uşă şi a găsit-o într-adevăr pe Ciocârlia în încăperea întunecoasă. Ciocârlia era întinsă pe jos, schingiuită îngrozitor, tunsă chilug, înjunghiată în piept, moartă.

Femeia trebăluia prin cameră fără să facă zgomot, să nu cumva să-l trezească pe soţul ei. I-a auzit respiraţia sacadată care prevestea adesea strigătul şi l-a privit pe bătrân cum îşi întoarce neliniştit capul pe pernă. Se întâmpla des ca Ákos să viseze urât imediat ce adormea. Sărea din pat urlând ca un animal, mai să-i sară inima din piept.

S-a dus lângă pat, s-a aplecat asupra lui şi i-a atins fruntea cu degetele.

Ákos s-a ridicat în capul oaselor. A luat o înghiţitură de apă.

Se uita în jur cu ochii larg deschişi.

În faţa ochilor mai stăruiau încă fiinţele din vis, cu care se întâlnise de atâtea ori. Dar nu înceta să rămână uluit că preţioasa lui fată, care trăise mereu o viaţă liniştită, săraca, devenea în vis subiectul unor asemenea atrocităţi.

După ce avea asemenea vise, dragostea lui pentru Ciocârlia sporea.

Soţia lui spunea ceva legat de telegramă.

— Încă n-a sosit? a întrebat Ákos.

— Încă nu.

Atunci s-a auzit soneria din bucătărie. Femeia s-a grăbit să deschidă uşa.

Iat-o! a strigat şi s-a întors în dormitor. „Ajuns cu bine”, a citit.

Ákos a luat-o şi se uita la ea fericit, neîncrezător:

— „Ajuns cu bine” a citit şi el.

Liniştiţi de acum şi zâmbind cu gândul la temerile lor de dinainte, s-au dezbrăcat, au stins lumina şi s-au lăsat furaţi de somn.

Era şi timpul, fiindcă era trecut deja de miezul nopţii.

IV

În care se perindă prin restaurantul Regele Ungariei personalităţile mai importante ale Sárszeg-ului, printre care şi Bálint Környey.

Sâmbăta, locuitorii satelor din pustă o porneau spre oraş cu ocazia târgului săptămânal.

Încă nu se crăpase bine de ziuă când au ajuns primele femei. Căruţele lor se hurducăiau pe drumurile nepietruite, ridicând în urma lor nori de praf. Întâi şi-au alăptat pruncii care se foiau undeva în căruţa acoperită cu prelată, printre legăturile de gulii. Şi-au scos din cizme sticlele cu lapte pe ale căror tetine roiau deja muştele negre şi le-au băgat în gura progeniturilor înfometate, iar ei înghiţeau lacomi laptele cald şi acrit.

Mai târziu au început să sosească şi ţăranii din Kék. S-au adunat cu toţii în Piaţa Széchenyi pe băncuţe la bârfă şi, cu pipe scurte de lut înfipte între colţi, au început să vorbească de pesta porcină şi de impozitele din ce în ce mai mari. Lângă ei, formând un grup separat, micii meşteşugari se plângeau că nu sunt bani, că nu se poate face rost de nicăieri, pentru că distinşilor domni nu le place să rişte, depun toţi banii la Banca Agricolă pentru o dobândă de cinci procente.

În căldura lipicioasă, piaţa fierbea în toate culorile, forfotea de atâta larmă. Din sacii precupeţelor se iveau ardei roşii asemenea vopselei de culoarea cinabrului din uşa magazinului de vopseluri de peste drum. Verzele îşi etalau dantelăriile de mătase verde-deschis, ciorchinii de struguri băteau în mov, bostanii păleau, pepeni răscopţi se îngălbeneau răspândind un parfum holeric, ameţitor, iar înspre Strada Petőfi, printre tarabele măcelarilor, atârnau, etalând luxul barbar al

cărnii crude, jumătăţi de porc pe cârlige de fier, iar calfele de măcelar în maiou, cu pieptul umflat ca al campionilor, spărgeau oase cu toporişca. Pe Strada Bólyai, unde se instalaseră olarii, se auzea zdrăngănitul vaselor de lut. Găinile piuiau, servitoarele bârfeau, doamnele se plângeau de preţuri. Praful le învăluia într-un voal argintiu. Praful nociv al orăşelului, care îi decima pe copiii de acolo şi le cauza o moarte prematură oamenilor mari.

Miklós Ijas, redactorul-adjunct al *Gazetei de Sárszeg*, în vârstă de doar douăzeci şi patru de ani, observa acel tablou din spatele uneia dintre vitrinele cafenelei Széchenyi. Purta un elegant costum englezesc cu guler răsfrânt şi o cravată subţire, lila.

Se trezise la nouă şi jumătate, se grăbise să ajungă la cafenea să citească ziarele de la Pesta şi, cu toate că încă nu luase micul dejun, comandase o cafea neagră cu rom şi acum îşi aprindea ţigară după ţigară. Buza îi tremura din cauza dezgustului.

Vedea în fiecare zi aceeaşi scenă. Dincolo de sticlă, pluteau ca într-un acvariu notabilităţile orăşelului.

Primul a trecut procurorul Galló care se îndrepta spre judecătorie, cu capul gol şi o servietă maro în mână. Se gândea, cu fruntea încreţită şi un zâmbet afabil, la un discurs de acuzare, pe care avea să-l susţină împotriva unui tâlhar şvab. Prin piaţă se plimbau agale cetăţeni cu bastoane cu măciulii de fildeş. Priboczay se postase deja în faţa farmaciei Maria şi îşi curăţa, ca în fiecare zi, unghiile cu un briceag. Feri Füzes se grăbea spre club.

Feri Füzes urma să se întâlnească în salonul clubului cu secunzii adversarului ca să întocmească declaraţiile şi să decidă în conformitate cu protocolul în privinţa acelui caz delicat, tărăgănat de câteva săptămâni bune. Prin capul lui se perindau cuvinte ca „provocare”, „duel”, „sabie de

cavalerie”, „bandaj”, „cinci paşi avans”, „epuizare”. Pantofii lui de lac cu vârf ascuţit scrâşneau pe asfalt.

El era cârpaciul onoarei ciuruite a tuturor locuitorilor din Sárszeg, un adevărat cavaler, un domn. Răspândea în jur parfum de apă de colonie. Ţopăia zâmbitor, niciodată nu îi dispărea de pe faţă acel zâmbet dulce şi tâmp, lipsit de semnificaţie, pe care îl purta aşa cum îşi purta vara eleganta pălărie de paie şi iarna ghetrele excentrice.

Treceau trăsuri de la judeţ. Lachei în uniforme spilcuite, alb cu albastru, şedeau pe capră, panglica de la pălărie fluturând în vânt. Apoi, pe trotuarul Străzii Széchenyi şi-a făcut apariţia un domn uriaş, cu mustăţi galbene. Era Bálint Környey.

Bálint Környey avea funcţia de comandant al brigăzii de pompieri, dar era în acelaşi timp şi un om de bază al societăţii din Sárszeg, prietenul ori amicul tuturor, prezent mereu, pretutindeni. Mare băutor, preşedinte al Societăţii Mesenilor „Panterele”, sportiv cunoscut, capabil să rupă în două un forint de argint, susţinător al concursurilor elevilor, şi în afară de asta, un mare organizator, care în fiecare vară organiza o Mare Noapte Veneţiană cu artificii şi lumini pe Lacul Tarliget. Afişele zdrenţuite care anunţau marelui public Noaptea Veneţiană din iulie nu fuseseră încă dezlipite de pe ziduri.

L-a salutat pe redactor ridicându-şi bastonul. Ijas i-a întors nepăsător salutul, pentru că acolo lumea îl ştia doar ca redactor, habar nu aveau ce poet este.

După ora unsprezece, Strada Petőfi continua să rămână liniştită. Domnul Veres a sesizat asta din adâncul atelierului său întunecat. Familia Vajkay obişnuia să se trezească în fiecare zi la şapte, iar Ciocârlia deschidea ferestrele să aerisească, făcea curăţenie. Dar de data acesta bătrânii n-au fost atât de matinali. Sfeşnicul mai ardea şi acum lângă ceasul încastrat în aur.

Au deschis ochii abia după ce ceasul a bătut unsprezece şi jumătate. Au rămas surprinşi de faptul că sunt singuri. Şi-au ciulit urechile câteva clipe, dar din camera fetei nu se auzea niciun zgomot. Nelinişstea chinuitoare de ieri le-a strâns inima şi au fost nevoiţi să retrăiască încă o dată toate evenimentele zilei.

Dar odată cu asta au mai simţit ceva, la fel de chinuitor: stomacul a început să le chiorăie stăruitor, cerându-şi drepturile şi toată atenţia. Cum stăteau întinşi, somnul îi mai umplea cu hrană eterică şi voaluri colorate. Dar când s-au îmbrăcat au simţit că este într-adevăr gol şi şi-au apăsat palma pe el.

— Mi-e foarte foame, a spus tata.

— Şi mie, a spus mama.

Acea slăbiciune i-a făcut să zâmbească.

Dar nu era de mirare că li se făcuse foame. În ziua care trecuse săriseră peste masa de seară, iar la prânz nu apucaseră decât să ciugulească în grabă câte ceva. Astfel de mese nu sunt niciodată îndestulătoare.

— Repede, ceaiul!

— Da, ceaiul!

Mama a pornit spre bucătărie să pregătească ceaiul.

Familia Vajkay nu avea servitoare. După ce Örzse, bona Ciocârliei, fiica unui lacheu care lucra la judeţ, angajată la ei de pe când avea douăzeci de ani, plecase cu şase ani în urmă, mai încercaseră să angajeze şi alte fete, dar niciuna nu stătuse mai mult de câteva săptămâni. Ciocârlia era strictă cu ele, ţinea totul sub cheie, mai ales zahărul, şi avea prea multe pretenţii, aşa că îşi luau tălpăşiţa înainte de vreme. Nu voiau să angajeze o servitoare nouă, erau nevoiţi să facă şi economii, se uitau la fiecare bănuţ, şi apoi fetele de azi fură, bârfesc. Nu aveau nevoie de servitoare. Ciocârlia şi mama ei făceau faţă mult mai bine. Se dedicau cu totul când făceau

curăţenie, iar de treburile bucătăriei erau de-a dreptul îndrăgostite. Găteau încontinuu.

Mama şi tata şi-au băut ceaiul. Asta însă nu le-a potolit foamea, doar le-a spălat stomacul, mărind senzaţia de gol. S-au gândit imediat la masa de prânz. Hotărâseră cu săptămâni în urmă împreună cu Ciocârlia ca în acele câteva zile – că doar situaţia aceea nu avea să dureze mai mult de o săptămână – să nu gătească acasă. Ciocârlia, care conducea bucătăria, le recomandase Regele Ungariei, cel mai mare restaurant din Sárszeg, ca fiind locul în care meniul era cel mai acceptabil.

Toată familia detesta restaurantele şi, cu toate că nu fuseseră decât de câteva ori, puteau să vorbească ore în şir, cu feţe condescendente şi batjocoritoare, ce supe ca lăturile, ce carne tare, plină de zgârciuri, ce prăjituri nevolnice li se servesc bieţilor burlaci, tinerilor fără familie, care nu ştiu cum e mâncarea făcută în casă. Ca să nu mai vorbim despre starea deplorabilă în care se aflau bucătăriile! O, supele acelea, fripturile acelea şi prăjiturile acelea! Îşi expuseseră de multe ori părerea şi în faţa lui Géza Cifra.

Trebuiau să-şi calce pe inimă, să-şi învingă cumva sila pe care ei înşişi o cultivaseră în mod artificial. În drum spre restaurant au încercat să se consoleze. Imediat ce au păşit în restaurant, s-au încruntat şi au strâmbat din nas. În faţa lor se întindea uriaşa sală de mese a Regelui Ungariei, curată şi prietenoasă, cu tavanul de sticlă jivrată, luminată şi în timpul zilei de patru candelabre.

Ákos s-a aşezat împreună cu soţia lui la o masă.

Era acoperită cu o faţă de masă imaculată, cu un buchet de flori în mijloc, lângă era o solniţă proaspăt umplută cu sare şi boia, o piperniţă şi un recipient cu muştar, oţet, ulei, iar pe o parte era aşezată o tavă de sticlă cu mânere de argint, plină cu mere, piersici, cornuri crocante, croissante sărate şi chifle presărate cu mac în coşuleţe împletite.

Chiar atunci au intrat doi cofetari cu bonetă albă, ducând pe o platformă lungă de lemn plăcinte cu vanilie, a căror umplutură densă, cu mult ou, strălucea aurie sub foietajul fraged, bine prăjit, ce bătea în brun-roşcat. Bătrânul n-a aruncat decât o privire fugară în acea direcţie, uşor dispreţuitoare, apoi a luat meniul şi i l-a dat soţiei.

— Comandă ceva! Pe mine nu mă interesează.

— Ce vrei?

— Mi-e indiferent, a zis Ákos. Absolut indiferent. Orice.

S-a uitat în jur prin restaurant. Locul nu era neplăcut, în niciun caz atât de neplăcut cum s-ar fi aşteptat.

Aproape toate mesele erau ocupate. Nu îi cunoştea, şi nici oaspeţii nu ştiau cine sunt ei. Duceau o viaţă atât de retrasă, încât treceau drept străini. Aveau impresia că au picat în restaurantul unui alt oraş.

La masa din faţa lor stătea însă cineva cunoscut: Weisz şi asociatul, singur. Domnul Weisz lua mereu masa singur, fără asociatul pe care puţini îl cunoşteau. Dar asta nu-i împiedica pe oamenii din Sárszeg să-i spună Weisz şi Asociatul.

Weisz şi Asociatul şi-a ridicat ochii ascunşi sub pince-nez-ul înceţoşat de aburii care se ridicau din bolul de argint din faţa lui şi l-a salutat pe Ákos. Doar în treacăt, pentru că era întru totul absorbit de mâncare. Lua cubuleţele de carne roşie din supa de gulaş, le aşeza pe farfuria de porţelan cu monograma R.U. şi spărgea cartofii rotunzi cu lingura. Mânca repede şi cu poftă. Întingea zeama, minunata zeamă grasă, cu bucăţele de chiflă înfipte în furculiţă.

Ospătarul le-a turnat în farfurii supa de carne, pe a cărei suprafaţă fierbinte pluteau crutoane rotunde ca nişte boabe de mazăre, prăjite în untură. Apoi au comandat pui cu orez, de care obişnuiau să gătească şi acasă, urmat de o budincă. Ákos a

mâncat cu poftă şi nu i-a luat mult să termine tot ce era în farfurie.

— Cum ţi s-a părut? l-a întrebat soţia, care mânca ca o vrăbiuţă şi nu se simţea îndreptăţită să-şi dea cu părerea.

— Rezonabilă, a răspuns bătrânul, de-a dreptul... s-a pornit cu voce entuziasmată, dar s-a răzgândit şi s-a corectat.

— De-a dreptul rezonabilă.

Au plătit, dar au mai stat o vreme îngânduraţi.

De pretutindeni se auzea trilul de argint al lingurilor, furculiţelor şi cuţitelor. Oamenii se hrăneau cu toată convingerea, ştiind că fac un lucru extrem de important. Domni singuratici îşi păzeau cu gelozie farfuria; familii întregi se simţeau ca acasă, potrivind şervetul la pieptul fetiţelor şi băieţeilor.

Ákos s-a aplecat de mai multe ori spre soţia lui.

— Cine-i ăla?

— Nu-l cunosc.

— Şi ăla?

— Nici pe ăla nu-l cunosc.

Lângă ei s-au instalat nişte ofiţeri care se întorseseră recent de la garnizoana din Bilek.

Tinerii cu prestanţă ronţăiau covrigi săraţi cu dinţii lor albi. sănătoşi şi, din adâncul uleios al cutiilor de tablă, scoteau inele de anşoa înfipte în scobitori. Ákos îi urmărea melancolic. Dar când au început să râdă, şi-a lăsat ochii în jos. Îl deranjau privirile celor tineri care probabil se duceau în vizită la familii fericite, cu fete vesele, aşteptându-se să primească o zestre frumuşică şi trăind în altă lume, cu totul altă lume, decât ei. Ca să-şi ascundă disconfortul cauzat de privirile abătute asupra lui, a început să răsfoiască de plictiseală meniul.

Departe, într-un colţ în care atârna portretul Împăratului Franz Iosif în uniformă de general maghiar şi unde era şi un palmier, s-a instalat un

grup mai mare, care obişnuia să prânzească acolo în fiecare zi. În jurul lor au început să roiască ospătarii. Mâncau jambon şi crenvurşti şi goleau halbele cu bere una după alta. Dintre cei de la masă, soţii Vajkay îl cunoşteau doar pe doctorul Gál, medicul lor de familie, un domn miop, căruia îi plăcea viaţa de societate. Îşi făcea mereu veacul prin restaurante, cafenele şi teatre, şi era un mister când mai avea timp să-şi trateze pacienţii. Şi îl mai cunoşteau pe Priboczay, farmacistul bătrân şi cumsecade care ocupase un loc la masă în calitate de vicepreşedinte. Îşi aproba comesenii, dând din cap. Părul lui blond, rărit se decolorase în urmă cu mulţi ani, dar nicicum nu voia să încărunţească, căpătând în schimb o culoare lila deschis, de parcă şi l-ar fi vopsit.

Toată crema oraşului era acolo: Papa Fehér, directorul filialei din Sárszeg al Băncii Agrare, procurorul Galló, care îşi ţinuse deja asprul discurs de acuzare împotriva tâlharului şvab, şi mulţi, mulţi alţii.

Feri Füzes stabilise condiţiile duelului, care s-au dovedit a fi extrem de neprielnice. Fiind aşa un gentleman, nu i-a vorbit nimănui despre asta, doar pe doctorul Gál, medicul de societate, l-a tras deoparte într-un colţ al mesei lungi şi i-a comunicat, zâmbind şi mai abitir decât de obicei, că mâine va avea loc un duel în pădurea din Sárszeg, în locul obişnuit, rugându-l să-şi aducă cu el trusa medicală. Până la capăt, desigur, până la capăt.

Uşa se deschidea din cinci în cinci minute. Nou-veniţii erau absorbiţi, aproape fără excepţie, de acel grup.

Imediat după ora unu, când şcoala s-a terminat, au început să-şi facă apariţia profesorii: Mályvády, profesorul de algebră şi fizică, şi Szunyogh, profesorul de limba latină.

Doctorul Gál l-a poftit imediat lângă el pe Szunyogh. Fără să zică o vorbă, a prins încheietura lui Szunyogh între degetul mare şi arătător, cu

stânga şi-a scos ceasul de aur din buzunar şi a început să-i ia profesorului pulsul.

Săracul Szunyogh era o epavă. Cu doi ani în urmă suferise de simptomele de netăgăduit ale lui delirium tremens, şi familia lui îl internase la sanatoriu. Acolo îşi mai revenise, dar, imediat ce fusese externat, boala recidivase.

Fusese cândva un mare talent, dar la Sárszeg se dedase la băutură, devenind un alcoolic notoriu. Elevii lui spuneau că îşi ţinea în buzunar sticla cu palincă şi că nu se putea abţine să iasă şi în timpul orelor să bea o gură, două. De altfel, de câteva luni bune nu mai putea să doarmă, tremura de frig, până şi în timpul verii purta un palton gros şi îşi căptuşea încălţările cu vată, să nu-i îngheţe picioarele. Faţa lui umflată şi guşa dublă băteau în purpuriu. Ochii lui albaştri, infantili, înotau mai tot timpul în lacrimi. Era beat cu mult înainte de ora prânzului.

Încheietura rece ca gheaţa tremura între degetele calde ale medicului. Profesorul stătea la masă în paltonul său gros, căruia îi ridicase gulerul. S-a uitat cu sfială la medic, aşa cum se uitau elevii lui la el.

Doctorul Gál a închis capacul ceasului, al cărui arc a scos un discret clinchet auriu, şi l-a privit pe Szunyogh drept în ochi. Ca de fiecare dată, i-a ţinut o predică. Lăuda nenumăratele frumuseţi ale vieţii, i-a adus aminte de soţie şi de frumoasa lui fată. I-a vorbit despre ambiţiile lui din trecut şi articolele apărute în *Revista de filologie* şi n-a încercat să-i ascundă destinul groaznic care îl aştepta dacă nu îşi schimba stilul de viaţă. Szunyogh îl asculta, clipind din genele blonde. Trunchiul i se balansa încolo şi încoace, picioarele subţiri îi tremurau. Apoi, ascultându-i sfatul, a comandat doar trei sute din vinul casei.

Soţii Vajkay se pregăteau deja să plece, când în restaurant a intrat Bálint Környey, însoţit de doi domni.

Unul dintre ei era Szolyvay, comicul mult îndrăgit, celălalt era un actor înalt, cu joben, îmbrăcat foarte elegant, ce părea scos din cutie. Era Imre Zányi, amorezul, idolul doamnelor şi al domnişoarelor din Sárszeg.

Atmosfera de la masă era oricum dezgheţată, dar în acel moment larma şi râsetele au atins noi culmi. Környey a fost întâmpinat cu hohotele de râs cuvenite. S-a oprit în faţa lor ca şi cum şi-ar fi inspectat trupele:

— Salutări, domnii mei! a zis.

Societatea „Panterelor” luase fiinţă la Sárszeg cu vreo douăzeci de ani în urmă cu scopul nobil de a populariza consumul de alcool şi de a întări prietenia dintre bărbaţi. Panterele trebuiau să bea zilnic, dând dovadă de sârguinţă, indiferent dacă făceau faţă sau nu. Şi Ákos făcuse parte dintre ei la început, dar apoi îmbătrânise brusc, „se acrise”, cum se spunea în limbajul Panterelor, şi nu mai luase parte la întruniri. Mulţi căzuseră la datorie pe parcurs, muriseră intoxicaţi de alcool, răpuşi de ciroza care punea capăt vieţii celor mai mulţi bărbaţi din Sárszeg. Societatea depunea în fiecare an coroane de flori la mormintele acestora. În timpul discursurilor lui Környey, atât tinerii pui de panteră, cât şi veteranii, care încă se mai ţineau tare pe poziţii în ciuda părului încărunţit, abia reuşeau să-şi reprime lacrimile.

Környey Bálint s-a aşezat printre ei. Avea câte un cuvânt prietenos pentru fiecare. Dar, când a vrut să-şi ducă halba la gură, l-a zărit pe Ákos, vechiul şi bunul său prieten din tinereţe. Pe faţă i-a apărut un zâmbet, apoi s-a lăsat pe spătarul scaunului, surprins. Aşa ceva... I-a făcut semn cu mâna şi l-a strigat, aşa cum se obişnuieşte la ţară.

— Servus, bătrâne!

— Servus, servus!

Nu mai ţineau legătura, dar când ieşea la vânătoare pe domeniu Környey, îi trimitea câteva raţe şi fazani.

Dar în acel moment erau amândoi vizibil încântaţi că se revăd.

La auzul salutului, larma de la masă a mai scăzut. Panterele s-au aplecat spre iubitul lor preşedinte care le-a explicat ceva, probabil le-a spus pe cine a salutat. Preţ de câteva clipe, mesenii au privit cu respect amestecat cu o anumită doză de tristeţe în direcţia mesei solitare a soţilor Vajkay. Bálint Környey s-a ridicat de la masă.

— Bine ai venit, dragul meu Ákos! a spus înainte să ajungă la masa lor, apoi a sărutat mâna doamnei şi a dat mâna cu Ákos. Ce surpriză plăcută! a spus râzând. Ce te aduce pe aici?

— Prânzul, a zis Ákos, dar n-a fost în stare să mai adauge nimic.

— Panteră bătrână, l-a întrerupt Környey şi l-a ameninţat cu degetul, ne-ai trădat. De ce nu treci odată pe la club?

— Te rog să mă ierţi, dar eu nu mai beau, nu mai fumez, nu mai joc cărţi. Şi-apoi, a continuat după o clipă de gândire, am îmbătrânit.

Cei doi prieteni au dat din cap în tăcere. Îşi arătau unul altuia chelia, cât de mult li se rărise părul.

Au pălăvrăgit despre una alta, despre cunoştinţe vechi şi petreceri de pomină. Dar, după scurt timp, Környey a fost chemat înapoi la masă. Şi-a cerut scuze. Şi soţii Vajkay se pregăteau să plece.

Au ieşit afară din restaurant.

Undeva prin apropiere trebuia să fi plouat peste noapte, căldura înăbuşitoare mai cedase, totul era inundat de o lumină prietenoasă şi moale. Ákos şi-a îndreptat spatele şi a tras adânc aer în piept. Simţea cum prin membre i se revarsă căldura, începuse procesul digestiei: mâncărurile îşi eliberau substanţele hrănitoare, generatoare de energie în fluxul sangvin.

Interesul arătat faţă de ei în restaurant părea să se manifeste şi pe stradă. Trecătorii îşi întorceau

capul după ei. Nu era din cauză că ar fi avut ei ceva ieşit din comun, dar acolo, pe stradă, lumea încă nu se obişnuise cu ei, aşa cum se întâmplă cu acele canapele vechi, care de obicei stau în cameră şi arată ciudat atunci când, o dată sau de două ori pe an, sunt scoase afară în curte să se aerisească.

Nu se grăbeau. Se plimbau agale, păşind mulţumiţi pe asfaltul măturat, încadrat de cărămizi de zgură, şi răspundeau la salutul trecătorilor care păreau să fi devenit mai prietenoşi odată cu domolirea căldurii. S-au contopit cu atmosfera după-amiezii.

Clopotele băteau, ding-dong. La Sárszeg, clopotele băteau întruna. La liturghia de dimineaţă, la vecernie, la înmormântare... Atât de multe înmormântări! Pe Strada Széchenyi erau trei prăvălii de pompe funebre şi două prăvălii cu monumente funerare. Cel care venea pentru prima dată în târg şi auzea bătaia asurzitoare a clopotelor şi vedea magazinele acelea cu sicrie şi monumente funerare ar fi putut să creadă că acolo oamenii nici nu trăiau, doar mureau. Iar negustorii stăteau în prăvăliile lor, lângă sicrie şi monumente funerare, crezând orbeşte, lucru împărtăşit de toţi cei de aceeaşi profesie, că oamenii au nevoie fix de marfa lor. Şi obsesia aceea binecuvântată îi ajutase să se îmbogăţească, să-şi crească copiii şi să-şi întreţină mai mult decât bine familia. Ákos s-a uitat în treacăt în câteva prăvălii. Într-una, sicrie de bronz de toate mărimile stăteau înşirate unul lângă altul. Negustorul fuma, soţia lui citea ziarul, iar pisica de angora se spăla într-un sicriu de lemn. Nu era deloc un loc urât.

Razele soarelui se frângeau în recipientele de sticlă ale farmaciei Maria, iar numele Priboczay lumina cu literele lui aurite. Sfânta Maria, care călca în picioare un şarpe, şi păgânul Aesculap de lângă ea luminau prietenos. Totul strălucea.

Toate grozăveniile străluceau. Până şi vitrina cu instrumente medicale scânteia. Pensetele

argintate, mănuşile de cauciuc, până şi mesele de operaţie pliabile. Modelul anatomic îşi etala mândru trepanaţia, ochiul de sticlă, inima însângerată, îşi expunea burta cu intestine încâlcite, ficatul şi fierea verde ca otrava. Niciodată nu avuseseră curajul să se uite la manechin. Dar de data aceasta au făcut-o. A fost oribil, dar interesant.

Cât de atrăgătoare erau apoi toate celelalte vitrine, câte promisiuni şi chemări împrăştiau! Da, poftiţi, cu ce vă pot ajuta, viaţa îşi etalează bunurile, vă rog să alegeţi. Mărfuri nou-nouţe, neatinse încă de nimeni, în locul celor vechi şi uzate, portmonee de mătase, suluri de catifele şi stofe aranjate cu gust, batiste şi bastoane pentru domni, sticluţe cu colonie legate cu un fir de mătase, pipe şi portţigarete, trabucuri crocante şi ţigări cu capătul aurit.

S-au oprit în faţa prăvăliei lui Weisz şi Asociatul. Studiau uimiţi un geamantan din piele de porc cu încuietoare englezească, nu ca cea de la geamantanul lor ponosit de pânză. Apoi portofelul din piele de crocodil. Femeia nu mai voia să se despartă de el. „Vai, ce frumos, vai, ce fermecător!” Ákos a fost nevoit să-i atragă atenţia că ar fi cazul să meargă.

În vitrina domnului Vajna, printre caiete şi penare, se înşiruiau cărţi ale căror coperţi păliseră deja sub soarele fierbinte al verii. Acele noutăţi literare de la Pesta l-au şocat pe bătrânul obişnuit cu stilul arid al documentelor nobiliare. Privirea lui a întâlnit volume excentrice de poezie, la modă atunci, cu chipuri rânjite de draci, bărbaţi goi, femei cu părul desfăcut şi ochii holbaţi, cuprinse de delir.

Ákos a citit de mai multe ori titlurile pseudomoderne, lipsite de sinceritate: *Fuga Morţii – În noaptea vieţii, Aspasia, te doresc!* Femeia a zâmbit şi şi-a înghiontit soţul. Dar acesta n-a reacţionat, doar a ridicat din umeri. A luat la cunoştinţă că există şi aşa ceva şi, deşi i se părea ciudat, a trebuit să admită că-l interesează.

Acasă şi-au încălţat papucii, şi-au tras sufletul, s-au odihnit. Se întâmplaseră multe.

Soarele încă mai strălucea. Au deschis ferestrele, un curent de aer călduţ a străbătut încăperile, ici-colo se învolburau coloane de praf auriu. Gyurka, odrasla murdară, plină de zdrenţe, a domnului Veres tândălea prin curte. Molfăia o bucată de pâine uscată, îmbibată de lumina groasă, zaharisită a soarelui, de parcă cineva ar fi scurs miere pe ea, iar copilul părea să o lingă. De departe se auzeau nişte muzicanţi ţigani. Cei doi îi ascultau împreună.

— Cântă, a zis mama.

— Da, undeva e petrecere.

— Auzi? „N-am ţiglă la acoperiş.”

Când începea să se însereze, Ákos aducea ziarul de la Pesta din camera unde ţinea arhivele.

Cumpăra un singur ziar, acelaşi pe care îl comandase şi tatăl său, iar plata abonamentului devenise o tradiţie a familiei, pentru că pe vremea aceea publicaţia cultiva încă interesele familiilor nobiliare maghiare. Ziarul trecuse prin tot felul de transformări de atunci, schimbase de mai multe ori macazul, era de nerecunoscut. Propovăduia opusul convingerilor iniţiale. Dar bătrânul nu băga de seamă.

Vorbea despre el cu vechea deferenţă şi era cuprins de veneraţie ori de câte ori îi desfăcea banda. Se afunda cu seriozitate religioasă în lectura câte unui articol şi, dacă se întâmpla ca acesta să discrediteze clasa socială din care făcea parte, se convingea că nu înţelege pe deplin ceea ce citeşte şi – dând în continuare din cap, distrat – dădea pagina. Devenise oarecum indiferent faţă de ziar. Nu mai citea decât pagina de informaţii diverse şi rubrica de decese şi căsătorii. Apoi renunţase şi la asta. Treceau săptămâni întregi fără să deschidă ziarele care zăceau pe birou.

În ziua aceea însă se trezise târziu şi, în ciuda faptului că se plimbase de colo colo, încă nu i se

făcuse somn, aşa că a hotărât să răsfoiască ziarul.

Doar că nu vedea bine. Toate lustrele din casa familiei Vajkay erau agăţate foarte sus, aproape de tavan. În afară de asta, deşurubaseră trei dintre cele patru becuri ca să facă economii. Cheltuiau mult mai mulţi bani pe alte lucruri, dar ţineau cu dinţii de acel principiu de economisire. Astfel, bâjbâiau mereu prin semiîntuneric.

— Nu văd, a zis Ákos.

— Ai putea să înşurubezi becurile.

Ákos s-a urcat pe măsuţă şi a remediat situaţia. Cele patru becuri s-au aprins. Sufrageria a fost inundată de o lumină caldă şi uniformă.

— Ce plăcut! a exclamat femeia.

— Da, aşa se mai poate citi.

Bătrânul şi-a pus ochelarii şi a început să citească cu voce tare. A doua audiere în cazul Dreyfus în faţa tribunalului militar de la Rennes. Faimosul căpitan francez. Documente secrete furnizate nemţilor. Acuzat de înaltă trădare. Răspunde pentru aceste crime în faţa tribunalului. Posibilă pedeapsă cu moartea.

Pe femeie n-o interesa.

— Împăratul Wilhelm în Alsacia şi Lorena.

— Împăratul german?

— Da, se deplasează acolo şi va anunţa că această regiune a fost şi va rămâne mereu a nemţilor.

— Alsacia şi Lorena?

— Da, mamă, cea pe care au recucerit-o în 1871 de la francezi. Hei, ce tineri eram pe atunci! Eu aveam doar patruzeci de ani.

Ákos a zâmbit. Femeia a zâmbit şi ea. A mângâiat cu blândeţe mâna bătrânului.

— Doar n-o să fie din nou război, a oftat femeia.

— Francezii şi germanii, a explicat Ákos, nu prea se înghit în ultima vreme, dar se pare c-o să se împace.

Evenimentele externe pluteau în jurul lor, umpleau aerul încăperii în care trăiau cu o efervescenţă electrică şi îi conectau la lupta încinsă şi amară, dar nu lipsită de glorie şi de interese a lumii. Nu înţelegeau mare lucru din ele, şi totuşi simţeau că nu sunt chiar singuri. Milioane şi milioane de oameni se zbăteau la fel ca ei. Şi acolo se găsiseră toate acele lupte să se întâlnească.

— *Strike*, a citit Ákos. Ăsta-i un cuvânt englezesc. Se pronunţă „straic". Muncitorii nu mai vor să muncească.

— De ce?

— Pentru că nu mai vor.

— Şi de ce nu-i obligă?

Ákos a dat din umeri.

— Mamă... a zis precaut, aranjându-şi ochelarii pe nas. În Brazilia cinci mii de muncitori fac grevă. „Angajatorii sunt hotărâţi să nu dea curs revendicărilor."

— Săracii de ei, a zis mama, dar nici ea nu ştia de cine îi era milă, de muncitori sau de angajatori.

În fine, după cum raportau ziarele în fiecare lună, se descoperise un tratament nou şi infailibil pentru tuberculoză. Ceea ce dovedea că există totuşi progres.

— Pfui! a zis Ákos. Şi la noi! „Agitatori fără niciun Dumnezeu umblă prin rândurile populaţiei." „Ţăranilor li se promite jumătate de pogon de pământ în numele prim-ministrului." Ei numesc asta „comunism". Vor ca pământurile să fie împărţite.

— Cine?

— Agitatorii fără niciun Dumnezeu.

Mama se lamenta şi dădea din cap:

— Agitatorii fără niciun Dumnezeu.

Destul cu politica. Pe ei îi interesau mai mult tragediile şi dezastrele.

— În statul Ohio, a început tata să citească, un tren s-a prăbuşit de pe un pod feroviar. Treizeci de oameni răniţi grav şi doi morţi.

— Oribil, a zis mama şi un fior i-a străbătut corpul, mai-mai să înceapă să plângă. Şi ce s-a întâmplat cu bieţii oameni răniţi?

Au început să caute amândoi, dar n-au mai găsit nimic.

În orice caz, simţeau că fac şi ei parte din şuvoiul speranţelor şi fricilor oamenilor de pretutindeni, şi asta le dădea energie, îi scotea din amorţeala înăbuşitoare care li se îmbibase în corp, în haine, în fiecare mobilă.

Stăteau amândoi privind în gol.

— Cum te simţi, mamă? a întrebat Ákos.

— Păi, a zis femeia, mă descurc, tată. Şi tu?

— Şi eu.

Ákos s-a apropiat de ea şi a sărutat-o pe frunte.

Când a venit vremea să aprindă sfeşnicul, n-au găsit chibriturile. De obicei le ţineau pe bufet, lângă ceasornic. Dar nu erau de găsit.

Femeia le-a căutat prin toată casa. Până la urmă le-a găsit în bucătărie. Le luase cu ea de dimineaţă când făcuse ceaiul şi le uitase acolo. S-a întors cu ele în dormitor şi i le-a dat soţului.

Atunci s-au uitat unul la altul. Şi şi-au adus aminte de ceva.

Dar nu au spus nimic.

V

În care Ákos Vajkay din Kisvajka şi Kőröshegy
mănâncă supă gulaş, piept de viţel,
tăiţei cu vanilie şi îşi aprinde un trabuc.

Sárszeg este un punct minuscul pe hartă. Nu reprezintă niciun interes, are doar un mic conservator şi o bibliotecă sărăcăcioasă. Cei mai mulţi oameni nici n-au auzit de acest loc sau vorbesc despre el cu dispreţ, dar duminică dimineaţa, în faţa bisericii Sfântul Ştefan, pe cerul senin, pluteşte Dumnezeu Cel nevăzut şi milostiv, Cel drept şi teribil, Cel omniprezent şi pretutindeni acelaşi, fie că e vorba de Sárszeg, Budapesta, Paris sau New York.

Missa lecta începe la unsprezece şi jumătate.

La aceasta participă doar crema societăţii, domnii de la judeţ, funcţionarii mai de Doamne ajută şi burghezii bogaţi care s-au delimitat de ceilalţi muritori de rând. Sunt însoţiţi de soţiile lor şi de fetele de măritiş. Acestea sunt însoţite de domni tineri, curtezanii, care îşi găsesc loc în spatele coloanelor, lângă cristelniţă. Fetele se aşază lângă mamele lor, deschid cartea de rugăciune, îşi sprijină capul de banca din faţă şi oftează adânc ori de câte ori se aude clopoţelul. Îşi şterg ochii cu batiste minuscule, de parcă ar plânge. Parfumuri violente se întretaie în aer, certându-se. Este un adevărat concert al mirosurilor. De aceea slujba aceasta se mai numeşte şi „liturghia înmiresmată”. Nu-i vorba doar de elevare sufletească, e şi un eveniment social.

Absenţa familiei Vajkay n-a trecut neobservată. Locul pe care-l ocupau de obicei la capătul celui de-al doilea rând de bănci rămăsese gol.

Ákos stătea lungit în camera sa de lucru igrasioasă, pe ţesătura turcească care acoperea canapeaua. Canapeaua era inconfortabilă, îngustă şi scurtă ca toate mobilele din casă. Trupul lui fusiform nu avea loc pe ea, îşi putea ţine picioarele întinse doar dacă şi le sprijinea pe rezemătoare. Dar se obişnuise demult cu situaţia, nu-l mai deranja.

Cu toate că nu îi era frig, s-a învelit cu pătura groasă din păr de cămilă. Se uita la figurile de pe tavan, apoi, plictisindu-se de ele, s-a întins spre raftul bibliotecii, la care ajungea, şi a scos al unsprezecelea volum al lui Iván Nagy, cel despre familiile din Ungaria, dintre *Familiile nobiliare* şi *Almanahul de Gotha*. A început să-l răsfoiască distrat.

Nu a găsit nimic interesant, îi ştia deja cuvintele şi datele pe de rost. Cartea i-a alunecat curând din mâini în timp ce gândurile lui îşi urmau cursul: „Tăiţei cu vanilie. Oare ce-s tăiţeii cu vanilie? N-am mâncat şi nici n-am văzut niciodată aşa ceva. Habar n-am cum simt. Îmi place mult mirosul străin şi incitant al vaniliei, trebuie să fie o senzaţie deosebită să-ţi gâdile nările şi-n acelaşi timp să-ţi încânte papilele. Dar oare pastele de un gălbui delicat sunt deja presărate cu condimentul negru african sau sunt servite fără? Am apucat să-i văd doar în treacăt numele, preţ de o clipă, între găluştele cu brânză, sorbetul de fructe şi tortul de alune. De parcă aş fi visat. Dar nu mi-i pot scoate din minte.”

Şi-a încreţit fruntea şi şi-a alungat nervos acele gânduri prosteşti, nedemne de un om ca el.

„Ciocârlia găteşte bine, asta e de netăgăduit. Cel puţin aşa zice toată lumea. Bineînţeles că găteşte bine. Nu bine, nemaipomenit. Oamenii nu mai pridídesc să-i laude priceperea. Pe vremuri, când primeam oaspeţi, era ridicată în slăvi. Până şi de ticălosul ăla de Géza Cifra. Da, până şi de el! E adevărat că n-are pereche într-ale gătitului. Niciodată nu foloseşte boia, piper, niciun fel de

condimente şi are grijă şi cu grăsimea. E economicoasă şi pe bună dreptate, fiindcă mica noastră avere e în continuă scădere şi nu trebuie, n-are voie să se atingă de zestre. Nici n-aş permite aşa ceva. Şi-apoi, mâncărurile grele nici nu sunt sănătoase, doar bucătăria franceză, uşoară, e de noi."

S-a ridicat în capul oaselor. A adulmecat aerul. Ce ciudat, în nări îi persistau cu îndârjire şi insistenţă mirosurile restaurantului. Parfumul greu, mirosul parfumat, combinaţia aceea crudă de arome în care se simţea aburul cepei călite în untură, amestecat cu mirosul de chimen al covrigeilor cu sare şi cu emanaţia plăcută şi amară de hamei a berii. Şi-a lăsat din nou capul pe pernă.

„*Noix de veau*. O altă enigmă. Omul se gândeşte la bucăţi de nucă, dulci şi uleioase, dar nu e nucă, e carne zemoasă, care ţi se topeşte în gură. Nu-i de lepădat. După unul dintre aperitivele alea bune, trecute în meniu. Peşte cu maioneză sau caviar. Hahaha, ce ciudat. Nume vrăjitoreşti, absurde. Papară cu ficat de pasăre, ştiucă în vin alb sau creier în *beurre noisette*. Să lăsăm măgăriile astea!"

Şi-a aranjat perna ca să stea mai comod.

„Ciocârlia are un stomac sensibil, săraca. Chiar dacă e grăsuţă, nu suportă mâncărurile grele, îi vine să vomite. Este în interesul nostru să mâncăm sănătos. Nu trebuie decât să mă gândesc la tocanele ei hrănitoare, la carnea cu orez, mai ales la carnea cu orez. Ah, carnea cu orez... Şi pişcoturile alea... Şi grişul cu lapte... Nici vorbă să fi suferit vreodată de foame. Niciodată. Hei, dacă s-ar găsi aşa ceva la restaurant... Trebuie să recunoaştem că nici acolo nu e rău, dar mâncarea gătită acasă, oho, mâncarea bună de acasă e cu totul altceva!"

Ákos simţea că a obosit şi a închis ochii, predându-se cu totul gândurilor.

„Ce am mâncat noi ieri, de exemplu? Consommé, pui cu orez şi budincă. Îmi aduc aminte

exact. Nimic mai mult, nimic mai deosebit. Dar Weisz şi Asociatul a mâncat altceva. El a mâncat supă de gulaş, da, da, un gulaş nemaipomenit, gras şi roşu ca sângele, cu ardei de Szeged, iar de pe cartofiorii aburinzi picura sosul. Cât de mult îmi plăceau când eram tânăr şi mama încă mai trăia! Supa de gulaş, tocana de vită şi de viţel... Dumnezeu ştie de când n-am mai mâncat! Niciodată n-am îndrăznit să comand, poate din consideraţie faţă de ea."

În ochi i s-au adunat lacrimile, se emoţionase.

„E un păcat? Se spune că diavolul îl pune la încercare pe pustnicul care posteşte în deşert. Păi, dacă-i aşa, este cu atât mai dulce. Ce-mi pasă? Nu poţi nega existenţa supei de gulaş. Există în realitate, e pusă pe masă, există în faţa lui Weisz şi a Asociatului, figurează în meniu, între cotletul de berbec şi antricotul de vită la grătar, imediat în vecinătatea muşchiuleţului de porc şi a fripturii din pulpă de vită. Şi apoi toate celelalte, să nu uităm nici de ele! Fleică de porc, friptură la grătar, coaste de miel, ca să nu mai vorbim de mâncărurile englezeşti, franţuzeşti şi italieneşti, despre *beefsteak*, *tournedos* şi *fritto misto*, care are în ea toată savoarea limbii italiene. Despre brânzeturi, cele grase şi cele slabe, despre caşcavalul de Pálpusztai şi cel de Pusztadőri, şi despre vinuri, cel de Csopak şi Sângele de Taur de la Eger, despre muscaturile dulci, chardonnay-urile uşoare şi feteasca de Badacsony, care ajunge pe mesele noastre în sticle înalte. Fetiţo... Fetiţă dragă. Fetiţa mea dulce, dulce..."

Uşa s-a deschis.

Soţia lui terminase de făcut curăţenie. Îi era greu să ţină casa, trecuse deja o oră şi abia acum era gata. Îşi ieşise din mână.

Intrase încetişor, crezând că soţul ei a adormit. Dar când a auzit zgomotul, Ákos a deschis ochii speriat.

— Dormeai? l-a întrebat femeia.

— Nu.
— Am crezut că dormi.
— Nu.
— Ce palid eşti!
— Ei!
— S-a-ntâmplat ceva?

Ákos s-a ridicat de pe canapea, simţind o remuşcare nelămurită, ca un copil prins făcând vreo năzbâtie în pat. N-a îndrăznit să se uite în ochii soţiei lui, îi era ruşine.

— Ţi-e foame, a zis femeia, asta e problema. Bineînţeles că ţi-e foame, dragule, de ieri n-ai mai mâncat nimic. Să mergem la restaurant! E târziu, n-o să mai găsim loc.

Au şi plecat în grabă. Au rămas surprinşi de cât de repede au ajuns în faţa Regelui Ungariei. În restaurant era larmă mare, se auzea clinchetul farfuriilor, mai mulţi picoli alergau de colo colo, ospătarii se repezeau, până şi ospătarul-şef zbura dintr-o parte în alta a restaurantului în fracul său coadă de rândunică. Făcea calcule pe spatele pachetelor de ţigări, dădea rest, arunca monede de argint cu pumnul, prelua reclamaţiile, alerga la bucătărie, reapărea din nou, îi liniştea pe clienţi şi, în ciuda agitaţiei de duminică, dădea dovadă de stăpânire de sine şi de atenţie sporită.

Soţii s-au îndreptat spre aceeaşi masă pe care o ocupaseră şi cu o zi înainte, dar acolo luau prânzul trei persoane binedispuse. Ei, asta mai lipsea! Şi celelalte mese erau ocupate. A trebuit să aştepte puţin.

Dar duminica oamenii sunt cuprinşi de sentimentul plăcut al odihnei şi nu se grăbesc cu mâncatul. Îşi curăţă îndelung dinţii cu scobitoarea, fac bile din miez de pâine şi se joacă cu ele.

Ospătarul-şef şi-a cerut scuze rapid şi a zburat mai departe pe aripile de rândunică ale fracului.

Femeia a sugerat să încerce şi la celălalt restaurant, la Baross. Ákos se plimba în sus şi în jos bosumflat, pentru că îi era teribil de foame şi

mâncărurile pe care le vedea îi sporeau apetitul. Nici prin gând nu îi trecea să plece.

Deodată, două braţe ridicate în aer au început să-i facă semne. Bálint Környey s-a ridicat în picioare de la masa în L de lângă palmier şi îi chema:

— Poftiţi aici!

— Dar nu vă deranjăm?

— Poftiţi aici sau acolo, noi am terminat. Vă rog!

Panterele luaseră deja prânzul, masa lor era plină de firimituri, acum îşi fumau trabucurile şi goleau ultimele pahare. La venirea lor, toţi cei de la masă s-au ridicat ca să-i primească cum se cuvine pe noii oaspeţi. Până şi Szunyogh, care se mişca greu pentru că era tot timpul băut şi picioarele slăbite abia mai ţineau cele optzeci şi nouă de kilograme. S-au prezentat. Panterele au preluat rolul de gazde, erau atenţi şi prevenitori. Au chemat ospătarii, care au curăţat imediat masa, au adus farfurii, pahare curate şi le-au înmânat celor doi meniul.

Ákos a ocupat un loc la capătul mesei, între comandantul suprem şi Szolyvay, comediantul.

Soţia lui a fost aşezată în capul mesei, lângă farmacistul cu păr lila, de la care obişnuia să cumpere picături pentru stomac şi pudră pentru Ciocârlia. Celălalt vecin era acel domn înalt şi elegant, cel cu joben, pe care femeia îl remarcase încă din ziua precedentă, dar nu ştia cine e şi nu i-a reţinut numele când au fost făcute prezentările.

Bărbatul i-a sărutat mâna ceremonios, aşa cum se obişnuieşte cu doamnele respectabile, şi a copleşit-o cu atenţia lui delicată, neintruzivă. I-a recomandat o specialitate, a făcut-o să renunţe la alta, fiindcă el cunoştea îndeaproape bucătăria restaurantului, mânca în fiecare zi acolo.

Faţa lui era onestă şi liniştitoare. Era proaspăt bărbierit. Pe bărbie se mai zăreau încă urme de

pudră de orez, şi pielea lui răspândea miresmele deloc neplăcute ale frizeriei.

Deodată, acel domn a fost căutat de ospătarul-şef, care i-a şoptit ceva la ureche şi l-a tras deoparte într-un colţ al restaurantului. Ospătarul i-a înmânat o scrisoare cu menţiunea că factorul aşteaptă un răspuns imediat. Era de la Olga Orosz, primadona cu care locuise peste vară. Îi scria că vrea să-l mai vadă o dată înainte de a se despărţi definitiv. Să fie atât de bun să vină neapărat. Acum i se adresa formal. Imre Zányi a băgat scrisoarea în buzunar şi i-a făcut semn ospătarului că nu are un răspuns. Nu era prima oară când i se făcea o astfel de comedie.

Doamna Vajkay a profitat de plecarea lui şi l-a întrebat pe farmacist cine este de fapt domnul lângă care stă. A fost uimită când a aflat că e nimeni altul decât Imre Zányi, junele-prim. I-a spus lui Priboczay că iniţial crezuse că trebuie să fie un preot tânăr, dar că, într-adevăr, jacheta elegantă şi maniera lui lejeră, neafectată o făcuseră să bănuiască altceva. Deci el era! Nu-l văzuse niciodată pe scenă, dar auzise de el.

Actorul s-a întors la masă. Atenţia lui s-a îndreptat din nou asupra doamnei. Îi punea întrebări şi o asculta, strângându-şi buzele subţiri şi frumoase. Apoi a redat din memorie, cu o discursivitate dezarmantă dialoguri în limba franceză, ducându-şi mâna la frunte, un gest oarecum preţios la care recurgea frecvent şi pe scenă. Femeia era încântată. Nu mai întâlnise tineri atât de agreabili şi de amabili de pe vremea când era fată mare. Era un bărbat atât de proaspăt şi de manierat, atât de boem, dar în acelaşi timp respectuos! A ţinut chiar să-şi exprime bucuria pricinuită de faptul că l-a întâlnit. Atunci actorul s-a ridicat, a făcut o reverenţă aproape teatrală şi i-a răspuns că dimpotrivă, el se simte onorat că a făcut cunoştinţă cu o „familie atât de distinsă”.

În celălalt capăt al mesei, domnii discutau politică. Erau aduse în discuţie criza legislativă, delegaţiile şi Kálmán Széll.

— A, a exclamat Környey, un om de stat cu viziune şi cu o gândire deosebită!

Priboczay, care era un vechi paşoptist, s-a aprins:

— Pentru că s-a dus la dezvelirea statuii lui Albrecht? El, prim-ministrul Ungariei! Ce ruşine!

— Asta a fost o mişcare tactică, i-a răspuns Környey.

— Tactică! îşi scutura Priboczay cu amărăciune capul. Dar când i-au scos pe honvezii noştri la statuia Hentzi? Aia tot „mişcare tactică" se numeşte? Bánffy n-ar fi făcut niciodată aşa ceva! Ăsta e un lingău oarecare.

— Interes de stat, a intervenit Feri Füzes.

Priboczay s-a enervat de-a binelea:

— Dreptate, lege şi justiţie? Nu ăsta e sloganul partidului? îl tachina pe tânărul susţinător al partidului de guvernământ. Mercenar Schwarzgelb. Lacheu vienez.

Feri Füzes nu putea să accepte ca cineva să vorbească astfel despre prim-ministrul aflat în funcţie. Era prea de tot! El, care avea un respect superstiţios pentru toate figurile aflate în funcţii oficiale, a riscat răspunzându-i:

— Dar nemaipomenitul vostru Ferenc Kossuth? Să nu-mi spui că el o să ne servească pe tavă o zonă de comerţ liber şi supremaţia maghiară?

— Pe el să-l laşi în pace. El este fiul lui Kossuth. Tu nu te pricepi la asta, băiete!

Feri Füzes s-a înroşit. Remarca lui trăda furie şi superioritate orgolioasă:

— Eu îl stimez pe Lajos Kossuth şi politica pe care a dus-o. Dar Lajos Kossuth, ca toţi ceilalţi, are părţile lui bune şi părţile lui rele.

Şi s-a uitat în jur.

Dar toată lumea a izbucnit în râs, până şi Környey, până şi cei mai bătrâni simpatizanţi ai guvernului, fiindcă toţi ştiau că acelui gentleman veritabil îi lipsea o doagă.

Pentru o clipă, Feri Füzes a fost derutat, apoi s-a întrebat dacă râsul acela zgomotos ar putea să jignească un domn şi a căutat să provoace pe altcineva. Dar ceilalţi l-au împăcat, şi lui i-a reapărut pe buze zâmbetul caracteristic.

Ákos nu luase parte la polemică. Ce îi păsa lui de Kálmán Széll şi de Ferenc Kossuth? Pe el îl frământau gânduri şi întrebări mai importante.

Stătea adâncit în sine, încă îl mai bântuiau visele de dimineaţă, faţa îi era umbrită de remuşcări. A aruncat o privire spre soţia lui, care începuse deja să mănânce.

Văzând asta, s-a încruntat ca şi cum ar fi ajuns la o hotărâre, şi-a pus ochelarii groşi pe nas şi s-a lansat în studierea fastidioasă a meniului.

Nu reuşea să vadă prea clar, pentru că cerneala şapirografului se ştersese în mai multe locuri, aşa că şi-a scos din buzunarul vestei lupa cu ajutorul căreia obişnuia să descifreze *litterae armales* şi, mărind astfel puterea ochelarilor, a studiat meniul în detaliu.

În arborele genealogic al mâncărurilor o căuta pe cea la care visa deja de două zile fără întrerupere, cu pasiunea şi dăruirea nestrămutată cuvenite vreunui înaintaş din secolul al şaisprezecelea, a cărui descendenţă nu fusese încă pe deplin elucidată. Într-un final, a găsit ceea ce căuta: numele „supă de gulaş” stătea discret, dar sugestiv, între muşchiul de vită umplut şi cotletul de porc. A indicat-o cu degetul şi ospătarul l-a servit imediat.

— Miroase excelent! a zis Feri Füzes.

Pe Ákos l-a deranjat acea remarcă. Ce îl interesa pe el că gulaşul „mirosea excelent”? De asta avea să se convingă el singur. Şi şi-a băgat într-adevăr nasul palid şi subţire, ca de mort, în

bolul de argint, apropiindu-l de zeama roşie, rezervându-şi pentru el acea plăcere, şi a tras adânc în piept aburul înmiresmat al gulaşului. Feri Füzes avea dreptate, mirosea excelent, dar gustul... Gustul era desăvârşit!

A sorbit cu lăcomie supa şi a şters cu bucăţele de chiflă farfuria, aşa cum făcuse şi Weisz şi Asociatul.

— Ilonka, au strigat cei de la masă, Ilonka, adu chifle şi covrigi!

Ilonka, fata de cincisprezece ani a patronului, care obişnuia să umple coşuleţele goale cu delicatese, a venit la masă. Îşi pierdea vremea prin restaurantul tatălui ei, nutrind vise irealizabile de artistă. Voia să devină actriţă a Teatrului Kisfaludy din Sárszeg, dar încă nu vorbise cu nimeni despre dorinţa ei secretă, doar îl privea fără încetare, mută şi nefericită, pe Imre Zányi, apoi se ducea oftând pe la alte mese. Era palidă ca o chiflă jilavă.

— Nu bei nimic? l-a întrebat Környey.

— Să-mi fie cu iertare, a zis Ákos, eu de cincisprezece ani nu mai beau deloc.

Szunyogh a devenit atent.

— Dar după mâncarea asta alunecă foarte bine, l-a îndemnat şeful. Bătrâne, măcar un pahar!

— Poate puţină bere, a zis Vajkay şi s-a uitat întrebător la medicul de familie Gál. Conţinutul de alcool este mai scăzut. Un pahar cu bere, i-a spus picoloului, şi a strigat după el: Cel mai mic pahar pe care-l serviţi, fiule!

A băut cu moderaţie câteva înghiţituri. Spuma albă i s-a lipit de mustăţi. A aspirat-o şi şi-a lins mustăţile.

După aceea a comandat piept de viţel şi tăiţei cu vanilie, care, din fericire, nu se terminaseră. S-au dovedit a fi excelenţi. Apoi a comandat caşcaval Emmenthaler şi, ca să-i pice bine, două mere.

— N-o să fie prea mult, tată? l-a întrerupt la un moment dat soţia, zâmbindu-i a reproş.

Era în continuare distrată de farmacist şi de actor.

— Cum să fie! au răspuns ceilalţi, inclusiv medicul de familie.

— Încă un pahar cu bere! l-au încurajat.

— Nu, mulţumesc, e suficient, a protestat Ákos, un ospăţ demn de Lucullus! a adăugat râzând şi simţind că stomacul lui subţire e plin de-acum.

Bálint Környey şi-a scos tabachera din buzunarul vestei; era ornată artistic cu un cap de câine de vânătoare. A împins la o parte clapa de piele care despărţea trabucurile aliniate în cele două compartimente şi l-a servit punând-o în faţa lui, fără un cuvânt.

Ákos a ales un excelent trabuc de Tisa, i-a rupt cu un gest absolut firesc banda şi, fără să mai aştepte ca actorul de comedie să-i înmâneze briceagul, i-a rupt capătul cu dinţii. Şi l-a băgat în gură. Szolyvay l-a servit cu un foc.

Soţia lui a rămas uşor surprinsă, dar doctorul Gál nu s-a opus, aşa că nici ea nu a vrut să-i strice cheful, reluând discuţia pe care o purta cu noii ei prieteni.

Bătrânul trăgea din trabuc cu lăcomia unui nou-născut, îi sugea capătul lucios de salivă, ca pe un sân amar şi zemos. Fumul i-a mângâiat cerul gurii, dezvăţat de tutun, mirosul familiar i-a gâdilat nasul, i-a ameţit creierul, i-a pus în mişcare sângele leneş, trezind în el senzaţii demult uitate. Ce-i păsa lui acum de pălăvrăgeala din jurul lui? Drept constituţional, intrigi vieneze, Dreyfus, Labori îi erau totuna. S-a lăsat pe spătar şi a început să digere. Mai târziu a îndrăznit şi el să adauge câteva observaţii. Cel mai mult a discutat cu înţeleptul Szunyogh, care a adus la suprafaţă comorile cunoaşterii lui scufundate sub oceane de vin şi de palincă, asemenea unui scafandru, şi a făcut câteva comentarii preţioase şi pertinente privind latinitatea scrisorilor regale de donaţie din epoca medievală, care îl interesau pe Ákos. Învăluiţi în nori de fum,

mesenii se simţeau ca acasă în atmosfera plăcută. Restaurantul aproape că se golise, dar lor nici prin cap nu le trecea să plece.

La trei şi jumătate a apărut un bărbat în jur de cincizeci de ani, îmbrăcat cu o cămaşă albastră dintr-un material moale şi un sacou uzat, de culoarea tutunului, care nu făcea parte din grup.

— Umilul dumneavoastră servitor, a spus acesta cu o voce plângăreaţă, ca a unui cerşetor, şi a făcut o plecăciune adâncă.

Ceilalţi l-au poftit să ia loc.

Era Arácsy, directorul teatrului. Ţinea în mână o umbrelă, pe care nu o lăsa acasă nici în zile senine ca aceea, poate că scopul său era să pară şi mai demn de milă, poate că umbrela simboliza bastonul de care slujbaşii neamului, actorii, nu se despart niciodată de-a lungul nesfârşitelor lor hoinăreli. Întotdeauna se plângea de cât de greu îi e, ce greu se descurcă, iar vocea care urla cândva amărăciunea eroilor de pe scenă devenise un scâncet. Şi totuşi avea o casă şi o vie în afara oraşului. Şi vreo două sute de mii de forinţi depuşi la Banca Agrară.

Programul său zilnic includea o vizită de o jumătate de oră la restaurantul Regele Ungariei, unde socializa cu domnii de vază ai oraşului. De cum l-a văzut pe Ákos, pe care nu îl cunoştea, a şi început să-l muncească.

Arborând cel mai modest şi mai prietenos zâmbet, şi-a exprimat mirarea de a nu-l fi întâlnit până atunci la teatru.

— Mi-e teamă că noi ducem o viaţă liniştită în căminul nostru modest, i-a spus Ákos şi s-a uitat în gol.

— Dar sper că de data asta ne veţi onora cu prezenţa, a spus directorul şi a depus pe masă un bilet roz.

Era un bilet la una dintre boxele de la parter.

— Nu ştiu, a spus Ákos, uitându-se la soţia lui.

Peste masă s-a lăsat tăcerea. Soţul şi soţia se sfătuiau.

— O! a spus femeia înroşindu-se. Noi nu obişnuim să mergem la teatru.

Îşi scutura umerii într-un fel ciudat.

Imre Zányi a intervenit:

— Am fi onoraţi, stimată doamnă!

— Când este spectacolul?

— Mâine seară, s-a grăbit actorul s-o lămurească.

— Ce spuneaţi că se joacă?

— *Gheişa*, a spus comediantul care îl interpreta pe Wun-Hi şi care primise foarte multe aplauze pentru acel rol.

— O piesă splendidă! a spus Környey. Muzica este extraordinară. Voi încă n-aţi văzut-o?

— Nu.

— E mult mai bună decât *Femeia albastră* şi opereta aia la modă, *Sulamita*.

— Opereta evreiască? a întrebat Feri Füzes cu dispreţ.

— Aia e, a spus Környey, dând din cap. O să fiu şi eu acolo.

— Doar n-o să mă refuzaţi? a clipit directorul teatrului în direcţia femeii.

Gesticula cu palmele deschise, mima disperarea.

— Să mergem, tată!

— Femeile poruncesc, a spus Ákos pe un ton glumeţ care nu i se potrivea, fiindu-i cu totul străin.

Ceilalţi se amuzau. Ákos a băgat biletele în buzunar cu un gest teatral.

— Mergem, fie ce-o fi! Vă mulţumim mult.

Pe stradă n-au vorbit despre ceea ce se întâmplase. Nici despre masa de prânz, nici despre bere, nici despre trabuc. Toată atenţia lor era concentrată asupra spectacolului din seara următoare.

S-au oprit la un colţ de stradă, unde pe un zid era prins cu o sârmă ruginită afişul înrămat într-un

cadru de lemn.

Au citit cu atenţie:

GHEIŞA

sau povestea unui salon japonez de ceaiuri

COMEDIE MUZICALĂ ÎN TREI ACTE

Libretul: Owen Hall. Muzica: Sidney Jones

Traducerea: Béla Fáz şi Emil Makai

Începe la orele 19:30. Se termină după ora 20.

Le părea rău că nu joacă şi Zányi. Doar Szolyvay.

Pe ceilalţi actori nu-i cunoşteau.

VI

În care familia Vajkay participă
la spectacolul Gheişa de la Sárszeg.

Luni după-amiaza stăteau de vorbă.

— Tu însă ar trebui să te tunzi, tată.

— De ce?

— Nu poţi să vii aşa la teatru. Uite ce păr încâlcit ai! Şi la tâmple, şi în spate.

Părul lui Ákos se rărea doar pe creştet, dar cu atât mai des şi mai sălbatic îi creşteau şuviţele cărunte de jur-împrejur. Ultima oară se tunsese în primăvară, iar acum părul îi stătea vâlvoi, era neîngrijit. Gulerul sacoului îi era nins cu mătreaţă.

— Vino cu mine în oraş! a zis femeia. Oricum trebuie să trec pe la Weisz şi Asociatul. Îmi cumpăr o poşetă. N-am în ce să pun binoclul.

Ákos şi-a însoţit soţia la magazin. Domnul Weisz i-a servit personal.

Le-a prezentat minunatele sale mărfuri, primite de curând din Marea Britanie. Se uitau la geamantane, se mirau ce închizători fine au. Şi ei ar fi avut nevoie de aşa ceva, dar acum aveau să cumpere doar poşeta aceea din piele de crocodil, expusă în vitrină.

Domnul Weisz i-a făcut semn individului subţire şi trist care stătea în fundul magazinului, într-o colivie de sticlă luminată de flăcările opaiţului, îngropat între cataloage cu produse. Respectivul a ieşit, s-a strecurat în vitrină, a adus poşeta, s-a urcat pe o scară, a coborât cu alte poşete şi s-a plâns de ceva cu vocea lui nazală. El era asociatul neştiut de nimeni, talentul anonim, necântat, a cărui faţă trăda un stomac chinuit de acid. Mai mult ca sigur nu mâncase aceleaşi gulaşuri ca domnul Weisz.

Au negociat mult timp preţul poşetei. Era scumpă, nouă forinţi, şi n-au reuşit să primească o reducere mai mare de jumătate de forint. Dar a meritat. Femeia s-a grăbit să ajungă acasă cu ea.

Ákos s-a dus pe strada Gombkötő, la frizerie.

Bărbierul s-a ocupat de el pe îndelete. L-a legat cu un cearşaf la gât, l-a săpunit cu spumă călduţă. Cu baveta albă la gât Ákos părea un copil care şi-a mânjit nasul şi gura cu frişcă la un festin fantastic.

După ce a terminat cu rasul, bărbierul s-a apucat de păr, sus a rotunjit frumos cu maşina, a retezat firele scurte crescute lângă ureche cu lama, pe margini a tăiat cu foarfecă, a netezit, a pieptănat. I-a tăiat grijuliu pămătufurile de fire cărunte din urechi. I-a răsucit mustaţa cu cea mai bună ceară, de şase creiţari cutia, care avea proprietatea de a ţine la un loc până şi cele mai îndărătnice mustăţi ungureşti. La sfârşit după ce a îndepărtat ultimele fire de păr, i-a periat ceafa cu o perie moale şi i-a înfăşurat capul într-un prosop.

Când i l-a dat jos, Ákos a pus pe placa de marmură exemplarul din *Nătăfleaţă*, din care citise multe povestioare deşănţate scrise de vreun scriitoraş amator, şi s-a uitat în oglindă. A devenit serios.

Abia a reuşit să se recunoască.

Pe perna de catifea a scaunului rabatabil stătea un om nou. Părul, deşi tuns, părea mai bogat, mustaţa i se răsucea ca o furculiţă, aşa cum n-o mai purtase niciodată, iar ceara o făcea să pară mai neagră; era atât de strălucitoare şi de rigidă de parcă ar fi fost făcută din fier forjat. În schimb, bărbia era netedă, catifelată şi proaspătă. Toată fiinţa lui era mai tânără, nu încăpea îndoială. Părea cu patru, cinci ani mai tânăr, dar era altfel, şi asta îl neliniştea.

Se examina neîncrezător cu ochii lui mici şi apoşi. De cele mai multe ori zărea o expresie străină, cu care nu reuşea să se obişnuiască.

Bărbierul a observat ceva.

— E-n regulă? a întrebat.

— Da, a zis Ákos nemulţumit, de parcă ar fi spus că nu e în regulă.

A plătit, şi-a luat bastonul şi s-a mai uitat o dată în oglindă. Şi atunci şi-a dat seama că faţa îi e mai roşie, mai grasă. Categoric mai roşie şi mai grasă.

Soţia lui s-a arătat mulţumită.

Şi ea îşi aranja părul şi tocmai aprinsese o lampă cu spirt, deasupra căreia aşezase placa de ondulat. Şi-a ondulat părul scurt de pe frunte, nu din vanitate, ci mai degrabă din cauză că aşa impunea eticheta. Şi-a pudrat obrajii, doar că era greu să aplice pudra cu tamponul din piele de căprioară, vederea n-o mai ajuta şi ici-colo i-au rămas pe piele câteva pete albicioase. Şi-a turnat câteva picături de glicerină pe mâinile crăpate de muncă. Apoi şi-a scos din dulap singura rochie de sărbătoare. Era agăţată pe cuierul din spate, acoperită cu un cearşaf. O îmbrăca doar o dată sau de două ori pe an, de obicei de Corpus Christi, de Paşte sau cu alte ocazii deosebite. Acela era motivul pentru care, cu toate că şi-o făcuse cu mult timp în urmă, rochia părea încă nou-nouţă.

Era o rochie de mătase lila, cu dantelă neagră, guler alb. gofrat, cu mâneci bufante, iar poalele erau lungi, până la pământ. O purta mereu cu o pereche de mănuşi negre, până la coate. Şi-a pus o broşă şi o pereche de cercei cu diamant, moştenire de familie de la mama ei. A pus în noua poşetă din piele de crocodil binoclul sidefat şi un lornion făcut cândva cadou Ciocârliei, dar pe care îi foloseau amândouă.

Lui Ákos i-a luat mai mult timp să se îmbrace. Pentru el era mereu o corvoadă. Soţia îi pregătise hainele, dar nu reuşise să găsească una sau alta şi se enervase. N-a reuşit să-şi încheie gulerul, doi nasturi ai plastronului au cedat unul după altul, nu-şi găsea cravata. La început, fracul i s-a părut

prea larg, apoi prea strâmt. Tânjea după sacoul lui cenuşiu. Dar când s-a îmbrăcat complet şi s-a dus lângă soţia lui, a descoperit că-i place de el însuşi. Şi-a adus aminte de nunta de argint şi cum se duseseră la fotograf. Era proaspăt, distins ca un gentleman. Îl deranja doar expresia aceea lipsită de respect, pe care o descoperise încă de când se privise în oglinda bărbierului. Degeaba se spălase şi periase, nu voia să dispară. Mustaţa i se curba din ce în ce mai mult în sus. Degeaba încerca s-o preseze.

Teatrul Kisfaludy se găsea într-una dintre cele mai mari clădiri ale oraşului, ocupată parţial de hanul şi de cafeneaua Széchenyi. La etaj era o sală de bal. Restul spaţiului aparţinea teatrului, care avea şi o intrare care dădea într-una dintre străzile lăturalnice.

Pe aici s-au strecurat soţii Vajkay în foaier, ca să nu atragă atenţia, şi de acolo s-au furişat în loja numărul doi. Plasatorul le-a deschis uşa şi le-a dat câte un program.

Femeia s-a aşezat în faţă. A deschis programul, care nu era mai mare decât batista unei domnişoare, şi a început să-l parcurgă. Deocamdată, Ákos a rămas mai în spate, urmărindu-i pe muzicienii care îşi răsfoiau partiturile şi îşi acordau instrumentele în loja orchestrei, aflată chiar sub el. Fruntea albă a unui flautist era luminată de o lampă. Violoniştii vorbeau în germană. Iar trompetistul, un ceh cu faţa roşie ca racul şi nasul cârn, care obişnuia să cânte şi la înmormântări, tocmai îşi punea întortocheatul instrument pe după gât, de parcă s-ar fi luptat cu o caracatiţă de aur.

Deşi abia începuseră să sosească spectatorii, aerul din loje era irespirabil. Duminica se ţineau şi câte două spectacole, după-amiaza şi seara, iar aburii fierbinţi lăsaţi în urmă de atâţia oameni se simţeau încă în aer. În colţurile întunecoase ale lojelor zăceau bilete, ambalajele dulciurilor şi coji de portocale. Nu aeriseau şi nici nu măturau. Ba

mai mult decât atât, spre ruşinea teatrului din Sárszeg – şi în ciuda nenumăratelor pledoarii apărute în presa locală –, curentul electric nu fusese încă introdus, auditoriul fiind luminat de lămpi cu petrol care împrăştiau un fum greu peste sală şi un miros melancolic, pe care oamenii îl numeau „miros de teatru”.

De aceea nu mergea Ciocârlia la teatru. Imediat ce simţea mirosul acela şi o pălea căldura din sală, imediat ce vedea mulţimea de străini agitaţi în faţă şi sub ea, o apuca durerea de cap, simţea o greaţă care semăna cu răul de mare şi ameţea. Cu o ocazie, când rezervaseră trei locuri, fuseseră nevoiţi să plece la mijlocul primului act. De atunci nu se mai duceau la teatru. Fata lor le zisese că preferă să rămână acasă şi să croşeteze.

Încet-încet, auditoriul s-a umplut.

Familia Priboczay stătea vizavi de ei, în loja de la etajul unu. Mama, o femeie blondă, binevoitoare, şi tatăl-model, cu cele patru fete pieptănate toate la fel, cu cărare pe mijloc, şi purtând rochii roz, identice. Ca patru trandafiri în diferite stadii de înflorire.

Lângă ei stătea judecătorul Doba cu soţia, o femeie subţire, uşuratică, a cărei viaţă era teatrul, sau mai degrabă actorii. Venea mereu împreună cu soţul ei, care îşi sprijinea plictisit pe braţe capul atacat înainte de vreme de calviţie.

Judecătorul era foarte trist şi avea motivele sale. Soţia îl înşela în stânga şi în dreapta, pe faţă, cu copişti, actori, elevi de gimnaziu mai mari, din clasa a şaptea şi a opta, şi se spunea că le făcuse amanţilor câte o copie a cheii de la poartă ca să poată să intre după placul lor când soţul nu era acasă. Iar Doba nu ştia nimic, dar absolut nimic, sau cel puţin n-o arăta. În oficiu, excela în executarea nobilelor sale îndatoriri, împărţindu-le imparţial celorlalţi adevărul. Apoi se ducea cu soţia şi cu prietenii lui la cafenea, îşi aprindea o ţigară de Virginia şi tăcea. Şi acum tăcea.

Feri Füzes şi Galló stăteau aplecaţi peste balustrada lojei clubului, împreună cu o grămadă de consilieri şi domni de la oraş, care făceau parte şi din consiliul teatrului. Aceştia s-au ridicat toţi în picioare. În sală intrase Gyalokay, noul prefect al prim-ministrului Kálmán Széll.

Gyalokay părea într-adevăr un om „agil", aşa cum îl descria adesea *Gazeta de Sárszeg*, cu mişcări iuţi, de argint viu, şi mustaţă stufoasă, ale cărei fire răvăşite stăteau în sus. Părea atât de deasă, încât ai fi zis că domnul prefect şi-a uitat, din cauza prea marii iuţeli şi a agilităţii, peria pentru mustaţă în ea, câte o perie de fiecare dintre cele două părţi ale mustăţii. Se agita încontinuu, se înclina, făcea cu mâna, nu putea să stea locului, imediat ce se aşeza sărea în sus, de parcă scaunul de sub el s-ar fi transformat în jăratic. Se foia fără încetare. Semăna cu o rozătoare neliniştită şi iute, cel mai mult cu o vidră.

Imediat ce a dat mâna cu domnii, a salutat şi în direcţia soţilor Vajkay, moment în care a ieşit şi Ákos din penumbră şi, întorcându-se în direcţia lojei domnului prefect, a făcut o plecăciune. Spectatorii îşi întorceau binoclul când spre prefect, când spre Vajkay. Din fericire n-a ţinut mult. Dirijorul a lovit cu bagheta în stativ şi orchestra a atacat primele acorduri ale uverturii.

Mulţi dintre cei prezenţi cunoşteau deja melodiile plăcute ale *Gheişei*. Erau unii, de exemplu fetele Priboczay, care văzuseră deja de mai multe ori spectacolului ştiau cântecele pe de rost, ştiau să le interpreteze şi la pian. Pentru Ákos însă, totul era nou şi ciudat. Nu doar spectatorii, ci şi scena iluminată şi cortina cu masca din gura căreia atârna un condei.

Când cortina a fost ridicată, a rămas cu gura căscată. S-a aplecat în faţă să-şi concentreze întreaga atenţie. În faţa lui prindea viaţă lumea fantastică a legendelor asiatice. Scântei galbene, roşii, verzi şi mov, culori care se amestecau cu

mişcări, sunete şi cuvinte, senzaţii noi şi reverii vechi, pe jumătate uitate.

Scena era fascinantă.

În faţa lui vedea faţada salonului de ceai, lampioanele se legănau pe fundalul cerului indigo, şi micuţele fete ale salonului, gheişele, cântau în cor.

Câte un fragment al cântecului îi ajungea până la urechi.

Japonie fericită,
Grădină a desfătării!
Floare şi evantai,
Parfum şi adiere.
Ce gheişe vesele suntem!
La noi ceaiul
E delicios.
Fii primul,
Dacă eşti pofticios!

— Japonia... i-a şoptit soţiei.

— Da, Japonia, Japonia.

Japonia la Sárszeg.

Nu puteau să urmărească în întregime spectacolul. Ceea ce se întâmpla în auditoriu şi pe scenă, diferitele evenimente spaţiale şi temporale s-au încurcat în faţa ochilor lor într-un ghem colorat, pe care n-au reuşit să îl descâlcească imediat. Femeia a cercetat o vreme programul, citind numele fetelor din cor: Márta Virág, Anny Joó, Teréz Feleldy, Lenke Labancz.

Cineva cânta acum în spatele decorului, aceeaşi melodie cântată şi de cor, şi toată lumea era atentă la cântăreaţa invizibilă, care şi-a făcut dintr-odată, zgomotos, apariţia pe scenă. Spectatorii aplaudau, iar dinspre orchestră i s-a înmânat un buchet de flori uriaş, pe care gheişa proaspăt intrată pe scenă l-a primit făcând o plecăciune, apoi l-a pus deoparte. Era Olga Orosz, primadona: faimoasa,

ticăloasa şi intriganta stea, despre care vorbea toată lumea.

Ákos i-a cerut soţiei lui binoclul şi l-a dus la ochi. Primadona a alunecat în curând în cercurile de cristal ale instrumentului.

Juca rolul Mimozei, prima solistă a salonului de ceai, a cărei ocupaţie, ca şi a celorlalte, era de a oferi plăcere. În tradiţia japoneză acest lucru nu este considerat ceva înjositor: ea îşi câştigă pâinea oferindu-şi trupul bărbaţilor. Purta un chimonou larg şi încălţări de mătase albă, coafură în stil Mimoza, în care prinsese, dând dovadă de bun gust, două crizanteme. Sub arcul negru al sprâncenelor, ochii ei migdalaţi scânteiau plini de ezitare în direcţia lui.

Era greu să-ţi dai seama în lumina neobişnuită a scenei, chiar şi folosindu-te de un binoclu, dacă ochii ei erau negri sau albaştri. Uneori păreau într-adevăr negri, alteori albaştri, dar de cele mai multe ori era ceva între aceste două culori: ochii ei scânteiau mov. Părea să fie uşor mioapă. Dar îi stătea bine aşa.

Apoi, şi privirea era interesantă. Se uita deodată în ochii tuturor, părea să nu neglijeze pe nimeni, se străduia să-i vrăjească pe toţi cu un şarm superficial. Ar fi fost o exagerare să zici că vocea ei era frumoasă. Avea o voce înăbuşită, voalată. Când a trecut la sporovăială părţii prozaice, şi-a punctat fiecare frază cu un râs aspru. Se spunea că fumează mult şi bea multă şampanie, de aceea era aşa răguşită.

Pe Ákos nu îl interesa acţiunea în sine, pentru că nu prea aprecia poveştile născocite de oameni şi, în calitate de heraldist, specialist în blazoane, ţinea foarte mult la adevărul istoric. Pentru el, romanele şi piesele de teatru nu erau lucruri „serioase”. Trecea cu vederea lucrările în care imaginaţia îşi lăsase amprenta magică. În tinereţe se apucase de una, două cărţi, dar descoperise că îl plictiseau. La întâlniri, dacă cineva aducea vorba de cărţi, el

spunea că citeşte „doar cât îi permit obligaţiile vocaţiei sale”, dar, cum obligaţiile vocaţiei îi permiteau foarte puţin, nu citea nimic.

Odată studiase cu atenţie lucrarea lui Smith cu privire la caracter şi o lăudase, recomandând-o mult timp prietenilor. În principiu iubea doar cărţile edificatoare, care îl făceau să gândească şi care iluminau adevăruri morale, legături între fenomene ce în sine păreau confuze, de neînţeles, şi din care puteai să tragi concluzii cum ar fi: „După muncă şi răsplată”, „Până la urmă răul nu rămâne nepedepsit”. Cărţi care îl menţineau în acea iluzie plăcută potrivit căreia nimeni nu suferă în mod nemeritat, nimeni nu moare fără motiv de cancer la stomac. Dar ce legături existau acolo?

Reginald Fairfax, căpitanul englez, interpretat de un actor tânăr şi zvelt, a sărutat-o pe Mimoza. Femeia nu s-a opus.

Dezbrăcându-se de toată nobilitatea feminităţii sale, ea era cea care îşi oferea acum sărutul străinului venit din Europa, pregătindu-se să-l înveţe arta iubirii.

Mimoza nu-i mai dădea drumul tânărului, îl îmbrăţişa lipsită de pudoare. Acelei persoane nu-i era ruşine de nimic. Cele două guri s-au odihnit îndelung una pe cealaltă, se mâncau una pe alta, înfulecând plăcerea, sfâşiindu-se, refuzând să se despartă. Îmbrăţişarea lor a devenit din ce în ce mai pasională, astfel încât cetăţenii orăşelului – femei şi bărbaţi deopotrivă – pândeau cu respiraţia tăiată ce va urma, cu privirea aţintită asupra cuplului şi, învăţând de la ei, asemenea elevilor la şcoală, se gândeau că în circumstanţe similare şi ei vor face la fel.

Binoclul a adus atât de aproape imaginea de Ákos, încât acesta s-a dat înapoi preţ de o clipă.

A pus jos dezaprobator binoclul, s-a încruntat, apoi s-a întors către soţia lui, de parcă ar fi vrut s-o întrebe ce părere are despre scena aceea nesuferită.

Femeia n-a spus nimic. Ea îşi făcuse demult o părere tranşantă despre actori. Vorbea des despre Etel Pifkó, o actriţă de odinioară care se otrăvise când aflase că e însărcinată. Mormântul ei se afla undeva în afara cimitirelor din Sárszeg, pentru că autorităţile nu permiseseră s-o îngroape în pământ sfinţit, nu avusese parte de ultima binecuvântare din partea Bisericii.

Wun-Hi i-a demascat pe amândoi. Chinezul cu părul prins în coadă, proprietarul salonului de ceai „La cele o mie de desfătări", alerga de colo colo pe scenă. Imaginaţia lui nu avea hotare.

— Ştii cine e ăsta? a întrebat Ákos.

— Cine?

— Szolyvay.

— E imposibil!

— Uită-te pe program! El este Wun-Hi.

— Interesant. Nici nu l-aş fi recunoscut. Ce bine s-a deghizat!

— Şi vocea, fii atentă la voce! Este complet schimbată.

Szolyvay sâsâia, horcăia şi behăia. După fiecare poznă de-a lui, soţii Vajkay se uitau unul la altul. Un zâmbet atrăgea după sine alt zâmbet.

Iar când marchizul a apărut sub umbrela lui de soare roşie, ameninţându-l pe Wun-Hi că va scoate salonul de ceai la licitaţie, chinezul s-a aruncat speriat la picioarele lui. Toată sala reverbera de râsete. Ákos şi soţia lui râdeau şi ei.

Râdeau atât de tare, că nici n-au auzit când cineva a bătut la uşa lojei lor. Spre sfârşitul primului act, Környey venise să-i viziteze.

— Ei, s-a interesat acesta, cum vă simţiţi?

— Nemaipomenit! a răspuns femeia.

— Simpatică năzdrăvănie, i-a temperat Ákos părerea, amuzantă în orice caz.

— Staţi să vedeţi, partea cea mai bună abia acum urmează!

Környey, fiind un obişnuit al teatrului, îşi îndrepta binoclul doar în direcţia spectatorilor.

— Aţi văzut? a întrebat.

A arătat spre o lojă aflată la etajul doi, unde stătea Imre Zányi, însoţit de o demoazelă dubioasă, cu părul de culoarea paiului.

— Acolo stă în fiecare seară – a arătat comandantul în direcţia lui Zányi. Dar doar atunci când joacă *ea*. Incomparabila. Olga Orosz. E îndrăgostit lulea de ea. De doi ani încheiaţi.

Ákos îşi fixa binoclul când pe Zányi, când pe Olga Orosz. Nu se mai sătura să-i privească.

După primul act, Környey a delectat-o pe doamna Vajkay cu bârfele care circulau prin oraş, iar Ákos, cu fracul său serios, cu părul pieptănat şi mustaţa aranjată, a putut fi văzut în loja clubului, printre notabilităţile din Sárszeg. Şi-a prezentat omagiile în faţa prefectului, care l-a primit foarte călduros, apoi s-a aşezat şi a sărit iar în picioare, trupul lui uşor agitându-se încontinuu. L-a invitat imediat să ia împreună masa de prânz, la care fusese poftit şi comisarul de la Budapesta, acasă la el. Apoi au discutat, atât de liber şi de substanţial, despre cum ar trebui să se desfăşoare alegerile, încât nici n-au observat că a început al doilea act. Ákos a rămas în loja clubului.

Miklós Ijas a sosit la mijlocul actului, după terminarea muncii de redacţie. A ocupat locul rezervat *Gazetei de Sárszeg*. Ca de obicei, n-a aruncat nici măcar o privire în direcţia scenei. S-a sprijinit cu coatele de spătarul scaunului din faţă, cu un gest care părea să spună „Ce gunoi!”.

Niciodată nu era mulţumit de spectacol, dar asta nu îl împiedica să vină de fiecare dată. Îl critica dur mai ales pe Szolyvay, despre care şi scrisese la un moment dat că „joacă pentru spectatorii din balcon, iar în rolul lui Wun-Hi este de-a dreptul oribil, un cabotin de provincie lipsit de conştiinţă şi de caracter, pe care publicul din Pesta l-ar concedia imediat”.

Acea critică înfierbântase spiritele şi unii o consideraseră prea aspră, alţii nedreaptă, inclusiv

Szolyvay, care se gândise o zi, două la ea, apoi îşi continuase bufoneriile care provocau valuri irezistibile de râs.

Redactorul şi-a ţuguiat buzele de ciudă. Şi-a schimbat poziţia abia când pe scenă a păşit cea care o interpreta pe Molly, Margit Lator, subreta. Pe ea o considera o actriţă adevărată, în articolele sale îi lăuda ingenuitatea vie, îi plasa timbrul vocal mai presus decât pe cel al primadonei Olga Orosz şi o compara cu Klára Küry, afirmând de mai multe ori că ar fi meritat să evolueze pe scena budapestană. Se spune că toate poeziile lui din *Gazeta de Sárszeg* îi erau dedicate.

După încheierea celui de al doilea act, Környey a trecut în loja clubului şi l-a invitat pe Ákos să fumeze o ţigară în curte.

Au trecut pe sub arcade întortocheate până au ajuns la primul etaj al hanului, pe scara de marmură roşie, pe ale cărei trepte late Ákos păşise cândva împreună cu soţia şi fiica lui spre sala de bal. Oglinda cea mare, în faţa căreia femeile îşi aranjau coafura, era încă încadrată de cei doi chiparoşi. Dar uşa sălii de bal era închisă. Pe coridor era o lumină crepusculară şi rece. Camerista, o femeie durdulie cu ciorapi albi şi pantofi de lac cu tocuri, ţinea în mână un suport de lumânări de aramă şi se legăna încolo şi încoace sprijinită de balustrada scărilor, făcându-le semne fără echivoc tinerilor de la parter. Se întâmplau lucruri neruşinate acolo, asta era clar.

Au coborât în grabă scările, au trecut de o uşiţă şi au ajuns într-o curte, curtea teatrului. Şi-au aprins ţigările.

Decorurile erau luminate ţipător de o lampă cu acetilenă. Câţiva adolescenţi jerpeliţi strângeau lampioanele care împodobiseră scena şi le duceau într-un depozit.

În mijloc, sub platanul cel mare, pe o masă de restaurant, trona Szolyvay în costumul său chinezesc şi bea un şpriţ.

— Ai fost splendid! l-a felicitat Környey.

— Splendid, a zis Ákos, splendid, splendid, şi râdea.

Îl strângea întruna de mână, se uita întruna la el şi râdea. Ce tip al naibii era şi Szolyvay ăla! Era Szolyvay şi totuşi nu era Szolyvay. Codiţa încă era lipită de capul chel, iar prin machiajul gros se iveau picături de transpiraţie. Ákos nu se putea abţine să nu râdă.

Iar Szolyvay vorbea despre lucruri serioase cu cei din anturaj, despre cazul Olgăi Orosz şi al lui Imre Zányi, respectiv despre evoluţia vechii lor iubiri.

Printre cei prezenţi erau doctorul Gál, în calitate de medic al teatrului, mai mulţi membri ai comisiei, apoi alţi sus-puşi, prietenii artiştilor, şi Papa Fehér, directorul Băncii Agricole. În lipsă de ceva mai bun, îmbrăţişa o gheişă cu pleoapele întunecate de o umbră albastră.

— A fost un scandal teribil, şi-a continuat comediantul povestea. Aseară am început cu o jumătate de oră mai târziu al treilea act al Cardinalului. Spectatorii nu ştiau ce se întâmplă, dar era vorba de nebunul de Zányi, care după al doilea act a ieşit în oraş aşa cum era, în robă purpurie şi lanţ de aur la gât. S-a dus direct acasă la Olga Orosz, la locuinţa ei de pe Strada Bólyai. L-a apucat dintr-odată gelozia. I-a spart geamul şi a făcut mare tărăboi şi s-a întors cu mâinile pătate de sânge. A fost văzut din cafenea cum alerga înapoi, ridicându-şi roba deasupra genunchilor să nu se împiedice. A fost distracţie mare. L-a costat salariul pe o lună.

Ceilalţi îi cereau mai multe detalii, consternaţi.

— Olga nici nu mai vrea să ştie de el, a adăugat Szolyvay. Se mărită. Se spune că mirele va fi Dani Kárász.

Aşadar, Dani Kárász, fiul bogatului moşier István Kárász, se căsătorea cu o actriţă. Asta îi interesa pe ei. Voiau să-l descoasă, dar comediantul şi-a aruncat ţigara, pentru că îl văzuse pe Miklós

Ijas, care se apropia de grup dinspre garderoba lui Margit Lator. De când publicase critica, nu mai vorbiseră unul cu celălalt. Szolyvay s-a retras cu demnitatea unui mandarin.

Környey l-a luat pe Ijas de braţ. I l-a prezentat lui Ákos.

— Voi nu vă cunoaşteţi? a întrebat. Ákos Vajkay, redactorul Ijas.

Ijas s-a strâmbat. Nu-i plăcea ca lumea să i se adreseze astfel.

S-a înclinat, şi şi-a scos pălăria în faţa lui Ákos.

— Salut! l-a întâmpinat Ákos.

— Salut! i-a răspuns Ijas.

S-au dus împreună până la cofetărie, măsurându-se unul pe altul, fără să scoată o vorbă. Acolo s-au despărţit.

Ákos a cumpărat o cutie cu ciocolată legată cu un şnur auriu şi i-a dus-o soţiei, sus în lojă.

Îi vâjâia capul de la cele văzute şi auzite. Nu pricepuse chiar totul, erau prea multe iţe de descâlcit. Se uita încurcat în pământ şi s-a bucurat când cortina s-a ridicat din nou şi a putut să se cufunde în lumea artificială, dar mai simplă a spectacolului.

Gheişele, îmbrăcate în domnişoare de onoare japoneze, sărbătoreau cu cântece şi dans nunta marchizului Inmari. Printre ele era şi cea pe care o ţinuse în braţe Papa Fehér. Toate femeiuştile, blonde, brunete, slabe şi grase, îşi întindeau boticul spre voluptatea ultimă a spectacolului.

Şi prima între toate, Olga Orosz. Succesul ei creştea clipă de clipă. Toată acţiunea de pe scenă se rotea în jurul ei. Toată lumea vorbea despre ea, toată lumea o sorbea din priviri. Într-adevăr, ce bestie frumoasă era, ce pisicuţă meschină, fără niciun Dumnezeu! Nici nu mai era tânără. Era trecută de treizeci, poate avea chiar mai mult de treizeci şi cinci. În schimb, carnea ei era puhavă, obosită în voluptate, de parcă toate acele paturi

străine, toate acele braţe străine ar fi înmuiat-o, faţa moale ca miezul bananelor coapte şi sânii ca doi ciorchini mici de struguri. Exulta un şarm alterat, poezia ofilirii şi a morţii timpurii. Respira ca şi cum aerul i-ar fi ars gura, guriţa ei dulce de curvă, de parcă ar fi lins o acadea sau ar fi sorbit şampanie.

Cânta în triluri, cârâia neglijent, fără cap şi fără coadă. Dar spectatorii erau la fel de vrăjiţi ca actorii. Şi-ar fi dat şi sufletul pentru ea.

Există dreptate? Peste capul acestei femei vicioase, peste acea adulterină biblică ar fi trebuit să plouă cu sulf, dar ploua cu flori. Toată lumea îi cunoştea viaţa imorală, aventurile murdare, sufletul scos la mezat. Toţi ştiau că e gunoiul societăţii, care nu merita nici să-ţi ştergi picioarele de ea. Dar ce le păsa lor de asta? Erau înnebuniţi după ea, lumea era la picioarele ei, ea era marea doamnă, era mai mult decât bunătatea şi blândeţea întruchipate, o iubeau, pe ea, care nu merita niciun strop de iubire, nicio fărâmă de respect, pentru că îşi bătea joc de tot ce era frumos şi elevat. Nu există dreptate, nu există.

Cu binoclul lipit de ochi, Ákos se gândea ce ar fi făcut dacă s-ar fi întâlnit odată cu ea. Simţea că ar fi întors capul, ar fi măsurat-o cu privirea sau pur şi simplu ar fi scuipat pe jos în faţa ei.

Tot Wun-Hi a fost cel care l-a deturnat şi de această dată de la gândurile sale întunecate, când a intrat ţopăind pe scenă, întrecându-se pe sine însuşi. Îşi făcea vânt cu părul său lung şi trist, prins în coadă, în timp ce-şi cânta faimosul cuplet:

Omul chitai, omul chitai
E foarte foarte trist.
Negoţul îi merge
Foarte, foarte prost.
Nu-i o glumă, e falit
Nenorocul aurul i-a halit!
Om chitai, om chitai,
Eşti necăjit, necăjit, necăjit.

Efectul a fost atât de puternic, încât spectacolul a fost suspendat pentru câteva minute. Aplauzele nu mai conteneau.

Toată lumea aplauda: cei din loje, din boxe, cei din balcon. Aplauda şi Ákos, aplecat peste balustradă, uitând de sine, dizolvat în beţia aprobării. Bătea ritmul melodiei pe balustrada lojei. Nu-i mai păsa dacă lentilele spectatorilor se îndreaptă spre el. Febra mulţimii îi măturase pe soţii Vajkay. Râdeau atât de tare, că li s-au umezit ochii.

— E trist, e trist, într-adevăr, râdea femeia.

— Necăjit, necăjit, îi ţinea Ákos isonul, împungând aerul cu degetul, arătând în glumă spre el.

Dar asta nu era tot. Au urmat strofele care reflectau, destul de izbutit, situaţia politică locală. Şi Sárszeg-ul era „foarte, foarte prost”, pentru că era plin de noroi, nu avea canalizare, iar în teatru nu era introdus curentul electric. Audienţa s-a dezlănţuit.

Până şi prefectul a înţeles aluzia şi, ca să servească drept exemplu, a binevoit să bată din palme, arătând publicului că apreciază o critică severă, dar corectă, privind starea lucrurilor.

A sărit în sus abia când – de data acesta rapid, ca un hopa-mitică – s-a sugerat că statuia Hentzi e o statuie nereuşită. S-a tras înapoi, în întunericul lojei. În calitate de reprezentant al guvernului, nu putea să procedeze altfel.

Sfârşitul spectacolului a fost dominat de acea atmosferă încinsă. Ákos a rămas surprins când cortina a coborât şi oamenii au început să se îndrepte spre garderobă.

A rămas aşezat. Studia programul, îşi freca mâinile. A scos din buzunarul de sus al sacoului batista împăturită cu grijă şi şi-a şters faţa înfierbântată. Femeia îşi căuta poşeta pe scaunele din lojă.

Când au ajuns în holul teatrului, forfota încetase.

Arácsy, care stătea în faţa casei de bilete, l-a întâmpinat pe Ákos cu un salut mieros. Ákos şi-a exprimat entuziasmul în legătură cu piesa şi i-a promis că vor veni şi altă dată. Dar uşa s-a deschis şi primadona a venit în fugă spre directorul teatrului.

Nici nu-şi îndepărtase machiajul, îşi schimbase doar costumaţia cu o rochie de seară vaporoasă, se grăbea undeva.

Bătrânul o privea ezitant.

Arácsy i-a prezentat-o.

Ákos s-a înclinat în faţa primadonei, abia cu o nuanţă mai puţin îndatoritor decât o făcuse la începutul spectacolului în faţa prefectului.

Şi, cum femeia i-a întins mâna, el a acceptat-o.

— Felicitări, a bălmăjit, aţi fost minunată.

— O, dar deloc! a zis primadona cu falsă modestie.

— Ba da, ba da. Mie nu-mi stă în fire să fac complimente, domnişoară dragă. Aţi fost minunată.

— Într-adevăr? a întrebat Olga Orosz şi a izbucnit într-un râs răguşit.

În jurul ei plutea o mireasmă ameţitoare, ultimul strigăt în materie de parfumuri: Heliotrop.

Mânuţa umedă şi plăcută a adăstat câteva momente în mâna bătrânului.

Apoi Ákos s-a alăturat soţiei lui, care îl aştepta la intrarea în teatru.

— Râde exact ca pe scenă, a remarcat femeia.

— Da, joacă foarte natural.

Mergeau încetişor în noaptea caldă încă. Femeia n-a scos nicio vorbă până au ajuns în Piaţa Széchenyi.

— Se spune că e îndrăgostită de Zányi.

— Nu, a răspuns Ákos, e îndrăgostită de Dani Kárász. O să se mărite cu el.

În momentul acela, prin faţa lor a trecut un landou decapotat, tras de doi murgi strălucitori,

hrăniţi cu ovăz. Înăuntru stăteau Olga Orosz şi Dani Kárász, lipiţi unul de altul.

Cei doi bătrâni s-au uitat lung după trăsură.

VII

În care un poet provincial şi necopt
stă de vorbă cu bătrânii.

Marţi, masa de la Regele Ungariei, pe care ospătarul o ţinea rezervată pentru ei, a rămas neocupată.

Ákos a mâncat acasă la prefect. Soţia lui a profitat de ocazie şi s-a dus să ia masa cu vechea ei prietenă, doamna Záhoczky, văduva colonelului, preşedinta Societăţii Femeilor Catolice, la care de altfel obişnuiau să se adune femeile de vază ale oraşului pentru o gustare – cafea cu frişcă, dulceaţă şi prăjiturele – şi pentru a discuta treburile curente.

În ultimul timp se dovediseră a fi filantropiste înfocate. Înfiinţaseră un orfelinat, o societate creştină pentru tinerele fete şi o organizaţie pentru servitori, unde puteai să găseşti angajaţi de încredere. În afară de asta, acordau atenţie şi sărăciei care se răspândea cu rapiditate în orăşel. Împărţeau mese gratis şi haine săracilor, fără să ţină cont de religia lor. Fiecare sacrifica cât putea. Toată lumea le era recunoscătoare.

Domnul Vajkay a venit să-şi ia soţia pe la ora şase. Ákos a povestit cum fusese masa la prefect.

Să tot fi fost vreo patruzeci de invitaţi, printre care şi comisarul guvernului de la Budapesta, un domn foarte amabil. Se simţiseră foarte bine. Supa fusese servită în cupe mici, nu ca acasă sau ca la Regele Ungariei. S-au servit două feluri de peşte cu sos şi turte cu şuncă. Urmaseră apoi mai multe deserturi, din care nu mai putuse nici măcar să guste. Dar băuse totuşi jumătate de pahar de şampanie franţuzească.

Soţia, la rândul ei, i-a povestit cum fusese la gustare. A lăudat mai ales cozonacul, care fusese

deosebit de pufos.

La colţul Pieţei Széchenyi s-au întâlnit cu Miklós Ijas.

La Sárszeg, toată lumea se întâlnea cu toată lumea de mai multe ori pe zi, indiferent dacă voia sau nu, pentru că oraşul era astfel construit încât, oriîncotro s-ar fi îndreptat locuitorii lui, drumul lor trecea inevitabil şi prin piaţă. Oamenii abia dacă se salutau, doar îşi făceau semne din priviri. Întâlnirile la colţ de stradă nu le provocau mai multe emoţii decât întâlnirile dintre membrii unei familii în propria casă.

Singurul lucru care le trezea interesul era momentul întâlnirii. Fiecare îşi stabilise o anumită oră.

Mályvády, de exemplu, traversa piaţa de fiecare dată la ora şapte şi jumătate, urmat de elevii săi. Pe cât era de prietenos şi blajin cu ei în afara şcolii, pe atât era de aspru la şcoală. Elevii mergeau după el, cărând cutii de carton, discuri şi bare de metal pentru experimentele de la ora de fizică. Uneori puteau fi văzuţi cu iepuri de casă şi vrăbii pe care domnul profesor le punea sub un clopot de sticlă şi îl vida, sufocându-le. Szunyogh apărea după ora opt şi, auzind clopoţelul gimnaziului care anunţa începutul orelor, începea să alerge, luptându-se cu sacoul pe care îl purta cu gulerul ridicat. Îi era frică de director şi nu îndrăznea să întârzie. La ora nouă apărea doctorul Gál. La zece, Priboczay îşi efectua în faţa farmaciei deja binecunoscutul ritual. La unsprezece îşi făcea apariţia Környey, de cele mai multe ori în şareta pe care o mâna singur, trasă de un cal puternic, de culoarea oţelului, ce aparţinea brigăzii de pompieri. La ora douăsprezece ieşeau actorii să se plimbe pe corso. Iar de la orele prânzului şi până seara, oraşul era animat de Pantere, care îşi făceau veacul fie în restaurantul Regele Ungariei, fie în cafeneaua Széchenyi.

Ijas ieşea la plimbare în jurul orei opt, după ce scăpa de la redacţie. Obişnuia să hoinărească pe străzile lăturalnice, însoţit uneori de singurul său prieten, Ferenc Freund, un evreu zâmbitor, cu faţa roşie şi mintea brici, care îl înţelegea şi îl încuraja, fiind la rândul lui preocupat de poezie. Dar de cele mai multe ori se plimba singur, ca în acele momente.

În ciuda faptului că la teatru se prezentase în fugă, apariţia neaşteptată a lui Miklós îl preocupa în mod deosebit pe Ákos Vajkay. Cândva îl ţinuse pe genunchi şi se jucase huţa-huţa cu el. Dar asta fusese demult. Nu îi pomenise nimic şi probabil că el nici nu-şi mai aducea aminte.

Într-o vreme, soţii Vajkay se duceau des în vizită la familia Ijas, în căminul lor curat şi primitor, vila din Tarliget, până când o întâmplare nefastă împrăştiase faimoasa şi minunata familie.

Într-o seară, tatăl lui Miklós, János Ijas, fusese arestat şi dus la poliţie de către doi ofiţeri.

Cazul era un mister. La urma urmelor, numele lui ar fi putut să servească drept garanţie pentru onoarea lui, ştiau că este înstărit şi, chiar dacă cheltuia mult şi cădea uneori în patima jocurilor de cărţi, era cunoscut drept un om cinstit. Se spunea că fusese vorba de o greşeală, că fusese denunţat de către duşmanii săi şi că nu exista nicio probă împotriva lui. Vânduse o proprietate prin intermediari, care acceptaseră preţul de cumpărare din partea primului cumpărător, o sută cincizeci de mii de forinţi, dar apoi apăruse un cumpărător mai bun şi încheiaseră contractul cu acesta, iar primul cumpărător, care nu reuşise să obţină proprietatea, îl denunţase ca să se răzbune, susţinând că nu îşi primise banii înapoi şi că vânzarea fusese deja înregistrată oficial.

Detaliile rămăseseră destul de neclare pentru public, iar János fusese ţinut în arest preventiv, nu acceptaseră să-l pună în libertate pe cauţiune. Nu-şi mai amintea nimeni dacă audierile avuseseră sau nu

loc. Cert era că Ijas János fusese eliberat abia după un an şi jumătate, într-o stare fizică şi mentală deplorabilă. Imediat după aceea plecase în străinătate, unde şi murise. Soţia lui se prăpădise de epuizare nervoasă încă în timpul detenţiei lui.

În acea perioadă şi ziarele scriseseră câte ceva despre caz. Mai ales atunci când tragedia tatălui fusese urmată de cea a fiului mai mare, Jenő. Acesta servea în Sárszeg ca locotenent în armata maghiară. Din cauza zvonurilor care circulau în legătură cu tatăl lui, fuseseră luate măsuri şi împotriva lui, pentru a se stabili dacă, în condiţiile date, era în continuare îndreptăţit să poarte însemnele de ofiţer. Într-o dimineaţă se dusese pe proprietatea lor din Tarliget şi acolo, sub nucul cel mare, se împuşcase în cap cu pistolul din dotare. În ultima lui scrisoare, pe care o prinsese cu un ac de tunică, scrisese că măcar atâta lucru putea face pentru a apăra onoarea tatălui său.

Între timp cei rămaşi în viaţă fuseseră nevoiţi să-şi vândă proprietăţile şi vila, familia se ruinase.

Doar Miklós, băiatul în vârstă de cincisprezece ani, mai trăia. Rudele îl luaseră la ele şi îl crescuseră în pustă. Acolo călărea, făcea gimnastică, mânca şi dormea mult. Mai târziu se înscrisese la cursurile de Drept ţinute la facultatea din Cluj, dar nu îşi terminase studiile. Se apucase să înveţe engleză şi, când oamenii începuseră să uite de caz, îşi făcuse apariţia la Sárszeg, spre surpriza tuturor, în calitate de ziarist.

Din cauza situaţiei lui delicate, Miklós era foarte retras. Până şi Feri Füzes căutase ceartă cu el, iar membrii clubului refuzaseră să-l accepte printre ei, aşa îşi petrecea dimineaţa la cafenea, îngropat în ziare, iar după-amiaza scria acasă, în camera lui închiriată. Era considerat un excentric, un devotat înflăcărat al celui mai nou curent artistic, Secession. Motivul pentru care hoinărea şi-acum pe străzi era că în capul lui purta povara grea a unei poezii. Plecase cu speranţa că pe drum

va reuşi s-o aducă la suprafaţă, dar cuvintele fierbeau precum zgura, rămânând plictisitoare, uzate şi lipsite de sens.

Mergea cu capul dezgolit; purta sacoul lui englezesc şi cravata subţire, lila, şi ţinea pălăria de fetru în mână. Părul lui des, castaniu se revărsa peste fruntea înaltă, radiind tinereţe eternă.

Când i-a văzut pe soţii Vajkay, a ridicat privirea. S-a grăbit să-l salute pe Ákos, care încă din ziua precedentă i se păruse simpatic din cauza nehotărârii lui timide. I-a întins mâna.

— Salutare, dragă Ákos!

Ákos i-a strâns mâna cu căldură, ca şi cum şi-ar fi cerut iertare în numele tuturor pentru cele întâmplate.

— Salutare, tinere!

Ijas a stat o clipă în cumpănă, apoi l-a întrebat:

— Unde mergeţi?

— Spre casă.

Şi pentru că Miklós nu ştia ce să facă şi se săturase să-şi clocească poemul, li s-a alăturat.

— Dacă-mi permiteţi...

Ákos a făcut o plecăciune, iar femeia şi-a coborât privirea în pământ. Toţi tinerii aveau darul de a o face să se simtă inconfortabil.

Mergeau agale prin seara călduţă în care casele stăteau nemişcate, cu un anume patos fals, de parcă ar fi aşteptat încă să se întâmple ceva.

— Ai multă treabă la redacţie? a întrebat Ákos, doar ca să zică ceva.

— Destulă.

— Îmi închipui. Să scrii în fiecare zi un ziar... Toate articolele alea, în vremuri ca astea, când totul e dat peste cap... Cazul Dreyfus, grevele.

— În Brazilia cinci mii de muncitori fac grevă, a zis mama timid.

— Unde? a întrebat Miklós.

— În Brazilia, i-a explicat Ákos, pe un ton plin de convingere. Am citit data trecută într-o gazetă din capitală.

— Se poate, a zis Ijas.

— Da. Parcă îmi aduc aminte ceva, a mormăit distrat.

Apoi a oftat.

— Eu acum lucrez la altceva.

Se gândea la poeziile sale, care apăreau în ediţiile de duminică ale *Gazetei de Sárszeg*, complet ignorate de public, şi şi-a strâmbat gura făcând pe originalul, ca de fiecare dată când făcea aluzie la ambiţiile lui literare nesatisfăcute şi la căutarea în van a recunoaşterii.

Dar aluzia nu i-a fost înţeleasă. Ákos nu îi citea poeziile. Poate că femeia le citea, dar ea niciodată nu reţinea numele autorului. Nu i se părea ceva important.

Au ajuns la colţul lungii şi neumblatei Străzi Petőfi, care se întindea pustie în liniştea serii. Miklós s-a oprit.

— Ce plictisitor e capătul ăsta de lume, a zis. Nu înţeleg cum pot oamenii să trăiască aici. Aş vrea să mă mut la Budapesta. Am fost săptămâna trecută acolo... O, Budapesta!

N-a primit niciun răspuns. I se părea însă că e ascultat cu bunăvoinţă şi cei doi bătrâni îi insuflă încredere, simţea nevoia să-şi deschidă sufletul în faţa lor.

— A fost prima oară când am mers la Budapesta de când a murit tata, a zis.

Îşi menţionase tatăl. Pe el, despre care nu vorbea cu nimeni, acel incident pe care îl ascundea ruşinat şi temător. Asta i-a apropiat de băiat pe soţii Vajkay, care au spus amândoi deodată:

— Bietul de el, bietul de el!

— Dumneata l-ai cunoscut, a zis Miklós, uitându-se la Ákos.

— L-am cunoscut. Şi l-am iubit. Şi l-am respectat. Mi-a fost prieten bun.

Au încetinit pasul. Ákos s-a încruntat. Cât suferă copiii din cauza părinţilor şi părinţii din cauza copiilor!

Apoi a vorbit femeia:

— Ne întâlneam des. Ba veneau ei la noi, ba mergeam noi la ei. Miklós, dumneata erai încă mic pe atunci, să fi avut şase, şapte ani. Vă jucaţi de-a soldaţii cu Jenő. Noi stăteam pe verandă. La masa aia mare şi lungă.

— A fost un om deosebit, a întrerupt-o Ákos.

— Eu abia dacă-mi mai amintesc chipul lui, a zis Ijas trist.

Au ajuns sub un felinar. Ákos s-a oprit. S-a uitat la Ijas.

— Era cât tine. La fel de înalt. Semeni cu el. Dar tatăl tău era ceva mai puternic.

— Mai târziu a slăbit. Uite aşa subţire a ajuns! A suferit mult. Toţi am suferit mult. Mama plângea fără oprire. Fratele meu... Asta ştiţi. Şi eu...

— Tu erai doar un copil.

— Da. Pe atunci nici n-am înţeles pe deplin. Doar mai târziu. A fost greu, dragă Ákos, foarte greu. Voiau să devin avocat. Poate că la judeţ aş fi găsit ceva. Dar oamenii... M-am dus până la Hamburg pe jos. Voiam să fug în America. Acolo unde se duc toţi pungaşii şi delapidatorii.

A izbucnit în râs. Pe Ákos îl deranja râsul lui. E posibil ca cineva să vorbească atât de deschis despre ceea ce este în el, aproape lăudându-se cu ceea ce-l doare? Sau poate că nici nu-l mai doare. Altfel n-ar râde.

— Dar nu m-am dus în America, a continuat Miklós. Am rămas aici, de-al naibii! Am început să scriu. Crede-mă, acum sunt mai departe de toţi decât dacă aş fi în America!

Cum adică? Ákos nu înţelegea. I se părea doar o bravadă exagerată, copilărească. Dar s-a uitat la el şi a descoperit ceva pe acea faţă tânără. Aducea un pic cu faţa vopsită în galben a lui Wun-Hi, ascunsă sub mască. De parcă şi pe faţa lui Miklós ar fi fost o mască. Doar că era o mască mai dură, din durere pietrificată.

— Mie mi-e totuna acum ce vorbesc Feri Füzes şi cei din Sárszeg şi toată lumea, a zis Ijas.

Părea că nu minte, pentru că o zisese cu o voce aspră, păşind cu o hotărâre de fier.

În orice caz, artiştii erau nişte figuri ciudate. Leneveau şi spuneau că muncesc, erau nefericiţi şi spuneau că sunt fericiţi. Aveau mai multe probleme decât ceilalţi, dar rezistau, le făceau faţă mai bine decât restul, de parcă s-ar fi hrănit din suferinţă.

Nici pe Zányi nu îl afectase prea tare că îl părăsise Olga Orosz. La prânzul oferit de prefect le distrase cu mare uşurinţă pe doamne, gesticulând cu mâna bandajată. În seara aceea avea să se machieze din nou şi avea să joace mai departe. De multe ori, Szolyvay avea atât de puţini bani, încât nu-şi permitea nici măcar o cină. Cerea împrumut de la Papa Fehér, dar îşi păstra stima de sine. Iar băiatul acela, nenorocitul, bietul de el, care ar fi trebuit să se plângă, se lăuda, vorbea despre viaţă, dădea sfaturi şi ţinea prelegeri cuiva care trăise deja atâtea şi nu suporta să fie contrazis.

Oamenii ca ei păreau de neatins, de parcă ar fi trăit pe o insulă, departe de oameni, departe de legile omeneşti. Dacă ar fi existat măcar un pod care să ducă acolo! La insulă, la siguranţa aceea, la masca aceea imobilă. Dar nu exista niciun pod. Nu poţi să-ţi trăieşti viaţa ca pe o comedie sau ca pe un bal mascat. Sunt unii cărora le rămâne doar durerea, durerea crudă şi amorfă, care nu-i bună la nimic, nu foloseşte la nimic, doar durerea. Se îngroapă în ea, pătrund din ce în ce mai adânc în nefericirea lor, care este doar a lor, în tunelul fără sfârşit, în mina întunecată care se prăbuşeşte într-un final peste ei, şi ei rămân prinşi acolo, fără putinţă de scăpare.

Ákos nu reuşea să fie atent la tânărul său prieten, care ajunsese să debiteze tot felul de lucruri confuze despre natura eternă şi glorioasă a durerii, vorbind amănunţit despre poeziile sale, despre cele pe care le scrisese până atunci şi despre cele pe care urma să le scrie. Repeta întruna:

— Trebuie să munceşti, trebuie să munceşti!

Iar Ákos s-a agăţat de acea ultimă afirmaţie.

— Trebuie să munceşti, fiule! Munca. Nimic altceva. Nimic nu-i mai frumos decât munca.

Ijas a tăcut. Şi-a dat seama că vorbeşte în van, că nu este înţeles. Dar, din recunoştinţă pentru interesul cu care îl urmărise până atunci, şi-a îndreptat atenţia asupra doamnei.

— Ciocârlia încă n-a venit? a întrebat.

Doamna Vajkay a tresărit. Întrebarea aceea ciudată a luat-o pe nepregătite. Trecuseră cinci zile de când nu mai era acolo, dar era prima oară când o menţiona cineva. Şi încă pe numele ei de alint.

— Nu, o aşteptăm pe vineri, a zis.

— Îmi închipui că vă e dor de ea.

— Incredibil de dor, a zis femeia. Dar... Aici se obosea prea mult cu munca. Am trimis-o în pustă, să se odihnească.

— Să se odihnească, a zis tata, care repeta automat ultimele cuvinte pe care le auzea, ca de fiecare dată când nu era în apele lui şi încerca să-şi amuţească gândurile cu ajutorul vocii.

Ijas şi-a dat seama de asta. L-a fixat pe bătrân, aşa cum făcuse şi Ákos mai devreme, şi i s-a făcut atât de milă de el, încât a simţit că i se frânge inima. Ce strat adânc şi inert al durerii perturbaseră cuvintele acelea ale lui!

Miklós nu s-a oprit aici, a decis să continue cercetarea.

Femeia se bucura că i se acordă atenţie, deşi nu prea ştia care ar putea fi motivul. S-a întors spre tânăr.

— Voi doi nu vă cunoaşteţi, aşa-i, Miklós?

— Nu, doamnă, încă n-am avut onoarea. Desigur, am văzut-o de câteva ori la întâlnirile fetelor catolice. Părea extrem de dedicată.

— O, da! Este foarte sârguincioasă.

— Şi împreună cu dumneavoastră. Când ieşiţi la plimbare şi treceţi pe aici. Stă întotdeauna între voi doi.

— Da, da.

— Ce fată simplă şi binevoitoare!

— Să fie binecuvântată, a zis femeia, ridicându-şi ochii spre cer.

— Trebuie să fie o fată rafinată şi plăcută. Diferită faţă de celelalte fete de aici.

— Dacă te-ar auzi Ciocârlia vorbind astfel, a oftat mama, s-ar bucura foarte mult. Şi cât de mult s-ar bucura să te cunoască personal! Şi ei îi plac poeziile frumoase. Are un carnet – nu-i aşa, tată? – în care-şi transcrie poeziile frumoase.

Ákos ciocănea zidurile cu bastonul ca să facă zgomot, pentru că dinlăuntrul său auzea voci mai puternice decât cele ale interlocutorilor. Voia să le facă să tacă.

Ijas a continuat să vorbească. A întrebat-o pe femeie tot felul de lucruri despre Ciocârlia, voia să afle cât mai multe detalii, câteodată punea întrebări la fel de precise ca doctorul Gál, când îşi examina pacienţii. Încerca să-şi deseneze în minte un portret cât mai apropiat de realitate.

Nimeni nu se mai interesase atât de mult, nimeni nu mai vorbise despre Ciocârlia cu o asemenea căldură.

Băiatul n-a zis că e frumoasă şi nici că e urâtă. N-a minţit. Dar, oscilând între cele două, a evitat punctul sensibil, a pornit în altă direcţie, în sus, deschizând drumul spre împăcare, şi în sufletul femeii, care îi sorbea cuvintele cu lăcomie, a luat naştere o speranţă difuză, o presimţire pe care nu îndrăznea să şi-o recunoască.

— Trebuie neapărat să vii odată când o să ai timp. Vino să ne vizitezi! a zis.

— Dacă-mi permiteţi îndrăzneala, a zis Ijas.

Au ajuns în faţa casei familiei Vajkay. Un tânăr îi condusese până acasă. Nu li se întâmpla prea des aşa ceva. De fapt, era prima oară când se întâmpla.

Ákos a dat mâna cu el:

— Îţi mulţumim, dragă tinere, a zis şi s-a întors repede pe călcâie.

Poarta de fier s-a trântit în urma lor.

Miklós a cercetat printre gratii grădina. Acolo era tăcere şi singurătate.

A privit globurile de sticlă şi piticul de grădină de pe peluză care părea că stă de veghe. O floarea-soarelui îşi lăsase capul în jos, căutând orbeşte soarele pe pământ, soarele pe care acum nu îl găsea nicăieri.

Dinăuntru, din casă, a auzit zgomote, bătrânii se pregăteau de culcare. Putea să-şi imagineze destul de uşor camerele în ale căror colţuri suferinţa zăcea asemenea murdăriei nemăturate, jegul adunat într-o viaţă, durerea acumulată de-a lungul anilor. A închis ochii şi a tras în piept parfumul amar al grădinii. În asemenea momente, Miklós „lucra”.

A rămas mult timp în faţa porţii, cu răbdarea unui îndrăgostit care aşteaptă pe cineva. Dar el nu aştepta pe nimeni. Nu era îndrăgostit, nu era îndrăgostit în sensul pământesc al cuvântului, el cunoştea iubirea doar în sensul ei divin, iubirea care ne înţelege întru totul şi ne îmbrăţişează existenţa, dezbrăcând-o de carne şi de corp, trăind viaţa în locul nostru. Din acea mare durere se naşte apoi cea mai mare bucurie, speranţa că într-o bună zi ne va înţelege şi pe noi cineva şi ceilalţi oameni ne vor accepta cuvintele şi existenţa de parcă ar fi ale lor.

Ceea ce aflase despre tatăl său îl făcuse sensibil la suferinţele celorlalţi. Până atunci crezuse că nu avea nimic de-a face cu cei ce trăiau în jurul lui, cu Környey, cu beţivanul de Szunyogh, cu cabotinul de Szolyvay şi cu Doba, care tăcea mereu. Nici măcar cu biata Ciocârlia. Era adevărat că la prima vedere toţi erau neinteresanţi, urâţi şi strâmbi, cu sufletele răsucite spre interior. Nu aveau drame, pentru că în locul acela dramele nici nu puteau începe. Dar ce profunzimi aveau, ce înrudire exista între ei! Cât de mult le semăna! Acum, că îşi

dăduse seama de asta, nu avea să uite niciodată. Era legat de ei, de toţi.

Simţea că a învăţat o lecţie. De cum a intrat pe Strada Petőfi, a început să păşească mai ferm, mai hotărât. Poezia pe care o avea în cap era proastă, nici nu-i mai păsa de ea. Avea să scrie despre altceva, poate despre cele întâmplate şi auzite, despre verandă, despre masa nemaipomenit de lungă la care stătuseră cândva împreună şi la care astăzi nu mai stătea nimeni.

A traversat Piaţa Széchenyi, se grăbea să ajungă pe Strada Gombkötő, pentru că acolo, chiar lângă frizerie, locuia Kladek, directorul şi editorul *Gazetei de Sárszeg*.

Acel bătrân bărbos, încet la minte, dar cultivat şi conştiincios, nici nu mai trecea pe la redacţie, avea doar pretenţia ca redactorul-adjunct să-l viziteze zilnic. Stătea la lumina unei lămpi de petrol, în camera lui sălbăticită, pe a cărei podea zăceau cărţi, iar ferestrele erau în mare parte obturate de maldăre de ziare vechi, aruncate în toate părţile. Rămăsese în urmă faţă de epoca aceea modernă şi smintită. Orice ar fi făcut tânăra generaţie, oricât ar fi lăudat Ijas stilul Secession în paginile gazetei, pe el nu-l mai interesa.

A scos din buzunarul plin de tot felul de hârtii un articol de fond, scris de Mari Füzes, despre efectul brumei asupra viţei-de-vie. I-a înmânat articolul să-l ducă la tipografie, să aibă ce să citească şi ţăranii din Sárszeg.

Ijas mai trebuia doar să preia apelul telefonic care îl informa despre procesul Dreyfus şi despre ultimele evenimente politice. Trebuia să se grăbească, pentru că telefonul obişnuia să sune în jurul orei nouă.

VIII

În care se poate citi scrisoarea Ciocârliei, în întregime.

A doua zi după-amiază, Ákos tocmai se pregătea să plece de acasă, când s-a întâlnit cu poştaşul în faţa porţii. Era vorba de o recomandată.

Le scrisese Ciocârlia. A recunoscut imediat scrisul cu litere ascuţite şi subţiri care semănau cu literele gotice şi care aducea un pic şi cu scrisul de mână al mamei ei.

A desfăcut plicul pe stradă. De obicei folosea briceagul, pentru că îi plăcea ordinea până şi în privinţa celor mai neînsemnate lucruri. Acum l-a deschis cu degetul şi era atât de nerăbdător, încât s-a rupt nu doar plicul, dar a plesnit şi scrisoarea la îndoitură şi la margine. A fost nevoit să potrivească bucăţile de hârtie.

Silabisea fără să-i pese de trecătorii care se împiedicau de el. Cuvintele se înşirau în rânduri compacte, aşternute în mod exemplar, scrisul era curat, dar de data aceea Ciocârlia folosise creionul, un creion cu vârful tare, care mai mult cresta hârtia, lăsând în urmă linii neclare, abia vizibile, de parcă hârtia ar fi fost scrijelită cu un ac de cusut. Până a reuşit să silabisească întreaga scrisoare, Ákos a ajuns la parc.

Aici a băgat scrisoarea în buzunar şi a continuat să meargă cu mâinile la spate. În parcul uscat şi golaş, populat doar de câteva tufe pricăjite de gherghină şi de câţiva trandafiri anemici, rătăceau câţiva amatori de plimbări de după-amiază. Pe gazonul ars de soare erau împrăştiate hârtii de ziar. S-a aşezat pe o bancă şi a despăturit din nou scrisoarea pe genunchi.

Ciocârlia scria fără greşeli de ortografie. Avea un scris curat şi disciplinat, pentru că terminase liceul de fete. Avea însă un stil rigid. Imediat ce lua pana în mână, se exprima altfel faţă de cum vorbea, cădea sub vraja compunerilor de la şcoală, în faţa ochilor îi apărea doamna Janecz, profesoara aspră de odinioară, care purta mereu guler apretat şi cravată neagră. Îi era frică să nu greşească, aşa că recurgea la cuvinte pe care nu le folosea în vorbirea de zi cu zi.

Scrisul ei îşi pierdea naturaleţea şi împrumuta un ton mai elevat şi mai însufleţit decât şi-ar fi dorit iniţial.

Ákos a recitit lunga scrisoare în care Ciocârlia descria în amănunt totul.

Astfel:

Pusta Tarkő, 4 septembrie 1899
Luni seara, ora şase şi jumătate

Dragii mei părinţi,

Iertaţi-mă că vă scriu cu aşa mare întârziere, dar până acum am fost atât de copleşită de bucuriile vieţii în pustă, iar şi rudele mele primitoare mi-au oferit atâtea distracţii, încât abia în seara acesta am reuşit să-mi fac timp să vă scriu.

De zile bune caut un stilou.

Ieri am găsit un singur stilou pe biroul lui nenea Béla, dar şi acela era ruginit, iar călimara s-a uscat complet în căldura aceasta. Până la urmă, vărul meu Berci mi-a pus la dispoziţie acest creion. Sunt nevoită să scriu cu creionul. Vă cer iertare şi pentru acest lucru.

Să încep cu începutul.

Am avut parte de o călătorie minunată. Imediat ce trenul a pornit şi voi, dragii mei părinţi, aţi dispărut din faţa ochilor mei, am intrat în compartimentul în care stăteau cei doi tovarăşi cumsecade de călătorie, un tânăr şi un preot catolic

în vârstă. Am fost absorbită imediat de peisajul care mi-a răpit întreaga atenţie prin varietatea lui plăcută şi culorile vii. Am contemplat natura, care şi-a arătat adevărata splendoare abia după ce am trecut de zidurile oraşului, şi mi-au mers la inimă cuvintele ei pline de linişte şi consolare. Cu ea am vorbit tot drumul.

M-am gândit la trecut şi mai ales la voi. Timpul a zburat repede. Trenul a ajuns fără întârziere. Eram aşteptată de o căruţă. Seara am avut parte de discuţii vesele şi de o cină gustoasă, consumată în compania rudelor.

Toată lumea m-a primit cu multă căldură – nenea Béla, Etelka şi vărul Berci.

Doar Tigris părea să nu se bucure de venirea mea.

Bătrânul şi bunul câine nu m-a recunoscut, a lătrat mult timp, îşi arăta colţii, mârăia. Timp de mai multe zile nici n-am îndrăznit să umblu singură. Apoi, azi-dimineaţă, pe verandă, am reuşit să-l îmbunez. Mi-am înmuiat bucata de cozonac în lapte şi i-am dat-o lui. Acum suntem prieteni buni.

N-am mai fost aici de şapte ani şi de atunci s-au întâmplat multe. Închipuiţi-vă, pe deal au amenajat o grădină plină de plante tropicale şi rododendroni! Un drum şerpuit duce spre pârău, unde stuful s-a mai rărit, papura a fost tăiată, poţi să te dai şi cu barca pe el, dar doar primăvara, acum e secat. Cu alte cuvinte, este un adevărat paradis.

Berci, pe care ultima oară l-am văzut la noi la Sárszeg pe când era în clasa a patra de gimnaziu, şi-a susţinut în vara asta bacalaureatul la Pesta la o instituţie privată. I-a fost destul de greu, din câte am înţeles, dar de-acum a intrat în rândul oamenilor mari şi va studia la Şcoala de agricultură din Magyaróvár.

În schimb, nenea Béla s-a schimbat un pic. Părul de la tâmple i-a încărunţit, eu mi-l închipuiam puţin altfel. La început mi-a fost greu să

mă obişnuiesc cu el, mă uitam încontinuu la el şi zâmbeam. Şi el se uita la mine şi zâmbea. „Am îmbătrânit?” m-a întrebat. „Nu, deloc”, i-am zis. La asta toată lumea a început să râdă şi râdea şi el.

Tanti Etelka îl ceartă pentru că fumează mult, se pare însă că niciodată nu va reuşi să-l convingă să renunţe. Dar la cină nu mai mănâncă, bea doar un pahar cu lapte fără zahăr, însoţit de o felie de pâine graham şi mă invită să mănânc şi eu din ea, în glumă, bineînţeles.

Tot eu am rămas preferata lui. Mă pune să mă aşez lângă el, mă îmbrăţişează şi-mi spune acelaşi lucru pe care mi-l spunea când eram mică: „Ciocârlia, atâta timp cât mă vezi, să nu-ţi fie frică.” Şi la asta râdem amândoi.

Eu a trebuit să le povestesc toată seara despre voi. S-au amuzat când au aflat cât de multe griji vă faceţi pentru mine. „Banul rău nu se pierde niciodată”, a spus nenea Béla cu umorul lui irezistibil.

Am stat de vorbă până la miezul nopţii şi atunci m-au condus în camera oaspeţilor. Patul e moale şi bun, aşa că am adormit repede.

Dimineaţa m-a trezit o larmă de nedescris. Până şi pe verandă ţipa cineva. Au venit nişte oaspeţi din Budapesta, fetele Thurzó, care au fost invitate mai demult, dar s-au hotărât să vină exact acum. La micul dejun s-au prezentat, m-au rugat să le las să-şi ducă cele patru valize mari în camera de oaspeţi. Toată dimineaţa şi-au petrecut-o acolo despachetând. Şi cum mie îmi place mai mult să fiu singură, le-am propus să rămână acolo, iar eu m-am mutat pentru aceste câteva zile în camera mică, cu tanti Etelka.

De atunci dorm pe canapea, lângă tanti Etelka, dar e mult mai bine aşa. Eu n-aş putea să mă împrietenesc niciodată cu fetele astea. Zelma, cea mare, e o mică secessionistă. Fumează şi nu poartă corset. Se schimbă de trei ori pe zi înainte de prânz, la cină şi chiar şi atunci când se duce la

tenis. Râde de mine, pentru că în fiecare zi aduc acasă un buchet mare de flori de pe câmp.

Ea e de părere că florile de câmp sunt urâte. Îi plac doar orhideele şi cameliile.

Berci îi face curte celei mici. Ea e încă o fetiţă, are şaisprezece ani. Stau toată ziua închişi în cameră, seara se duc în pădurice neînsoţiţi şi se întorc acasă târziu.

Tanti Etelka m-a rugat ieri să mă duc cu ei, dar eu nu mai sunt dispusă să îndeplinesc acest rol. Ce copii! Se pare însă că treaba e serioasă. Nenea Béla îi tachinează tot timpul la masă. Berci se înroşeşte până la urechi, Klári însă nu.

În ziua următoare a apărut încă un oaspete, Feri Olcsvay, care cred că este interesat de Zelma. Cel puţin el este un tânăr atent şi curtenitor. A petrecut mult timp alături de mine. Am descoperit că suntem fără îndoială rude îndepărtate. M-am uitat la inelul lui cu pecete şi am stabilit, examinând crinul, că s-ar putea să aparţinem aceluiaşi neam – neamului Boksái? –, dar el susţine că fundalul blazonului lor nu este de culoare roşie, ca în cazul blazonului nostru, ci auriu, în schimb crinul nu este auriu, ci roşu. De altfel, nu este prea sigur dacă familia lui se trage din Kisvárda sau din Nagyvárda. Nimeni n-a fost în stare să-l lămurească în această privinţă. Tatăl lui crede că sunt descendenţi ai celor din Kisvárda, în schimb, la Muzeul Naţional i-au zis că sunt urmaşii ramurii din Nagyvárda. Săracul băiat, nu mai înţelege nimic! L-am sfătuit să-ţi ceară ajutorul, ţie nu ţi-ar fi greu să ajungi la o concluzie. Feri a şi promis că te va căuta când va trece din nou prin Sárszeg.

Altfel, mă distrez de minune. E un lucru încântător să te trezească zgomotele pustei, tălăngile ce sună departe, uguitul porumbeilor. Şi ce drăguţi sunt puii şi puful lor galben, cum se ascund piuind sub aripa cloştii! Ce dulce e viaţa la ţară! Ce minunată e munca aici! Toată lumea se

pregăteşte să culeagă strugurii, au scos deja butoaiele din pivniţă, nenea Béla le afumă unul câte unul. Am auzit că va avea loc o petrecere, anul acesta recolta pare promiţătoare.

Iar acum o să vă povestesc cum îmi petrec eu zilele aici. Mă trezesc devreme, la şase, ca să mă uit la minunatul răsărit de soare, ies la plimbare cu tanti Etelka, apoi dau o mână de ajutor în gospodărie. Spune că eu sunt mâna ei dreaptă. După-amiaza mă duc împreună cu Józsi, grădinarul, în prisacă şi nu mai prididesc să urmăresc munca sârguincioasă a albinuţelor. Józsi se miră că sunt o fată atât de curajoasă. Normal! Fetele Thurzó încep să ţipe dacă vreo albină se apropie de ele.

Ştiţi că nu-mi place să lenevesc. Încă mai croşetez la faţa de masă galbenă, în câteva zile va fi gata. Dar deja se întunecă destul de devreme.

Spre şase seara, când se aprind lămpile, citesc romanul lui Jókai, Familia Baradlay, pe care îl mai citisem, dar abia acum reuşesc să-i apreciez adevărata frumuseţe. Ödön Baradlay mă mişcă până la lacrimi, Zebulon Tallérossy mă face să râd în hohote. Cât de bine cunoştea marele nostru scriitor misterele sufletului omenesc, şi cu ce cuvinte meşteşugite reuşea să le exprime! Din păcate, aici am găsit doar al doilea volum, primul s-a pierdut pe undeva.

În seara asta se ţine un bal la Tarkő, şi compania veselă, formată din fetele Thurzó, Berci şi Feri Olcsvay, împreună cu tanti Etelka, s-a urcat în două trăsuri şi a plecat. M-au tot chemat şi pe mine, dar nu m-am dus. Le-am zis că n-am rochie. Eu nu m-aş simţi bine fără voi, şi, ca să vă zic drept, nu prea mă atrage nici compania fetelor. Apoi, ieri noapte, pe la unu, a început dintr-odată să mă doară măseaua (cea pe care am plombat-o ultima dată), atât de tare că a trebuit s-o trezesc pe tanti Etelka. Nu vă faceţi griji, nu m-a durut mult, pentru că am ţinut rom în gură şi mi-a trecut. Dar

mi-a fost teamă că iar o să înceapă să-şi facă de cap măseaua, de aceea am rămas acasă cu nenea Béla să păzim împreună casa. El s-a dus la culcare, iar eu stau în camera mea primitoare şi vă scriu.

Dar cât de egoistă sunt! Vorbesc întruna despre mine, mă laud, mă plâng şi sunt pe cale să uit cu desăvârşire de voi, care aţi rămas acasă singuri. Tata, lucrezi mult? Ce arbore genealogic ai mai desenat? Mamă, sper că nu te-ai obosit prea mult cu făcutul curăţeniei. Nu-i foarte proastă mâncarea de la restaurant? Cum staţi cu sănătatea? Vă e dor măcar un pic de fata voastră obraznică şi nerecunoscătoare? Aţi găsit cheia de la cămară? Am pus-o în ultima clipă sub faţa de masă albastră.

Îmi îndrept toate gândurile spre voi şi de multe ori, când ne simţim bine aici, eu mă întristez, pentru că vă văd stând singuri în sufragerie, dragii mei. Nu mai vreau să stau aici. Încearcă să mă convingă cu orice preţ să rămân, se ceartă cu mine să mai fiu oaspetele lor încă o săptămână, dar eu, oricât de bine mi-ar prinde încă un pic de odihnă, nu mai rămân sub nicio formă! Aşa cum v-am promis, voi veni acasă vineri seara cu trenul de opt şi jumătate (20.25). Abia aştept să vă strâng din nou la piept pe amândoi.

Mă grăbesc să închei această scrisoare. Vreau s-o trimit încă în seara acesta cu birjarul care va trece după miezul nopţii să le ia pe fete din Tarkő. Zeci de sărutări şi îmbrăţişări de la iubita voastră fiică.

Ciocârlia

Asta era tot. Scrisoarea se încheia aici.

Ákos a oftat. Şi-a pus cu grijă ochelarii în toc. Scrisoarea a rămas despăturită pe genunchi.

Un singur nume i-a venit în minte, un singur nume a fost în stare să mormăie ca pentru sine:

— Olga Orosz.

Şi, cu ochii minţii, nu vedea pusta de la Tarkő, nici canapeaua pe care dormea Ciocârlia, nici pe fetele Thurzó, ci o vedea, mai clar decât ieri pe scenă, pe Olga Orosz când îi sărutase gura lui Reginald Fairfax.

Ea n-ar fi înţeles scrisoarea aceea. N-ar fi putut să înţeleagă de ce îl durea atât de tare fiecare cuvânt, ca şi cum i s-ar fi răsucit un cuţit în inimă, de ce era atât de specială fiecare observaţie de acolo – că drumul de pe deal era şerpuit, că în grădină înfloreau rododendronii, că la şase seara se aprindea lampa şi că se pregăteau să culeagă via. Olga Orosz ar fi râs de toate alea cu trilul ei răguşit.

Copiii, care până atunci se jucaseră în parc, micii hoţi şi vardişti, plecaseră deja. Se înser a. La ţară, toţi copiii trebuie să fie acasă după apusul soarelui.

Trecea câte un soldat, legănând încet mâna aspră a servitoarei iubite, care se potrivea numai bine în mâna lui de ţăran. Dar din toată asprimea aceea trebuie că se năştea ceva dulce. Cu soldaţii veneau cameriste mici, bucătărese durdulii, flori-de-colţ în haine soioase, braţ la braţ cu vitejii lor, acei ţărănoi puternici, tunşi chilug, care înjurau în cazarmă şi primeau palme şi zile în carceră de la sergentul lor, dar care acum mergeau agale şi păreau aproape inocenţi.

Ochii lor albaştri străluceau de încântare. Nu le păsa de nimic şi de nimeni. Cu feţele lor copilăreşti şi cu nasurile roşii de la băutură, păreau nişte copii rătăciţi în grădina desfătărilor, conduşi de femeile lor. Perechile se opreau din când în când, strânşi unul în altul, se priveau îndelung, apoi se aşezau pe o bancă şi aşteptau să se facă întuneric.

Câtă mizerie era aici şi câtă mizerie la teatru, printre decorurile ponosite! Ei şi Olga Orosz erau peste tot. Toţi sunt la fel. Viaţa îşi urmează făgaşul. E meschin şi banal şi i se zice „viaţă”. Nu există

dreptate. Nu există. Totul este lipsit de sens. Nimic nu contează.

Ákos era leşinat de atâta ură, îi privea cu gura căscată. A tresărit când cineva l-a prins de mână.

— Aici erai?

Îl căuta soţia. Îşi dăduseră întâlnire în parc, să meargă să ia cina împreună.

— Ce s-a-ntâmplat? a întrebat femeia, după ce Ákos s-a ridicat de pe bancă şi au făcut câţiva paşi.

— Nimic. De fapt, a zis, ne-a scris Ciocârlia.

— Unde-i scrisoarea?

— E aici, a zis, şi a băgat mâna în buzunar.

N-a găsit-o acolo. Şi nici în celălalt.

S-au întors repede la bancă, au căutat-o.

Nici acolo nu era.

Scrisoarea se pierduse pe undeva, poate căzuse pe jos şi o luase vântul, amestecându-i foile cu ziarele rupte şi celelalte gunoaie..

Ákos se enervase.

— Ce-a scris? l-a întrebat femeia.

— Că e bine şi că se simte grozav.

— Şi cu sănătatea cum stă?

— E bine. A durut-o un pic măseaua.

— Săraca!

— Dar şi-a clătit gura cu rom, a zis Ákos, un rom bun şi tare, şi i-a trecut imediat.

Femeia s-a liniştit.

Au luat masa cu Környey, într-o dispoziţie nu tocmai rea. Au rămas până la unsprezece. Fiindcă friptura de porc cu varză roşie era cam grasă, Ákos şi-a luat libertatea de a consuma două pahare de vin.

IX

În care este cuprinsă descrierea bairamului, faimoasa petrecere săptămânală a Panterelor.

Iar joia, ca toate zilele de joi.

Joia nu era o zi oarecare. Nu era trecută cu roşu în calendar. Cu toate acestea, la Sárszeg era la fel de importantă ca ziua de duminică. Pentru că joia se ţinea bairamul.

Panterele dădeau bairamul la club, unde puteau discuta netulburaţi, departe de femei. Femeilor din oraş le era frică de ziua aceea. Bărbaţii lor ajungeau acasă în zori, de multe ori chiar ziua în amiaza mare, a doua zi aveau ochii injectaţi, îi durea stomacul şi erau prost-dispuşi.

Ákos îşi amintise cu scârbă de serile de joi, atunci când, cu o seară înainte, Környey îl invitase în numele tuturor la club. Încercase să se sustragă. „Prostii!” Îi explicase că fusese invitat undeva împreună cu soţia. „Nu ţine, mai încearcă!” Şi tot aşa, până când promisese că va trece la începutul după-amiezii, preţ de câteva minute, nu avea nimic împotrivă, cel mult un sfert de oră, dar nu mai mult. Batem palma. Nu mai exista cale de întoarcere, îşi dăduse cuvântul de onoare.

Din prudenţă, în după-amiaza aceea dormise jumătate de oră şi se trezise odihnit. Purta mănuşi gri-deschis şi avea un baston cu mâner de argint. A intrat în clădire, a deschis uşa mare de sticlă şi a urcat la etaj.

În foaier s-a întâlnit cu una dintre vechile lui cunoştinţe. Bástá, intendentul în livrea, care tocmai ducea în bibliotecă două tăvi mari de porţelan. Foi de salată şi felii de ou fiert pluteau în apa cu oţet. Le-a depus pe un raft gol – pentru că joi seara acolo erau puse mâncărurile –, apoi a bătut din călcâie,

s-a oprit în faţa onorabilului domn, i-a luat bastonul şi l-a condus înăuntru.

De aceea însă nu era nevoie. Ákos era de-al casei. Nimic nu se schimbase.

La fel ca pe vremuri, în sala de lectură a dat peste figura solitară a lui Sárcsevits, un întreprinzător bogat şi laconic, burlac, care acum, la fel ca întotdeauna, citea *Le Figaro*. Întotdeauna citea *Le Figaro*. Din acea pricină tot oraşul îl considera un bărbat educat în Occident.

În stânga era salonul, o încăpere mai mare mobilată cu canapele de piele.

Vocile Panterelor se auzeau până la el.

Ákos s-a îndreptat spre ei.

După ce a deschis uşa, i-a luat mult timp să distingă ceva. În cameră pluteau nori imenşi de fum, pe care nici măcar lumina lămpilor ce ardeau în tavan şi pe pereţi nu reuşea să-i destrame. Acei nori semnalau furtuna ce se apropia.

Încet, din fum au ieşit la iveală vreo treizeci-patruzeci de oameni. Ákos s-a oprit pentru o clipă derutat.

Dar apoi l-au observat şi a fost primit cu urale. Panterele, acele bestii mustăcioase ale desfrâului, s-au ridicat pe rând de la locurile lor, i-au ieşit în cale şi l-au înhăţat..

— Ákos, se auzea din toate părţile, bătrâne, vino-ncoace, ia loc printre noi!

I s-au prezentat şi membri necunoscuţi, mai tineri, care îl tutuiau:

— *Servus humillimus*, am onoarea, pe unde ai umblat până acum?

Alţii îl dojeneau:

— Ai multe pe conştiinţă, bătrâne, va trebui să te revanşezi!

Vocea lui Környey însă era cea mai puternică:

— Iertare păcătosului care se căieşte!

Bârlogul Panterelor răsuna de hohote de râs.

Iar Környey, mai înalt cu două capete decât toţi ceilalţi, îi domina în tunica lui albastră cu

găitan auriu. A strivit mâna îngustă a lui Ákos în mâna lui, faimoasă pentru îndoitul forinţilor de argint, şi l-a primit cu o anume bunăvoinţă gravă, demnă de un şef. Înfăţişarea lui avea ceva auster, aproape înfricoşător.

N-a apucat să vorbească prea mult cu el. În acea zi, Környey trebuia să facă o mie de lucruri, să-i întâmpine pe membri, să discute cu ospătarii în legătură cu vinurile şi cu cina. L-au chemat în bibliotecă să vadă salata. În zile ca aceea avea mai multă treabă decât atunci când arsese moara cu aburi.

Una peste alta, apariţia lui Ákos era un eveniment neobişnuit.

Priboczay l-a îmbrăţişat, şi-a lipit faţa de a lui şi l-a ţinut mult timp aşa. Apoi l-a sărutat delicat pe obraz.

Farmacistul plângea, avea inima şi ochii slăbiţi şi, ori de câte ori revedea un vechi amic, se topea ca untul în tigaie, căldura îi traversa întreaga fiinţă.

Îşi căuta batista.

După ce şi-a şters lacrimile, l-a dus pe Ákos sub un candelabru şi l-a examinat, ţinându-l cu ambele mâini.

— Bătrâne, a zis mirat, tu ai întinerit de-a binelea!

— Exagerezi!

— Jur pe bunul Dumnezeu! a repetat cu convingere. Arăţi foarte bine.

Grupul care stătea în jurul lor a întărit cele spuse.

Într-adevăr, somnul de după-amiază rotunjise faţa lui Ákos, pielea lui strălucea rumenă ca a unui popă. Fruntea şi pungile de sub ochi îi erau cuprinse de asemenea de roşeaţă.

— Măi să fie, a exclamat Priboczay, cu ochii la mănuşile lui, ai devenit un adevărat gentleman!

Ákos s-a grăbit să-şi scoată mănuşile.

— Şi ce drept stai! a continuat Priboczay. Nu mai umbli cocoşat ca înainte. *Canis mater!* Care-i

secretul? Ce-ai făcut?

— M-am tuns, a bălmăjit Ákos, poate de asta.

— Nu, nu! Eşti mai tânăr. Cu zece ani. Cu cinci ani mai tânăr. Ei, viaţa tihnită!

Sub mustaţa lui Ákos, pe care lacul o făcea în continuare să lucească, s-a ivit un zâmbet subţire, şiret. I s-a făcut ruşine.

— Sunt bătrân, amice, a zis într-un final, o fosilă la fel ca tine, ca noi toţi.

Şi şi-a coborât privirea în pământ, mimând mila de sine.

Priboczay l-a luat de braţ şi l-a dus să facă cunoştinţă cu cei care îşi sorbeau băuturile împărţiţi în grupuleţe sau bârfeau în adâncitura câte unei ferestre.

Într-adevăr, tovarăşii îmbătrâniseră. Câteva Pantere aveau deja măsele de aur, cei mai mulţi purtau proteze sau placă dentară.

Buclele negre, bogate, pe care obişnuia să le vadă joi seara, dispăruseră, fiind acum bătute de brumă, doar mustăţile mai erau bântuite de câteva fire negre. Mulţi cheliseră complet. Ţestele lor dezgolite luceau rotunde ca bilele de fildeş pe mesele de biliard sau deveniseră ţuguiate ca ouăle.

Doar mesele, mesele de marmură neagră, pe care stăteau înşirate regimente de sticle zvelte de vin şi apă minerală, rămăseseră neschimbate, la fel ca mesele de joc acoperite cu postav verde şi scrumierele de aramă încastrate.

Şi tabloul cel mare de pe perete. Groful István Széchenyi.

El nu îmbătrânise.

Îşi ţinea mâna stângă sprijinită în şold, deasupra curelei de la sabie, cu mantaua desfăcută. Stătea acolo ca pe vremuri, cu fruntea înaltă, umbrită de câteva bucle răvăşite, cu ochii arzători şi hotărâţi, şi se uita la ce se alesese din nobilele sale idei, din cercurile de dezbatere, din club, pe care le înfiinţase pentru rafinarea şi îmbunătăţirea relaţiilor

sociale. Dar probabil că nici el nu vedea prea bine prin fumul gros din încăpere.

Intendentul s-a oprit în faţa lui Ákos. Purta o uniformă alb-albastră şi avea o mustaţă ferchezuită care se îngusta până devenea un fir subţire, aproape invizibil, cu mult dincolo de limita obrajilor. Ţinea o tavă mare în mână, acoperită cu un şervet, îi servea pe domni, oprindu-se în faţa lor în poziţie de drepţi.

Priboczay a ridicat paharul.

— Bine te-am găsit!

Ákos a golit paharul până la fund, aşa cum se cuvine.

— Să trăieşti, a zis apoi.

— Să trăieşti!

Au dat mâna şi s-au aşezat pe o canapea.

După un sfert de oră, Ákos se pregătea să plece.

— Acum chiar c-ar trebui să plec.

— Ba nu te duci nicăieri, dragul meu!

Asemenea unei gazde bune care sesizează pericolul, Környey apărea ca din pământ când cineva încerca să scape.

— Nici nu-ncape vorbă! a tunat. Aici rămâi!

Şi l-a strâns în braţele lui de fier pe bătrân.

L-a dus într-un colţ al sălii unde, sub un candelabru, în cel mai dens fum, stăteau câţiva jucători de taroc. Tocmai se pregăteau să împartă cărţile.

— Alătură-te jocului! i-a propus Környey, arătând spre grup.

Era cea mai mare slăbiciune a lui Ákos, dar şi punctul său forte: tarocul.

Nimeni nu juca cu o pricepere, ingenuitate şi pasiune mai mare. Cunoştea atât de profund jocul, încât era considerat un specialist, şi domnii de la club recurgeau la el în situaţiile mai controversate, să decidă în calitatea sa de autoritate incontestabilă.

— À la russe? a întrebat Ákos într-o doară.

— Chiar aşa, i-a răspuns de la masă Galló, simpaticul avocat, la rândul lui un jucător înfocat, ridicând capul din norul de fum al trabucului.

S-a ridicat de la masă.

— Eram pe cale de a împărţi cărţile.

Împreună cu el s-au mai ridicat de la masă şi Doba şi un domn îndesat, în sacou de borangic, István Kárász, tatăl lui Dani şi proprietar a o mie de ari, al cărui cap ras se înnegrise sub soarele verii. Doar cel de-al patrulea a rămas aşezat, László Ladányi, delegat parlamentar al oraşului regal Sárszeg în timpul revoluţiei din 1848. Cu barba lui căruntă, tăiată scurt, şi sprâncenele dese, amintea de poetul Miklós Zrínyi.

Ladányi era de ani de zile în relaţii încordate cu Ákos. Delegatul – toată lumea îi spunea „bătrânul fanfaron” – făcea parte dintre cei ce exagerează întotdeauna. Aparţinea aripii de extremă stânga, şi în cercurile mai intime nu făcea un secret din angajamentul său faţă de rezoluţiile adoptate de guvernul de la Debreţin în 1849 şi din faptul că ar fi fost în stare să contribuie oricând la prăbuşirea Casei Habsburgilor pentru crimele săvârşite împotriva poporului maghiar. În 1849, soldaţii austrieci îi spânzuraseră bunicul de crengile unui păr. Când la poarta lui se adunau alegătorii cu torţe şi steaguri, aducea mereu vorba despre asta şi zbiera cu vocea stricată pentru totdeauna din pricina amărăciunii naţionale. Îl cunoştea bine pe Ákos. Ştia că de fiecare dată îşi dădea votul pentru candidatul guvernului, era slab de înger, poate că inima îl trăgea înspre el, dar nu-i plăcea să lupte, voia să trăiască împăcat cu sine însuşi, cu familia, cu toată lumea. Îi plăceau compromisurile, toate formele de compromis, şi astfel şi Compromisul austro-ungar din 1867.

Se ştia că uneori Ladányi vorbea în mod depreciativ despre el.

Dar acum, că stătea în faţa lui şi ceilalţi încercau să-l convingă să li se alăture, s-a ridicat şi

el de la masă. Ungurii se înţeleg bine atunci când beau. A întins mâna spre Ákos.

— Alătură-te nouă! a zis cu vocea lui spartă.

Trebuia să profite de ocazie. Pasionaţii jocului de taroc se bucurau de Ákos ca de o celebritate sosită de peste mări şi ţări. Cărţile mari, neobişnuite, cu spatele gri, îl îmbiau pe bătrân. Îi venea greu să se opună. Până la urmă a cedat tentaţiei.

— Nu zic nu, a zis râzând.

Văzând că totul este în regulă, Környey s-a retras.

Ákos a ocupat un loc printre ceilalţi jucători la masa pe a cărei tăblie de marmură străluceau câteva picături de vin, care probabil se vărsaseră când fuseseră umplute paharele. Pe masă mai erau şi tăbliţe negre, pe care erau trecute cu cretă numele jucătorilor.

Galló a împărţit cărţile.

Ákos a luat cele nouă cărţi, le-a aranjat rapid cu degetele lui versate, luând în primire imaginile care vorbeau despre vremurile fericite de odinioară: pagatul cu lira şi sabia sa, terminate într-un cap uman, doamna spaniolă cu crinolină şi castanetă, atuul cel mare în haine ţipătoare de clovn şi fes cu două capete, marele douăzeci şi unu, turcul cu pipa lui lungă, stând pe jos ciuciulete, onorurile, care bat toate celelalte cărţi şi sunt din această pricină ţinute în mare cinste. Ce companie încântătoare! Îndrăgostiţii îmbrăţişaţi lângă un zid, soldatul care îşi ia rămas-bun de la iubita lui, corabia ce porneşte pe mare. Avea o mână foarte bună.

Domnii şi-au examinat cărţile, apoi, la fel de concentraţi, s-au uitat unul la altul. Ochii le străluceau de viclenie, pentru că faţa este la fel de importantă ca şi cărţile. Ce puneau la cale, ce bombă ascundeau, ce schemă, ce truc voiau să pună în aplicare?

— Pas! a zis.

— Pas! s-a auzit ca un ecou vocea lui Kárász, care stătea lângă el.

Doba şi Ladányi au zis la rândul lor pas.

Ákos îşi făcea socotelile cu o deosebită plăcere. A trebuit să-şi aprindă un trabuc ca să-i meargă şi mai bine rotiţele.

Tarocul nu este un joc oarecare, ca cele inventate în zilele noastre. Are rădăcini în trecutul îndepărtat, se poate mândri cu strămoşi nobili. Provine din Asia, ca şi vitejii noştri străbuni. Ca să-l joci, trebuie să ai o gândire răsăriteană, întortocheată, atenţie, inventivitate şi prezenţă de spirit. E un joc lung, ca o poveste încâlcită cu un început înşelător, o continuare intrigantă şi un deznodământ surprinzător de rapid. Trebuie să-ţi baţi capul cu el, dar nu este un joc sec, oferă multe satisfacţii intelectuale. A fost cizelat de mai multe generaţii până să ajungă jocul ingenios de azi.

Kárász a tras un trei din pachet.

— Anunţ douăzeci! a zis.

Doba şi Ladányi au zis din nou pas.

Ákos şi-a răsucit mustaţa.

— Dublez! a anunţat vesel.

Ceilalţi au căzut pe gânduri.

Ákos şi Ladányi, care începuseră să se apropie treptat unul de celălalt, formau o echipă. Kárász stătea în faţa lui Ákos şi-l ajuta Doba. Se măsurau.

Judecătorul Doba se mira de cât de proaspăt e bătrânul.

Ákos, în schimb, era atent la Doba. Judecătorul era tăcut, ca la teatru, alături de frivola lui soţie, care copiase frizura Olgăi Orosz şi care fusese până şi amanta calicului de Szolyvay, sau cel puţin aşa susţinea el. Oare bietul şi simpaticul judecător ştia asta? Bănuia măcar? Niciodată nu scotea o vorbă. Chipul lui reflecta nepăsare şi oboseală.

Replica lui la dublarea lui Ákos a fost:

— Redublez! *Tous les trois*!

„Măi să fie şi-a spus Ákos în gând, *tous les trois, tous les trois*.”

Astfel de lucruri cumpănea şi poate că asta a fost greşeala lui.

Bătrânul matador n-a fost suficient de atent la cărţi şi la sfârşit nu mai era nimic de făcut, jocul luase o întorsătură decisivă. Doba şi Kárász i-au învins pe Ákos şi Ladányi.

Cei care stăteau în jurul mesei se mirau.

— De necrezut!

— Merită să ciocnim pentru asta! a zis Kárász.

Werner, locotenentul carabinierilor austrieci, care până atunci urmărise fără o vorbă, ca un chibiţ binevoitor, jocul lui Ákos, a umplut paharele. Staţiona deja de patru ani cu detaşamentul său la Sárszeg, dar nu învăţase niciun cuvânt în maghiară, ştia doar nemţeşte, şi asta doar atunci când era treaz. Când se îmbăta, nu mai ştia nici nemţeşte. Nici limba lui natală, ceha, nu-l mai ajuta. Cu toate astea era o Panteră de nădejde şi se simţea minunat. Zâmbea, bea şi umplea pahare fără încetare.

— Nu bei? l-a întrebat Ladányi pe Ákos. E un vin uşor de Szilványi, a zis şi a dat paharul de duşcă.

Şi cuvintele „vin de Szilványi” au sunat atât de delicios, încât Ákos n-a mai rezistat.

Ladányi l-a îmbrăţişat.

— Tot respectul! Un singur lucru te rog. Scapă de tijele alea urâte de floarea-soarelui din grădină!

— De ce?

— Pentru că sunt negru cu galben. Nici măcar în privinţa florilor n-avem nevoie de Schwarzgelb.

Au ciocnit din nou paharele.

Ákos a trecut de la vinul de Szilványi la vinurile uşoare din regiunile nisipoase şi apoi la vinurile grele din regiunea muntoasă.

A adunat scorul pe tăbliţă:

— Cum stăm? S-a dublat, apoi redublat, patru puncte, *tous les trois* două puncte, patru regi un

punct, în total şapte. Vă datorez şaptezeci de crăiţari. Poftim!

A plătit, apoi a şters tăbliţa cu bureţelul galben.

Şi-a aprins încă un trabuc şi şi-a dat jos şi ochelarii, ceea ce la el era un semn că se simte bine.

De-acum nu se mai deosebea cu nimic de ceilalţi. Nu mai reuşea să-i vadă din afară pe cei de la masă ca atunci când intrase aici, nu mai simţea nici mirosul sufocant al fumului, se mişca nestingherit, de parcă în toţi acei ani cât fusese departe ar fi dormit şi acum ar fi reluat de acolo de unde întrerupsese. Scoarţa rigidă redevenea maleabilă, capul îi fierbea şi părul părea să i se topească ca zăpada. În ochi îi luceau lacrimi de fericire. Urechile îl ardeau pe măsură ce vechea prietenie învia.

Dar acum trebuia să se întoarcă la treabă, urma răzbunarea. Când au fost împărţite cărţile, Ákos s-a aruncat din nou în joc. Şi-a descheiat mânecile de la cămaşă, adunându-şi toate puterile. S-a aruncat cu vechea siguranţă de sine asupra adversarilor.

— Anunţ optsprezece! a zis imediat.

Unde putea fi mult invidiata carte? Oare cine o avea? Ákos continua să-şi joace mâna.

Apoi le-a făcut şiret cu ochiul, scoţând unul după altul atuurile, întâi asul, apoi douăzeci şi unu, nouăsprezecele şi la sfârşit optsprezece.

— Ha, era la el! strigau.

— Şi-a anunţat propria mâna! râdeau cu toţii, nevenindu-le să creadă.

— E incredibil! Ákos a rămas neschimbat! îl strângeau cu toţii în braţe.

— Ai o baftă, bătrâne! răcneau. Să bem pentru asta! şi râsul lor făcea să se cutremure ferestrele.

Astfel se împletea o partidă cu alta, iar el rezista cu iscusinţă, dezvăluind toate conspiraţiile şi schemele, reuşind să evite toate capcanele. Dar jocul era lung.

Cine mai ştia cât timp trecuse de când căzuseră în mrejele acelui joc. Cel care joacă trăieşte voluptatea totală a uitării, trăieşte într-un alt univers, ale cărui dimensiuni sunt constituite din cărţi de joc.

Şlem, as, pagat, zburau cuvintele în aerul saturat de fum – ultimul pagat, ultimul pagat!

Şi oamenii oftau şi suspinau.

Ákos le-a tras tuturor o bătaie zdravănă. Abia după aceea s-a uitat la ceasul care ticăia pe peretele din faţa lui. Trecuse deja de zece şi jumătate. Dintr-odată l-a cuprins o tristeţe inexplicabilă.

A rămas pentru câteva clipe cu capul în piept. Descurajat de acea frivolitate, îşi privea tovarăşii de parcă nici n-ar fi fost, ca pe nişte plăsmuiri de aer.

Ospătarii au anunţat că cina este gata să fie servită.

Au trecut în sala de lectură. Acolo se lua de obicei cina de joi seara.

Sárcsevits încă nu terminase de citit *Le Figaro*, aşa că s-a aşezat lângă perete, la o masă luminată de o veioză, şi s-a adâncit în lectură. Ceilalţi s-au aşezat la masa împodobită cu flori.

A fost o cină unguréască pe cinste, papricaş, macaroane cu brânză, tăiţei cu mac şi cu nuci, şi în afară de asta brânză maturată, care se potrivea de minune cu apa minerală şi vinul acrişor.

Masa era aglomerată. Trebuie să fi fost cel puţin cincizeci de oameni, pentru că la cină sosiseră oaspeţi noi. Máté Gászner, consilier la Oficiul orfelinatelor, un omuleţ şchiop, care nu reuşea să se facă plăcut prin nimic, dar pe care toată lumea îl simpatiza şi-i spunea „dragul meu Mátéka”. Kostyál, un învăţător ieşit la pensie din oraşul vecin, despre care umbla vorba că e „un mare mâncău”. Vereczkey, secretarul personal al prefectului, care îşi petrecuse anii de soldăţie în Tirol şi ştia o sumedenie de cântece italieneşti. Nu putea să lipsească nici Feri Füzes. Îşi etala energic zâmbetul tâmp, pe care părea să-l fi lustruit special

pentru această ocazie. În timpul cinei, a repetat de mai multe ori:

— Vă ador compania! Sunt tipul cel mai jovial de aici.

A venit până şi Olivér Hartányi, „ateul”.

Bietul Olivér suferea de mai mulţi ani de tabes dorsal şi din cauza aceasta bietul Olivér era ateu. Spre seară ruga pe cineva să-i împingă căruciorul până la club, iar de la uşă îl cărau doi servitori până la etaj, în scaunul mare cu perne în care obişnuia să stea acasă, în curte. Picioarele şi le acoperea cu o pătură groasă de lână.

Părea plin de viaţă, pentru că înainte de plecare îşi administrase o doză mai mare de morfină decât de obicei. Ochii îi străluceau, pupilele dilatate îi scânteiau. Faţa lui slabă, de culoarea uleiului de măsline, câştigase în pregnanţă. Doar sprâncenele i se zbăteau în timp ce vorbea.

S-a nimerit să stea lângă Feri Füzes. Se urau unul pe altul. Dar le plăcea să stea de vorbă, ajungeau să se certe cu fiecare ocazie.

Feri Füzes susţinea că există Dumnezeu, iar Hartányi Olivér susţinea că nu există. Acea dezbatere ţinea de mai mulţi ani, fără ca unul să fi reuşit să-l convingă pe celălalt. Şi de data aceasta şi-au subminat argumentele în numele idealismului şi al materialismului. Feri Füzes a făcut o grimasă batjocoritoare la auzul numelui lui Darwin, nu din cauză că nu l-ar fi considerat domn, dar avea aceeaşi părere despre el ca şi despre Lajos Kossuth: ca toţi oamenii de pe lumea asta, şi Darwin avea părţile lui pozitive şi părţile lui negative. Era rândul lui Olivér să atace. A descris cu vorbe de batjocură, pline de amărăciune, o lume căzută în ruină, singura în care credea, anihilarea totală, trupul putrezit, devorat de viermi şi larve. Şi-a ridicat vocea ca să-i contrarieze pe comeseni. Dar aceştia nu-i băgau în seamă, nici pe el, nici pe Feri Füzes. Amândoi îi plictiseau în aceeaşi măsură.

De altfel, lăutarii începuseră deja să cânte. Faimosul taraf al lui Józsi Csinos s-a postat în dreptul uşii cu două canaturi, şi violonistul, vechiul cunoscut al domnilor, amicul lor bun, strunea corzile cu nădejde. Niciodată nu cânta mai frumos ca joi seara. S-a întors plin de respect, dar păstrând distanţa, spre István Kárász, şi din când în când se uita la el cu o privire în care mocneau multe amintiri comune. Pe vremuri cântase la nunta acestuia, şi acordurile viorii lui îl făcuseră pe moşier să-şi ducă de multe ori mâna la buzunar. Îl chema în fiecare an la moşia lui. Anul trecut îi agăţase fiecărui muzicant câte o şuncă de gât, şi trebuiseră să cânte aşa până în zori.

István Kárász, care stătea între Ákos şi Ladányi, s-a oprit din mâncat. Imediat ce a auzit sunetul viorii, s-a lăsat pe spătar şi şi-a destins braţele şi asculta cu ochii măriţi şi venele de la tâmple umflate. Părea indiferent, dar îl lăsa pe ţigan să dispună după bunul plac de inima lui, s-o stârnească, să aducă totul la suprafaţă. I-a oferit-o cu aceeaşi nonşalanţă aleasă cu care altul îşi întinde piciorul la pedichiurist. Avea mai multă încredere în el decât în propriul doctor.

Muzicantul a făcut tot ce îi stătea în putere: l-a supus la chinuri, l-a trecut prin dulci suferinţi, s-a dovedit a fi un servitor credincios. După câteva minute, sub influenţa muzicii, din ochii moşierului a căzut o lacrimă mare care s-a prelins pe faţa lui bronzată. De ce plângea? Tot Sárszeg-ul şi împrejurimile, mii şi mii de ari, erau ale lui. Avea atât de mulţi cai, porci, bovine, o familie atât de numeroasă şi prosperă, încât nici nu mai putea să le ţină socoteala. Ce senzaţii demult îngropate, ce dansuri de nuntă şi amăgiri sortite de la bun început pieirii îi treziseră în amintire acordurile viorii? E greu de spus.

Ceilalţi s-au contopit în acel ritual, care avea propriile reguli. Totul părea integrat într-o mare armonie. Fiecare mesean umplea cu alt conţinut

melodia, versurile care se transmiteau prin viu grai din tată în fiu şi păstrau în ele comori adunate peste secole.

Galló privea fix în faţa sa, aşa cum obişnuia cu acuzaţii, şi se opusese emoţiei până în ultimul moment. Doba se gândea invariabil la soţia lui, care Dumnezeu ştie pe unde umbla la ora aceea. S-a adâncit atât de mult în propriul necaz şi se supunea la chinuri atât de atroce, încât s-a speriat, şi apoi, ca cel care se ridică la suprafaţă din adâncuri, a respirat adânc. Ladányi privea în direcţia Vienei, pe faţa lui se vădea suferinţa celor patru sute de ani de ani de dominaţie austriacă. Priboczay era topit, îi curgeau lacrimile, arăta ca un câine plouat. Feri Füzes chiuia, Olivér Hartányi mormăia, lui Szunyogh îi atârna capul în jos de beat ce era, şi-l legăna încolo şi încoace ca un elefant. Környey devenise belicos, Mályvády, marele susţinător al ştiinţelor naturale, făcea glume, Kostály era arţăgos, iar Máté Gászner îşi pierduse minţile.

Până şi servitorul Básta uitase de reguli, nu mai stătea în poziţie de drepţi – până la urmă şi el tot ungur era, secui – destinzându-se alături de ceilalţi domni, ca printre fraţi. Ospătarii umblau în vârful degetelor. Intuiseră că se întâmpla ceva deosebit şi că ar fi fost păcat să-l tulbure.

Sárcsevits a terminat de citit *Le Figaro*, inclusiv anunţurile de mică publicitate. Se uita la petrecăreţi, dădea din cap. El nu simţea nimic. I se părea o pierdere de timp şi de energie. Ce risipă, ce cheltuială inutilă, demnă de un nabab, să arunci în cele patru vânturi toate trăirile tale, să le verşi pe podea împreună cu vinul! Undeva pe malul Senei, din atâta bunăvoinţă, atâta culoare şi simţământ s-ar fi ridicat până acum construcţii grandioase, s-ar fi scris cărţi. Dacă domnii de la masă ar fi spus ce le trecea în acele momente prin cap, s-ar fi strâns material pentru mai multe cărţi decât cele din biblioteca clubului, pe care nu le citea nimeni, în afară de el, de judecătorul Galló şi de bietul Olivér,

care, înainte de a trece la cele veşnice, ar fi vrut să afle una-alta despre lumea aceasta groaznică.

Dar ceilalţi nu aveau timp de aşa ceva.

Muzicanţii au trecut la *Cărăbuşul*. Ákos a ridicat o mână, i-a oprit. Era cântecul lui de suflet.

L-a chemat la el pe violonist, l-a rugat să-i pună viorii pieptene şi apoi, când s-au auzit primele acorduri, Ákos a început şi el să cânte. Vocea lui a tremurat la început, dar apoi a prins curaj. Avea o voce plăcută, distinsă, de tenor, traversată uneori de inflexiuni arogante. Cu un gest desuet, lipsit de vlagă, şi-a dus degetul arătător la tâmplă.

Cărăbuş, cărăbuş ce zumzăi în seară
Nu te-ntreb cât mai e pân' la vară...

Sárcsevits se pregătea să plece. L-a întrebat zâmbind pe Feri Füzes, care stătea lângă el:

— Ăsta-i bătrânul Vajkay?

— Chiar el!

— Am auzit c-ar fi un troglodit ursuz.

— Deloc, a replicat scorţos Feri Füzes, este un domn foarte sociabil şi jovial.

În timp ce domnii luau cina, salonul era măturat şi aerisit. Când se întorceau, găseau o încăpere frumos aranjată, atmosfera caldă dispărea odată cu fumul de ţigară şi în aer se simţea o rigoare rece.

În acele condiţii nu puteau să continue ceea ce începuseră după-amiaza. Vinul a fost înlocuit cu pălincă, tarocul şi atuul cu pokerul şi cu macao. Se terminase cu veselia şi cu jocurile, venise momentul băutorilor serioşi, care nu ştiau de glumă, şi al jucătorilor serioşi, care nu se jucau cu norocul, ci îl provocau de-a dreptul.

Ákos a ajuns să stea la o masă la care se juca macao, unde miza era de cinci forinţi şi unde se bea Kontusovska şi alte tării poloneze.

Környey avea grijă ca toată lumea să-şi facă datoria.

Ákos se descurca de minune cu băutura.

Avea noroc şi la macao.

— Nouă, zicea întruna.

În faţa lui stăteau grămezi de bancnote şifonate, fişicuri de monede de aramă, coloane de nichel şi argint. Din portmoneele de piele fuseseră scoase şi bancnote albastre de o mie. Nu mai putea să scape de bani.

— Opt, zicea un adversar.

— Nouă, îi răspundea Ákos.

Se şi enerva, se şi amuza, a cerut încă o carte din superstiţie, dar nici asta nu l-a ajutat. Norocul pur şi simplu nu voia să-l părăsească. A cerut ca toată masa să fie servită cu şampanie. Au izbit paharele de perete.

Partida s-a încheiat abia la două şi un sfert. S-au ridicat de la masă.

Környey urla.

— Pe toţi sfinţii!

Au turnat în pahare vinul, pălinca şi şampania care rămăsese. Ákos tocmai îşi îndesa banii prin buzunare, în buzunarul de la pantaloni, în buzunarul de sus şi de jos de la vestă şi în sacou, când a simţit cum o faţă ţepoasă i se lipeşte de faţă şi este sărutat pe gură de o gută băloasă.

— Prietene, prietenul meu drag!

Era Ladányi, delegatul de la 1848, care îi plângea acum la piept.

Ákos l-a îmbrăţişat.

— Eşti un mare paşoptist, Laci, eu ştiu asta.

— Şi tu eşti, dragul meu prieten! a zis Ladányi. Eşti un ungur de treabă.

Şi au plâns.

Ákos a dat peste gât paharul de apă din faţa lui, plin cu pălincă. Alcoolul l-a încălzit, l-a ridicat în picioare. Îi pulsa maiestuos în creier, şi a simţit aşa o încântare, încât nu i-ar fi părut rău ca în acel moment de extaz, când reuşise să cuprindă totul, toată viaţa, să moară subit.

Faţa îi era palidă. Se uita uşor câş.

Környey, care observase acest lucru, l-a şi întrebat:

— Ce e, Ákos?

Dar el nu răspundea.

Pălinca pe care o dăduse peste gât îi dăduse o forţă incredibilă. Ştia că trebuie să se întoarcă numaidecât acasă, altfel se termina. Când a ajuns în stradă, în faţa clubului, i-a revenit toată independenţa tinereţii şi a cotit la stânga, spre Strada Széchenyi, mergând aproape de zidurile caselor.

A auzit când au strigat după el:

— Ákos!

Apoi încă o dată, pe un ton dur, lipsit de căldură:

— Ákos!

Grupul de care se îndepărta îl revendica cu puterea unei mustrări oficiale: Panterele urlau în noapte.

Isprava pe care o făcuse nu era una oarecare. Să pleci fără să-ţi iei rămas-bun, să dezertezi astfel echivala cu abandonarea steagului. Era un act de trădare, de insubordonare, pe care Panterele nu aveau să i-l treacă cu vederea sub nicio formă, nici măcar în numele prieteniei.

Fără să îi mai pese de ei, Ákos se grăbea cu paşi hotărâţi spre casă.

Deodată, din spatele lui a auzit o împuşcătură. Trei, una după alta. Era un revolver.

Apoi s-au mai auzit trei împuşcături, dar de data aceasta într-o succesiune mai rapidă.

Nu s-a speriat. Ştia că făcea parte din amuzamentul lor. Când era binedispus, Környey obişnuia să tragă în aer cu revolverul. Ultima oară făcuse bucăţele tavanul şi oglinzile restaurantului Széchenyi. Fără urmă de maliţiozitate.

Cetăţenii din Sárszeg erau la curent cu isprăvile lui. Când în noaptea de joi erau treziţi de astfel de zgomote belicoase, se întorceau liniştiţi pe partea cealaltă şi murmurau în somn:

— Iarăşi sunt puse pe fapte mari Panterele.

Panterele au mai aşteptat câteva minute ca Ákos să răspundă la semnalele lor de alarmă. Apoi, înjurând şi mormăind, s-au despărţit în două grupuri: unii s-au întors în Széchenyi să mai bea un lichior, iar ceilalţi s-au dus la tanti Panna, care ţinea cârciuma deschisă până în zori, şi vinul servit de ea era lăudat în tot judeţul.

După ce a trecut pe sub arcadele de la primărie, Ákos a reuşit să dispară definitiv. Acolo abia se mai auzeau strigătele petrecăreţilor, doar câţiva pierde-vară mai treceau, clătinându-se. Şi ei erau beţi. La Sárszeg, toată lumea bea.

Un ţăran stătea la marginea trotuarului, apoi a încercat să facă câţiva paşi şi s-a izbit cu faţa de caldarâm, ca un soldat răpus de gloanţe. Demonul alcoolului l-a pus la pământ. A rămas nemişcat. A căzut la datorie.

Ákos nu era atât de beat, pentru că era conştient că e beat. A mers mai departe cu paşi rigizi, fără să se clatine.

În noaptea mohorâtă, ici şi colo străluceau lămpi cu gaz. Căldura uscată de peste zi se risipise. Totul era acoperit de un întuneric umed şi apăsător, semn că în curând avea să înceapă ploaia. În Piaţa Széchenyi se vedeau mişcându-se câteva umbre trecând prin lumina ce se răsfira ca un evantai dinspre cafeneaua Baross, dând nopţii un aer misterios, fantastic. Sus, orologiul galben, iluminat al primăriei strălucea ca un pepene copt.

Pe terasa cafenelei Baross câţiva tineri încă mai mâncau îngheţată. Ákos s-a îndreptat într-acolo. Deodată, picioarele lui au înţepenit

Pe terasă a zărit pe cineva care purta o panama elegantă şi un costum de vară alb. Stătea într-un colţ, lângă un leandru, aplecat asupra paharului. După ce ieşea din tura de noapte, Géza Cifra venea acolo să-i asculte pe lăutari.

Părea mai îngândurat decât de obicei. Răceala îl chinuia acum şi mai tare. I se înfundase nu doar

nara stângă, ci şi cea dreaptă, fiindcă nasul lui era mai sensibil la schimbarea vremii decât brotacul, şi în zile ca aceea nu reuşea deloc să tragă aer prin el. Era nevoit să respire pe gură. Pe masă era un pahar cu sirop de zmeură cu un pai în el.

Ákos l-a observat o vreme. I se părea că e fericit, faţa îi era inundată de mulţumirea de sine, care spunea că, în calitatea sa de impiegat, avea tot dreptul să-i desconsidere pe toţi cei din jur. Şi nevinovatul sirop de zmeură, pe care începuse să-l bea cu paiul, s-a transformat în ochii lui Ákos într-o pălincă roşie, tare ca otrava.

— Domnişorul se distrează, a mormăit în barbă, şi simţea că îl urăşte nespus.

Hei, dacă ar fi putut să-i zboare de pe cap pălăria neobrăzată de dandy, de care atârna panglica aceea extravagantă!

S-a înroşit de furie, şi-a încordat muşchii subţiri ai braţelor.

S-a apropiat de el. Da, acum simţea că are suficientă forţă să-l doboare cu o singură lovitură de pumn, să-l încalece, să-l lovească pe unde apucă, să-i smulgă părul, să-i scoată ochii, să-l omoare odată.

Dar cu ce să-l omoare? Avea doar briceagul la el. Să facă doar scandal? S-a dus la masa lui.

S-a oprit într-o postură provocatoare în faţa lui.

Nu l-a salutat.

Géza Cifra l-a salutat.

Şi-a dat jos pălăria, a sărit în picioare.

Ákos n-a schiţat niciun gest. Şi-a afundat mâinile în buzunar, ca să nu fie nevoit să dea mâna cu el şi şi-a încordat degetele prin stofă. Apoi a dat din cap cu un gest grăitor. O dată, apoi încă o dată, cu o mişcare mai pronunţată a capului.

— Vă rog să luaţi loc.

Ákos a mai făcut un pas. Deja era atât de aproape, încât feţele li se atingeau. Géza Cifra, care

nu obişnuia să bea, a simţit pe el mirosul de pălincă.

— N-o să iau nimic, a zis Ákos pe un ton batjocoritor, absolut nimic! Şi nici nu vreau nimic de la tine. Am vrut doar să te văd, a adăugat, şi de-acum se înclina din tot trunchiul în faţa lui, luându-l în derâdere.

— E o adevărată onoare, vă rog, vă rog, staţi jos!

— N-o să m-aşez, a răspuns cu încăpăţânare. Petrecere plăcută în continuare, a adăugat gândindu-se la altceva. Noapte bună!

— Noapte bună, atunci, a bălmăjit Géza Cifra, bucurându-se că acea conversaţie luase sfârşit şi nu mai trebuia să-şi bată capul cu ce să răspundă, când să-şi ia rămas-bun. Vă doresc noapte bună, sărut mâna prea distinsei doamne, noapte bună!

Ákos a luat-o din loc fără ca măcar să-şi ducă mâna la pălărie, dar s-a mai oprit o dată indecis pe trotuar, l-a privit lung pe Géza Cifra şi s-a înclinat ca mai înainte. Şi-a întors capul, nu îndrăznea să se uite înapoi şi, ridicând un exemplar al ziarului *Egyetértés* de pe scaun, şi-a acoperit cu el toată faţa.

Dintre nori, în dreptul turnului bisericii Sfântul Ştefan, s-a ivit luna, ca şi cum undeva cineva ar fi fost apăsat pe un buton, iar lumina ei puternică, melancolică a învăluit în vibraţia ei orăşelul adormit. Ákos s-a îndreptat spre Strada Bólyai.

Mergea în lumina lunii, şi melonul care îi stătea într-o parte îi umbrea fruntea. Ceaţa aceea verzuie îi aducea aminte de ultima oară când fusese la Pesta şi medicii îi interziseseră alcoolul, ţigările, tot ce e bun în viaţă. Într-o noapte ca aceea el se îndrepta spre hotel. Şi-a dus pentru o clipă mâna în faţa ochilor. I se părea că acum, în acea lumină precară, reuşea să se vadă cu adevărat, tot ce fusese şi era, oasele bătrâne care îl slujiseră timp de cincizeci şi nouă de ani, şi Dumnezeu ştia cât aveau să o mai facă. Părea nespus de trist.

De peste tot se auzeau câini lătrând, treziţi din somn de lumina lunii. Acei lunatici ai lumii animale chefneau cu o furie primară, sprijinindu-se pe picioarele subţiri şi strâmbe din spate şi chiorându-se la lună cu ochii lor miopi. De mii de ani îşi doreau să înfulece şvaiţerul de aur ce atârna pe cer.

Când a ajuns la colţul Străzii Bólyai, a auzit din nou zvon de vioară. Credea că lăutarii de la club veniseră pe urmele lui, dar scârţâitul venea de undeva din casa în care locuia Olga Orosz.

Trei ţigani cântau o serenadă ce încheia noaptea, zelul ridicându-i pe vârfuri.

Sub fereastra luminată deja stătea Dani Kárász, fiul lui István Kárász. Pe obraz i se rostogolise o lacrimă, la fel ca tatălui său cu câteva ore în urmă.

Lăutarii au început să cânte *Mimoza*, din consideraţie faţă de primadonă.

Când a ajuns pe Strada Petőfi, Ákos a încercat să fluiere aria Mimozei, dar n-a reuşit. Atunci a început să o fredoneze pe cea a lui Wun-Hi, amuzantul cuplet chinezesc, care începe astfel:

Omul chitai, omul chitai...

X

În care soseşte îndelung aşteptata zi
a reglării conturilor, şi pe eroii noştri
viaţa îi răsplăteşte cu dreptatea şi consolarea
pe care le merită fiecare dintre noi.

Oamenii beţi prind aripi.

Doar cei lucizi au impresia despre ei că se clatină, ei de fapt sunt înzestraţi cu aripi nevăzute şi ajung peste tot mai devreme decât şi-ar fi închipuit.

Nu contează că între timp orele trec, ei nu ţin cont de asta, şi cei care îşi bat capul cu astfel de nimicuri vor fi fără doar şi poate dezamăgiţi.

Răul îi ocoleşte, pentru că Fecioara Maria îi poartă în şorţul Ei.

Dar lui Ákos i-a fost greu să deschidă poarta. A bâjbâit vreme îndelungată cu cheia, rotind-o încolo şi încoace în zăvor, dar n-a reuşit s-o deschidă. Dar şi mai mult s-a chinuit cu uşa de la casă, până a înţeles că nici măcar nu fusese închisă.

Trecea prin încăperi mormăind, înjura că în casa aceea nimic nu era cum ar fi trebuit să fie, putea să le fure cineva şi perna de sub cap, că ei n-ar fi băgat niciunul de seamă.

Într-adevăr, rar se întâmpla să fie aşa o dezordine.

Ceea ce se întâmplase era că atunci când se făcuse ora nouă, soţia lui începuse să se îngrijoreze, fiindcă, de când se ştia, la ora aceea soţul ei era întotdeauna acasă. Se dusese până pe Strada Petőfi, şi scrutase întunericul să vadă dacă vine. Iar la întoarcere uitase să închidă uşa.

Doamna Vajkay era nervoasă. Nu putea să-şi imagineze ce-ar fi putut să se întâmple.

Stătuse toată ziua acasă. După ce Ákos se dusese după-amiaza până la club pentru un sfert de

oră, primise doi musafiri. Primul fusese spălătoreasă, care venise să stabilească ziua de spălat, iar cealaltă fusese Szilkuthy Biri, singura prietenă a Ciocârliei, o domnişoară frumuşică, care se măritase cu un pădurar, dar pe care soţul ei o părăsise pentru casiera cafenelei Széchenyi, iar acum voiau să divorţeze.

Szilkuthy Biri se interesase de Ciocârlia, de care o lega o proaspătă prietenie, cele două şuşoteau ore întregi pe banca din grădină, sub castanul sălbatic.

Mama o servise cu ciocolata cumpărată de Ákos în ziua în care fuseseră la teatru, şi până la opt, pălăvrăgind şi râzând întruna, cele două femei o mâncaseră pe toată.

După ce plecase, stătuse în camera fetei şi cususe cămăşi şi bluze pe care le întinsese pe patul rămas nestrâns. Apoi luase un cub de zahăr în gură şi îl lăsase să se dizolve încet, ca să se mai liniştească. Începuse să se uite la fotografiile pe care le văzuse de atâtea ori. Dobozy şi soţia lui, Batthyány, întâiul prim-ministru al Ungariei, fotografiile a trei generaţii aparţinând familiei Bozsó, pe Ciocârlia la zece şi paisprezece ani, cu păpuşă, cu balon, stând visătoare pe o stâncă, dar nimic nu reuşise să-i liniştească gândurile.

Se ridicase, ieşise în sufragerie, păşise în lung şi în lat pe modelul zig-zagat al covorului ţesut în fabrică, de acolo se dusese repede până pe hol şi străbătuse şi covorul din cârpe, ce se întindea până la uşa casei.

Acolo o cuprinsese teama, aşa că deschisese uşile ce despărţeau camerele, obţinând o singură mare încăpere. Apoi, pentru că întunericul o indispunea, aprinsese lumina în fiecare cameră, chiar şi pe hol. Casa părăsită fusese inundată de un flux puternic de lumină.

Dar în acea lumină liniştea i se păruse şi mai mare decât înainte. Totul era nemişcat. Aşteptase cu speranţa că va auzi în sfârşit zornăitul cheilor în

încuietoare. Totul era învăluit în tăcere. Ascultase zgomotele străzii. Strada era pustie. Doar podeaua scârţâia sub paşii ei, în timp ce se plimba de colo colo. Apoi se oprise.

Se dusese în dormitor. Scoase o cheie din noptiera lui Ákos, străbătuse din nou încăperile luminate şi intrase în ultima cameră, în camera oaspeţilor, unde se găsea pianul negru, prăfuit. Vechiul Bösendorfer, care fusese cadoul de nuntă al părinţilor ei, rezistase deja mai multor furtuni şi serate agreabile.

Se aşezase pe scăunelul din faţa pianului şi îşi pusese îngândurată mâinile în poală.

De când nu mai cântase la pian? De foarte mult timp. Deşi cândva îi plăcuse mult. Ea o învăţase şi pe Ciocârlia să cânte, dar sărăcuţa, draga de ea nu prea făcuse progrese, nu avea nicio înclinaţie, iar când împlinise optsprezece ani închiseseră capacul pianului cu cheia, ca să fie ordine. De atunci nu mai ridicase nimeni capacul. Nici ea nu prea se atinsese de el.

Ca să scurteze minutele de aşteptare şi să se liniştească, rotise cheia în încuietoare. Capacul pianului se deschisese cu un pocnet. Îşi trecuse degetele rigide peste clapele acoperite de un strat de fildeş pe alocuri crăpat, care nu depăşea cu mult vârsta degetelor ei.

Ştia o singură melodie pe de rost, învăţată încă de pe vremea când era domnişoară: *Pe valurile Balatonului*. Pe asta o cântase şi acum, prost, sincopat, poticnindu-se pe alocuri. Oricum, se terminase repede.

Apoi răsfoise caietul cu partituri, până dăduse peste sonatele lui Beethoven şi se decisese să o încerce pe prima, ale cărei ritmuri îndrăzneţe treziseră în ea senzaţii din trecutul îndepărtat. Cânta des la pian sonata aceea, în dimineţile de vară, când avea douăzeci de ani. Prima încercare nu fusese prea reuşită. Îşi pusese ochelarii, ca să vadă mai bine notele, şi repetase acordurile până când

degetele începuseră să i se mişte mai repede, iar pianul dezacordat să răsune de vibraţia metalică a melancoliei. Era o adevărată lecţie de pian, o goană captivantă. Din nou şi din nou, din ce în ce mai bine. Faţa ei, aplecată peste partitura aşezată între două lămpi puternice, oglindea atenţie încordată şi mirare.

Trebuie să fi fost deja ora trei când simţise că a obosit. Nici măcar nu închisese capacul pianului, lăsase partiturile împrăştiate şi, fără să stingă luminile, se dusese în dormitor. Hotărâse să nu-şi mai aştepte soţul. Se culcase.

Tocmai îşi trăsese pătura peste cap, când de undeva din apropiere s-a auzit muzica unor lăutari şi apoi câinii s-au pornit să latre. Peste puţin timp, a auzit clar cum cineva bate la poartă, un zgomot pe care şi-l închipuise de atâtea ori, dar de data asta nu s-a înşelat. S-a ridicat în coate lângă veioza aprinsă.

Ákos a intrat în dormitor.

— Tată... a zis întrebătoare, cu uimire şi reproş în voce. Soţul ei s-a oprit în mijlocul camerei. Nu şi-a scos pălăria care îi dădea un aer impertinent şi dezinvolt. Nu avea ochelari. Îi pierduse pe undeva.

— Ce s-a întâmplat? l-a întrebat încet soţia.

Ákos continua să tacă. Se uita la femeie. În colţul gurii îi fumega ciotul unui trabuc, din care nu reuşea nicidecum să tragă, degeaba îl rumega. Avea o căutătură ursuză.

„E beat”, s-a gândit deodată femeia, şi s-a speriat foarte tare de acel gând şi de silueta misterioasă a omului ce stătea nemişcat în faţa ei, de parcă ar fi fost vorba de un străin care pătrunsese în puterea nopţii în casa lor.

A sărit din pat. Şi-a pus papucii şi s-a dus repede la el să-l sprijine.

— Stai jos!

— Nu stau jos!

— Întinde-te!

— Nu mă-ntind!

— Atunci ce vrei?

— Aici rămân, a bălmăjit Ákos, sprijinindu-se de tocul uşii. Dar apoi s-a urnit. S-a dus până la masă şi a izbit tare cu palma în tăblie.

— Aici rămân, a zis ameninţător, uite aşa! Rămân aici unde simt!

Era încăpăţânat ca un copil. Soţia i-a dat pace.

— Bine, rămâi aici.

— Chibrituri! a poruncit.

Femeia a adus chibriturile de lângă sfeşnic. Ákos şi-a aprins trabucul sfărâmicios, care i-a pârlit mustaţa. A scuipat în stânga şi în dreapta. A împins trabucul cu limba şi, când a căzut pe podea, l-a scuipat.

Pe podeaua lustruită străluceau mici băltoace de salivă.

— Trabuc! a poruncit tata.

Soţia a băgat mâna în buzunarul interior al sacoului cenuşiu, a luat portţigaretul şi a scos un trabuc. Ákos i-a rupt capătul cu dinţii şi l-a aprins.

Între timp, femeia reuşise să-i scoată pălăria şi să-i ia bastonul din mână. Dar el tot nu voia să se urnească.

— Ai băut un pic, dragule, i-a zis soţia zâmbind împăciuitoare, ca să-l aducă în simţiri, şi, când a văzut că soţul ei se simte jignit, a adăugat încet:

— Ai petrecut un pic.

Şi s-a uitat la omul care stătea în faţa ei, beat mort.

Bătrânul a început să se caute îndelung prin buzunarele pantalonilor. Cu o mişcare bruscă, şi-a întors ambele buzunare pe dos.

Pe podea s-au rostogolit monede de aur, argint şi aramă şi s-au oprit zornăind pe sub mobile.

— Uite, a strigat Ákos, bani! şi a scos încă un pumn de monede. Pentru voi le-am adus! a zis şi le-a izbit de podea.

Monedele scoteau sunete ascuţite, metalice.

Doamna Vajkay era pe punctul de a ţipa.

Simţea că dezordinea aceea instaurată în ordonata ei casă prevestea o nenorocire, nici ea nu ştia de ce. Amândoi considerau jocul de cărţi o treabă murdară, îi judecau pe cei care jucau serios, pe mize mari.

Femeia a urmărit cu privirea monedele, care s-au rostogolit în toate colţurile camerei. L-a întrebat:

— Ai jucat cărţi?

Ákos s-a holbat la ea şi a pornit cu paşi sfidători, enervanţi, să-i arate că nu e deloc beat. A ajuns clătinându-se până la noptieră. Acolo şi-a pierdut echilibrul însă şi s-a oprit. Cu trabucul arzând încă în colţul gurii, s-a prăbuşit cu faţa la pat.

— O să dai foc la pat, a ţipat mama, o să dai foc la toată casa!

— Şi ce dacă? a mormăit Ákos. Măcar o să ardă. Şi o să scăpăm şi de asta. Cui îi pasă? a zis cu tristeţe în voce. Cui îi pasă?

— Ei, asta-i bună! l-a întrerupt femeia în timp ce mătura jarul de pe plapumă şi de pe pernă!

A reuşit să-l ridice cumva în picioare pe Ákos, băgase din nou trabucul în gură şi pufăia din el viguros în timp ce ea îl târa spre masă. I-a împins sub şezut un scaun, iar soţul ei s-a prăbuşit în el.

— Serios, a zis femeia după ce s-a aşezat. Ce-i cu tine? l-a întrebat.

— Ce-i cu mine? a zis Ákos şi a ridicat din umeri. Întrebi ce-i cu mine?

— Da, ce-i cu tine?

— Ce să fie... a început şi a şters scrumul care îi căzuse pe mustaţă. Adevărul e că sunt un ticălos, a zis el cu o voce adâncă şi hotărâtă.

— Tu?

— Eu, cine? şi a dat din cap.

— Ce-ţi veni? a început să se smiorcăie femeia. Tu, dragule, care...

— Taci! a repezit-o bătrânul. Tacă-ţi gura! Sunt un ticălos. Un ticălos fără pereche. Asta sunt!

Femeii i s-a făcut milă de el şi a vrut să-l îmbrăţişeze. Ákos a împins-o.

— Lasă-mă-n pace!

— Prostii! i-a răspuns femeia gândindu-se. Un ticălos? De ce crezi că eşti un ticălos?

— De-aia, a zis Ákos şi a scuipat pe podea trabucul care îi rodea limba cu otrava lui iute. De-aia, a repetat obosit.

Abia în acel moment a început să ameţească cu adevărat. În camera aceea închisă, în care se simţea încă aerul încins al zilei de ieri, beţia l-a lovit din plin. Capul i-a căzut într-o parte, părea să fi aţipit. Dar faţa îi devenea din ce în ce mai palidă. Părea atât de slăbit, că soţia l-a întrebat îngrijorată:

— Să-ţi fac un ceai?

El a dat din cap.

Femeia şi-a pus în grabă pe ea un şal croşetat şi a alergat aşa cum era, în cămaşă de noapte, desculţă, în bucătărie şi, după ce a căutat ceainicul, a aprins focul. A pus la fiert apa pentru ceai.

Ákos stătea aproape nemişcat pe scaun. S-a prins cu amândouă mâinile de rezemătoarea de catifea, pentru că scaunul s-a ridicat puţin în aer. La doar câteva palme de podea. Dar apoi a continuat să se înalţe, la un metru, la doi, până aproape de tavan şi înapoi, din ce în ce mai repede. Apoi a început să se învârtă. Mişcarea nu era chiar neplăcută. Ba chiar îl amuza. Se uita la obiectele care îi fugeau din cale, la uşile strâmbe, la oglinda care dansa un vals nătâng. Îşi pierdea şi îşi recăpăta în mod constant conştiinţa.

Într-un astfel de moment şi-a strâns forţele şi s-a ridicat să se dezbrace. Şi-a dat jos sacoul, pantalonii şi şi-a smuls cravata a cărei clemă se agăţase de un nasture. Indiferent cât de beat era, şi-a depus hainele cu dragostea faţă de ordine a vârstei înaintate, când ai mai multă grijă de lucrurile mărunte decât de cele importante. Şi-a pus ceasul de buzunar, inelul şi cheile pe tavă, ca să le poată găsi cu uşurinţă dimineaţa şi să le poată pune

înapoi în buzunar ca şi până atunci, în cei treizeci şi şase de ani de căsnicie.

Soţia lui s-a întors cu ceainicul, o cană şi nişte rom.

— Bea asta! i-a zis lui Ákos, care se aşezase deja pe pat, dezbrăcat. O să te simţi imediat mai bine.

Ákos a turnat din belşug rom în cană, peste el a pus şi un pic de ceai şi a amestecat. Femeia s-a băgat în pat, pentru că în bucătărie o pătrunsese frigul şi voia să se încălzească.

Bătrânul n-a reuşit să bea mai mult de câteva înghiţituri.

— Acum culcă-te! i-a zis femeia.

Ákos s-ar fi culcat, dacă nu şi-ar fi adus aminte, ca în fiecare seară, înainte de culcare, să verifice locuinţa şi să caute tâlharul pe care nu-l găsea niciodată. A ieşit împleticit în cămaşă şi izmene şi s-a dus în bucătărie.

Toate becurile de la lustră ardeau. Pentru câteva momente nici n-a înţeles unde se află. Pe hol şi în camera fetei l-a întâmpinat aceeaşi lumină puternică. S-a dus încăpăţânat mai departe, în camera cu pian.

Acolo era şi mai multă lumină. Două lămpi cu gaz, pe care mama le lăsase pe cele două margini ale pianului, ardeau încă, luminând claviatura, capacul pianului şi partiturile împrăştiate pe pupitru.

Ákos a izbucnit în râs, atât de tare, încât râsul lui s-a auzit până în dormitor, unde femeia pândea din pat, îngrijorată, şi se întreba încreţindu-şi fruntea ce se întâmplă. Soţul ei s-a întors în curând.

— Ce s-a petrecut aici? a întrebat pe acel ton dur pe care îl folosise când ajunsese acasă şi s-a oprit iar în mijlocul dormitorului. Ce-i cu comedia asta? Ai ţinut un bal?

Şi râdea atât de tare, că a început să tuşească, înecându-se cu propriile cuvinte.

— Ce-i de râs?

— A fost bal? a repetat Ákos. Bal la noi în casă? Ai chefuit, mamă?

— Te-am aşteptat pe tine, a zis femeia simplu, şi am cântat la pian.

— Sigur că da, a zis Ákos batjocoritor, a fost bal.

Şi, pe un ton acuzator:

— Bal!

Dar imediat ce-a rostit aceste cuvinte, a simţit un nod în gât, a căzut pe scaun şi a început să plângă.

Hohotele care îi ieşeau pe gură, ca un schelălăit uscat, fără lacrimi, îi zguduiau tot trupul. S-a prăbuşit cu capul pe masă.

— Sărăcuţa, gemea, sărăcuţa, doar de ea mi-e milă.

O vedea pe Ciocârlia în faţa ochilor, ca într-un vis: din spatele unui gard, se uita la el ca o posedată şi-l ruga s-o ajute. Nu putea să suporte imaginea aceea, nici ceea ce simţea. Aproape că-şi lătra amărăciunea.

— Doamne, cât de milă îmi e de ea, Doamne!

— De ce ţi-e milă de ea? a întrebat femeia.

Soţia lui nu voia să participe la spectacol. Rolul ei era oricum unul mai uşor. Stătea amorţită din cauza orelor neobişnuit de târzii, dar vigilenţa nu o părăsise, plus că ei nu i se arătase vedenia din visul soţului şi nici nu citise scrisoarea Ciocârliei, care exercitase o influenţă puternică asupra lui Ákos.

— Niciodată să nu-ţi fie, a încercat femeia să-l împace cu vorbele ei liniştite, răcoroase, n-ai niciun motiv. A plecat. În curând o să se întoarcă. Şi ea trebuie să se distreze. Nu fi atât de egoist.

— Cât de singură e, murmura Ákos, privind în gol, cât de singură.

— Mâine se întoarce, a zis femeia mimând indiferenţa. Mâine seară o să fie deja aici. Atunci n-o să mai fie singură. Hai, culcă-te acum!

— Tu nu mă-nţelegi! a zis bătrânul, înfierbântat. Nu despre asta vorbesc.

— Dar despre ce?

— Despre ceea ce mă doare, aici, a zis şi s-a bătut cu pumnul în piept. Despre ce-i aici. Uite aici! Despre tot!

— Hai, culcă-te!

— Nu! a zis Ákos îndărătnic. Refuz să dorm. Vreau în sfârşit să vorbesc.

— Păi vorbeşte!

— Noi n-o iubim.

— Cine?

— Noi.

— Cum poţi să spui aşa ceva?

— Aşa este! a strigat Ákos şi a lovit cu pumnul în masă, ca mai înainte. Noi o detestăm. O urâm.

— Ai înnebunit? a strigat femeia, care continua să stea întinsă în pat.

Iar Ákos, ca să îşi provoace şi mai tare soţia, şi-a ridicat şi mai mult vocea care era deja iritantă şi tremurătoare.

— Am vrea ca ea nici să nu fie aici, aşa, ca acum. Şi nu ne-ar păsa nici dacă chiar în momentul ăsta săraca ar...

S-a oprit înainte să rostească îngrozitorul cuvânt. Dar aşa era mai îngrozitor decât dacă l-ar fi rostit.

Femeia a sărit din pat şi s-a postat în faţa lui ca să împiedice dezastrul. Era albă ca varul. Voia să răspundă ceva, dar cuvintele i s-au blocat în gâtlej, pentru că, în ciuda surescitării turbate, se gândea la acel lucru îngrozitor la care soţul ei făcuse aluzie, întrebându-se dacă era adevărat sau nu. Se holba la el uluită.

Ákos însă nu scotea niciun cuvânt.

Acum deja soţia lui ar fi vrut ca el să spună ceva. Aproape că tânjea să vorbească, să spună, să spună totul. Simţea că venise timpul socotelilor, la care se gândise de multe ori, dar crezuse că nu se va

întâmpla niciodată, mai ales în ceea ce o privea şi într-un asemenea moment. S-a aşezat pe celălalt scaun, tremurând din toate încheieturile, dar hotărâtă, chiar şi un pic curioasă. Nu şi-a întrerupt soţul când acesta a început să vorbească.

Ákos a continuat astfel:

— Păi n-ar fi mai bine aşa? Şi pentru ea, săraca. Şi pentru noi. Ştii cât a suferit? Doar eu ştiu, doar inima mea de părinte ştie. Aşa şi pe dincolo, toţi o vorbesc pe la spate, încontinuu, o dispreţuiesc şi râd de ea. Şi cât am avut noi de suferit, mamă! Am aşteptat un an, am aşteptat doi, ne-am făcut speranţe, timpul trecea. Credeam că totul nu-i decât o întâmplare. Ne-am spus că în curând lucrurile o să se-ndrepte. Dar a fost tot mai rău. Din ce în ce mai rău.

— De ce?

— De ce? a întrebat şi Ákos, apoi a spus foarte încet: Pentru că e urâtă.

Cuvântul fusese rostit. Pentru prima dată. Apoi s-a făcut linişte. Între ei răsuna o tăcere adâncă.

Femeia a sărit în picioare. Nu, nu aşa îşi închipuise. Când vorbeau despre fata lor şi ocoleau cu grijă problema, credea că într-o bună zi o vor aborda mai pe larg şi o vor analiza punct cu punct, că se vor certa poate zile la rând, ea împreună cu soţul ei, poate chiar împreună cu câteva rude, Béla şi Etelka, alcătuind un fel de comitet, dar nu atât de deschis, nu cu simplitatea aceea prozaică, vulgară. Ceea ce spusese Ákos nega posibilitatea aducerii oricărui contraargument, punea capăt discuţiei. O durea. Cruzimea şi sinceritatea lui au indignat-o. Soţul ei jignise o femeie, o jignise pe propria ei fiică. Şi ca şi cum ar fi avut de-a face doar cu această insultă, a zbierat furioasă:

— Nu! Nu!

— Ba da! Ba da! E urâtă, foarte urâtă! a strigat Ákos, delectându-se. E urâtă şi bătrână săraca, uite aşa urâtă, şi şi-a strâmbat îngrozitor faţa, e la fel de urâtă ca mine.

S-a luptat să se ridice de pe scaun şi să se arate în adevărata lui lumină şi s-a aşezat lângă femeie.

Astfel stăteau faţă în faţă părinţii bătrâni ai Ciocârliei, două trupuri uscate, aproape goale, ascunse doar de o cămaşă, din a căror îmbrăţişare se născuse cândva fata lor. Amândoi tremurau de emoţie.

— Eşti beat, a zis femeia cu dispreţ.

— Nu sunt beat.

— E o blasfemie!

— Dacă ar fi şchioapă, dacă ar fi cocoşată sau oarbă, atunci n-ar fi atât de urâtă! a urlat Ákos şi a început să plângă, faţa murdară de scrum îi era scăldată de lacrimi.

Femeia însă s-a îndreptat.

— Gata! a zis deodată cu atâta asprime în voce, de nu te-ai fi aşteptat din partea ei şi cu o luciditate atât de tăioasă în priviri, cum nu văzuse nimeni la ea în mediul în care se învârtea. Gata, şi a ridicat vocea, îţi interzic să vorbeşti aşa despre fiica mea! Ea e fiica mea. Va trebui să-mi apăr fiica de tine. Să-ţi fie ruşine!

— Poftim? a bâiguit Ákos, dându-se înapoi.

— Nu-ţi dau voie! a zis femeia şi a dat cu pumnul în masă. Nu pot să permit aşa ceva. Mai devreme ai zis ceva de prostii. Uite. Astea-s prostii!

Ákos şi-a revenit din beţie, devenise parcă ceva mai lucid.

— Bine, a încuviinţat el, să vorbim serios. Cu mine se poate vorbi şi serios.

— Cu tine azi nu se poate vorbi serios. Vii acasă în zori, întorci toată casa cu susul în jos, arunci cu banii, vrei să dai foc la casă, vorbeşti în dodii. Ar trebui să dormi mai întâi, a zis ea şi a pornit spre pat.

— Mamă, a încercat Ákos s-o reţină, mai rămâi puţin, i-a spus aproape implorând-o.

Femeia a rămas.

— Ce vrei de fapt? l-a interogat. De ce plângi? De ce ţipi? Nu te înţeleg.

Vocea ei era aspră şi rece.

Apoi a făcut o pauză. Şi a continuat mai încet:

— Asta e, n-o să se mărite. Şi ce dacă? Multe fete nu se mărită. Are treizeci şi cinci de ani, mai poate să apară cineva. Nu poţi să ştii niciodată. Atunci când ne aşteptăm cel mai puţin. Să vorbesc cu oamenii sau să pun anunţ în ziar? Pentru o Vajkay? Doar nu mi-am pierdut minţile!

Mama a tăcut. Ákos aştepta să continue. Cu cât vorbele ei erau mai nemiloase, cu atât el se simţea mai bine. Voia şi mai mult.

După o vreme, femeia a continuat:

— Sau poate că se căsătoreşte. Hai să zicem! Să presupunem! Cu oricine o cere. Pentru că întotdeauna se găsesc doritori. Crezi că e un paradis? Janka Hernád s-a căsătorit. Doamna Záhoczky mi-a povestit că data trecută a venit la întrunire cu ochii plânşi. A luat-o un nemernic, jucător de cărţi, într-o jumătate de an i-a tocat toată zestrea, şi acum uite-i! Pe Magda Proszner o bate soţul. O bate, îţi spun eu, şi mai şi bea! Povestea lui Biri Szilkuthy o ştii. Azi a fost pe-aici şi mi-a povestit. Păcat că n-ai fost aici. Îţi doreşti asta neapărat? Nu, mai bine să rămână la noi, niciodată n-o să fie mai fericită decât aici. Dacă aşa a vrut Dumnezeu... Până la urmă s-a obişnuit deja cu noi.

Pe stradă, chiar sub fereastra lor, răcneau câţiva beţivi, poate că erau Pantere care treceau pe acolo. Au aşteptat să se facă linişte.

Doamna Vajkay cugeta, revenind mereu la primul ei gând.

— Ai spus nişte lucruri inimaginabile. N-are tot ce-i trebuie? Are nouă rochii, două i le-am comandat vara asta. Şi cinci perechi de pantofi. Când m-a rugat toamna trecută să-i cumpăr boa aia albastră din pene, i-am cumpărat-o imediat, chiar dacă sunt preţurile care sunt. M-a costat paisprezece forinţi. Nu-i dăm tot ce trebuie, după puterile noastre? Am făcut şi economii, e adevărat, fiindcă viaţa e grea. Dar ce-am adus în casa asta e

al ei, e zestrea ei, nu se atinge nimeni de ea. Pun deoparte fiecare bănuţ, muncesc şi acum, la bătrâneţe, îmi iau mâncarea de la gură ca să rămână tot ce-i mai frumos, pentru ea. Sau n-am educat-o cum trebuie? Şi-a terminat şcolile, chiar eu am învăţat-o să cânte la pian, e adevărat că n-a ajuns un geniu, dar toată lumea ştie că e o fată rafinată şi educată. Şi că se pricepe să coasă. Mulţi părinţi ar fi mândri să aibă aşa un copil! Uită-te ce feţe de masă minunate! Ea le-a făcut pe toate. Ai spus un lucru păcătos. Un păcat şi o prostie!

Acum căuta ceva printre amintiri. A trecut ceva timp înainte să continue:

— Când avea cinci ani, a căzut de pe scara ce duce-n pod şi şi-a spart capul. Doctorii se temeau de contuzie cerebrală şi craniu spart. Îţi aduci aminte, am chemat un specialist de la Pesta. Două luni încheiate i-am tot pus punga cu gheaţă pe fruntea însângerată, eram sleită, nu mai puteam. Mă acuzi pe mine? Şi acum mă duc cu ea peste tot. Ea e singura mea prietenă. Ce-ar mai fi viaţa mea fără ea? Ştiu doar că o iubesc şi că mai tare de-atât n-ai cum să iubeşti pe nimeni!

S-a aprins din nou, întorcându-se spre tată:

— Şi o iubeşti şi tu, tată, o iubeşti foarte mult! Degeaba vorbeşti, tăticule, dragul meu! Atunci când s-a întâmplat nenorocirea, te-ai dus să-i telegrafiezi profesorului, ai plecat cu noaptea în cap, ca nebunul, şi ai sărit în sus de bucurie când ţi-a spus că nu mai e nevoie de el. Adu-ţi aminte ce-ai făcut şi anul trecut, când s-a stricat puţin la stomac! Şi întotdeauna ai însoţit-o până la şcoală, chiar şi când era mare. Iar dacă nu se-ntorcea la douăsprezece şi jumătate fix, ţi se făcea frică, te gândeai că a călcat-o vreo caleaşcă. Îi cumpărai haine groase să nu cumva să răcească şi tot din cauza ta umbla sărăcuţa tot timpul în ştrampi groşi. Erai de-a dreptul haios. Râdeam amândouă de tine. Vai, ce bine am râs uneori! N-am dreptate?

Ákos zâmbea stins.

— Nu porţi nicio vină, a continuat femeia, dar te faci vinovat evitându-i pe oameni. În ultimul ţimp te-ai sălbăticit de tot, ca unul care-i urăşte pe oameni. Nu poţi să trăieşti atât de retras. Şi ei i-ar plăcea să iasă în lume, doar că n-o spune. Din cauza ta stă toată ziua acasă. Crede că eşti nervos, de-aia nu se duce nicăieri. Oricum, fără tine nu pleacă nicăieri. Deşi ştii bine cât de mult ţin oamenii la tine, te respectă. Környey, Priboczay, Feri Füzes. Şi apoi, şi aici a făcut un efort să-şi amintească, toată lumea. Ce-ar fi să ne hotărâm să ieşim măcar o dată pe săptămână şi s-o luăm şi pe ea? Dacă nu te arăţi în lume, oamenii te uită. Tot ce ne trebuie e un pic de varietate. Şi atunci totul o să se schimbe. Bine?

Se bucura că soţia lui îl domina prin forţa argumentelor. Şi acum, că ea plonjase cu totul în absurditate, voioasă, Ákos s-a retras, s-a predat cu totul.

— De ce nu vorbeşti? îi dădea ea ghes.

Bătrânul nu mai avea nevoie de consolare. Se calmase, i se făcuse şi somn, simţea că i se face frig la picioare. Încet, de-a dreptul revigorat după acele valuri ameţitoare care îi înfierbântaseră sângele, s-a îndreptat către pat şi, sleit de accesele de furie, s-a întins.

Se simţea bine întins în pat, mai ales că nu trebuia s-o privească în ochi pe soţia lui. Îi era ruşine de scandalul pe care-l făcuse şi de vorbăria laşă, afectată, pe care doar un beţiv şi-o putea permite, de care unui om în toate minţile i-ar fi fost jenă. A dispărut efectiv în pat, trăgându-şi plapuma până sub nas. Aştepta să vadă ce avea să se întâmple.

Dar soţia lui nu mai avea nimic de spus. Stătea nemişcată pe scaun.

Acum ea ar fi vrut ca soţul ei să-i întărească cele spuse sau s-o contrazică. Aştepta alte cuvinte, alte opinii care să le susţină sau să le anihileze pe ale ei. Pentru că, chiar dacă vorbise cu convingere, în sinea ei nu era deloc sigură. Se părea că în bine

chibzuitele argumente, demne de un avocat, în structura şi în construcţia pledoariei şirete, suspect de avântate, înfierbântate, exista totuşi un gol care ar fi trebuit umplut. Dar Ákos nu i-a întors serviciul şi n-a repetat şuvoiul de cuvinte pline de bunăvoinţă care pe el îl liniştise.

Astfel că femeia a rămas singură, măcinată de gânduri mai chinuitoare decât soţul ei, pe care îl consolase. S-a ridicat în picioare, de parcă ar fi întrebat cine ar fi putut s-o ajute, cine ar fi putut să-i ajute. Şi şi-a adus aminte de tot şi de toate. Până şi de Miklós Ijas pentru o clipă, care fusese atât de simpatic în urmă cu câteva zile.

Dar şi-a alungat imediat acel gând. El era încă un copil, avea abia douăzeci şi patru de ani.

Ákos nu scotea o vorbă.

Până la urmă tot femeia a trebuit să zică ceva. A spus-o ca pentru sine, făcând o sinteză a tot ceea ce se întâmplase mai înainte:

— Noi o iubim foarte mult, a accentuat, amândoi. Şi chiar dacă am iubi-o de o mie de ori mai mult, atunci...

— Atunci? a ajutat-o Ákos, scoţându-şi nasul de sub plapumă, pentru că era curios. Atunci ce-ar fi?

— Atunci, a oftat mama, ce-am face atunci? a întrebat.

— E adevărat, a zis Ákos cu o voce egală, lipsită de speranţă, ce-am face? N-am face nimic. Am făcut tot ce-am putut.

„Tot ce-am putut”, s-a gândit femeia, „tot ce-i stă în putere unui om, am îndurat totul.”

Şi s-a uitat în jur. Dar Ákos se scufundase din nou în muţenie.

A văzut că de-acum rămăsese singură în cameră, singură în lume cu toată durerea aceea şi disperarea îi apăsa atât de tare pieptul, încât simţea că se va prăbuşi.

Dar privirea ei s-a oprit atunci pe crucifixul de abanos care era agăţat deasupra celor două paturi

matrimoniale unite.

Trupul sfânt supus chinurilor şi atârnând pe fondul de lemn negru, era modelat din ghips, suflat cu aur, astfel încât coastele subţiri, pieptul ieşit în afară şi părul des, năclăit de sudoarea morţii străluceau toate aurii.

Fiul lui Dumnezeu îi privea de acolo de mai multe decenii, la graniţa dintre viaţă şi moarte. Le cunoştea toate cuvintele, toate gesturile, şi El, care poate să vadă în cele mai întunecate unghere ale sufletului, ştia că nu minţiseră.

Îşi azvârlea curajos braţele în lături pe cruce, binecuvântând toată durerea oamenilor cu gestul Său, pe care, de când e lumea, doar El l-a făcut. Dar capul îi atârna, anticipând indiferenţa îngheţată care aştepta să se instaureze, iar faţa Lui era deja împietrită de durere. Nu putea să-Şi întindă mâna femeii.

Prezenţa Lui era totuşi puternică, o realitate puternică în acea casă din provincie, unde totul era mic, trupul lui Isus radia măreţia unei tragedii istorice, nemărginirea geniului şi a iubirii necondiţionate, Isus, care a venit pe pământ să-i mântuiască pe cei nefericiţi şi a murit pentru cei care suferă.

Femeia s-a apropiat cu un pas de crucifix. În ochi îi strălucea pentru prima oară, abia vizibilă, o lacrimă.

Tot ea a început.

— Trebuie să ne rugăm, a spus încet, mai mult pentru sine, trebuie să credem în Dumnezeu, în Hristos care ne-a mântuit pe toţi. Eu mă rog mult. Noaptea, dacă mă trezesc şi nu reuşesc să adorm, întotdeauna mă rog. Atunci simt că mi se ia o piatră de pe inimă şi adorm imediat. Trebuie să ne rugăm, tată! Şi să credem! Dumnezeu o s-o ajute. Şi o să ne ajute şi pe noi.

Ákos n-a zis nimic. Nu pentru că n-ar fi fost de acord cu soţia lui. Şi el era o persoană religioasă, mai ales după vârsta de patruzeci de ani, un catolic

fervent, care se împărtăşea în fiecare an de Paşte şi primea la el Trupul Sfânt al Domnului, dar bărbaţii din Sárszeg îşi ascundeau cu pietate apartenenţa religioasă şi lacrimile, doar femeile şi le arătau, însă de la ele asta se şi aştepta.

Mama a stins lumina şi s-a culcat. Şi ea şi-a tras plapuma până la nas.

N-au decis ce vor face. Nu ajunseseră la nicio concluzie, dar măcar obosiseră. Era şi asta ceva.

Au tăcut vreo trei minute.

Apoi Ákos s-a ridicat în capul oaselor.

— Ştii... a zis subînţeles. Iar l-am văzut.

Femeia ştia despre cine era vorba.

— Da?

— Era la cafeneaua Baross. M-a salutat.

— Şi tu?

— L-am salutat şi eu. Să nu creadă că... Băuse.

— A început să bea? şi-a încreţit doamna Vajkay buzele.

— Ţi-am mai spus, a zis Ákos, că n-o să se sfârşească cu bine. Arăta destul de rău. Mult n-o să mai ducă.

Comentau de ani de zile paloarea lui Géza Cifra, că era slab, că avea o boală misterioasă, care din timp în timp devenea alta, şi îi preziceau mereu apropiata moarte: poate că în martie, poate în octombrie. Dar micul funcţionar al căilor ferate continua să trăiască, împreună cu prietenii lui grobieni, cu eterna lui răceală şi cu timiditatea de care nu se vindeca niciodată. Ákos clocea ceva.

— Moara lui Dumnezeu macină încet, a adăugat şi s-a culcat.

Apoi s-a ridicat din nou în capul oaselor.

— În iad focurile ard, a zis pe un ton glumeţ.

Îl ardea stomacul, fără milă, până în gât. A înghiţit nişte bicarbonat de sodiu, dar a făcut-o atât de stângaci, încât şi-a murdărit cămaşa de noapte şi bărbia. Mesteca praful alb cu dinţii lui negri.

N-au aprins lampa. Dar nu era nevoie. Lumina se strecura prin crăpăturile storurilor lăsate, pe

perete jucau unde luminoase şi de pe stradă se auzea zgomotul făcut de căruţele care se îndreptau spre piaţă.

Se luminase de ziuă.

XI

În care e vorba despre trezire la ore târzii,
despre ploaie şi în care Panterele reapar.

Beţivii care trăiesc noaptea în capitale lipsite de griji şi ziua dorm sunt obişnuiţi să se trezească după lăsarea întunericului şi să întâlnească din nou noaptea de la care îşi luaseră rămas-bun cu o zi în urmă.

Este dimineaţa lor neagră. Nu se sperie de ea. O salută întinzându-se, aprind lampa cu mâini amorţite, se grăbesc la baie să se spele şi să se bărbierească, se îmbracă în faţa dulapului şi ies împrospătaţi pe străzile întunecate. Oamenii întâlniţi pe stradă sunt deja obosiţi după alergătura din timpul zilei, sunt osteniţi după atâtea ore de discuţii, certuri, mâncat, au lăsat în urmă micul dejun şi prânzul, nu îi mai aşteaptă decât cina şi somnul. Sunt mai lenţi, vorbesc mai încet şi sunt vizibil dezamăgiţi de ziua care se apropie de sfârşit. O şaretă trece încet, trasă de un cal extenuat, care de dimineaţă avea încă puterea să galopeze. Aerul e încărcat de un leşin melancolic. Dar tristeţea aceasta nu îi doboară, ci îi face să resimtă şi mai acut veselia şi speranţa. Trec cu paşi elastici printre oameni şi îi lasă în urmă în această competiţie inegală, râd la lumina felinarului, îşi aduc aminte de lumina soarelui, căreia i-au întors spatele, se scufundă în bucuria de a trăi şi, nepăsători, fericiţi, aproape zâmbind maliţios, intră în holul pavat cu marmură al unui local luminat ca ziua, unde îi cheamă pasiunea sau profesia, şi îşi reiau firul vieţii, întrerupt cu o seară înainte.

Dar celui din provincie, care nu trăieşte o astfel de viaţă şi obişnuieşte să-şi înceapă ziua de

dimineaţă, trezirea la astfel de ore târzii nu aduce decât anxietate, tristeţe şi remuşcări.

Când aruncă o privire la fereastra întunecată, crede că încă nu s-a luminat de ziuă şi vrea să doarmă mai departe, să uite de sine în noaptea care până atunci a însemnat pentru el odihnă.

Somnul din timpul zilei nu l-a mulţumit. Apoi îşi aduce aminte totul. Ce lucruri ieşite din comun i s-au petrecut cu o noapte în urmă, ce pahare, ce cărţi şi ce cuvinte s-au rotit în jurul lui, ce direcţie nouă a luat viaţa, şi nici nu are timp să le gândească pe toate, să le cuprindă cu mintea, simte imediat o nevoie urgentă de a sări în picioare, pentru că îl apasă gândul că şi-a irosit timpul, îi dă ghes datoria de a-şi repara greşelile sau de a-şi rezolva treburile şi doreşte să reintre în mersul normal al lumii. Se ridică ameţit, dar nu recunoaşte nici încăperea, nici obiectele familiare, nici strada. Totul pare acoperit de un strat subţire de funingine. Nu a apucat să vadă lumina zilei, care între timp s-a făcut scrum, n-a salutat dimineaţa şi orele prânzului, care s-au înnegrit fără ca el să le conştientizeze, lăsându-şi în urmă doar cenuşa, doar zgura, ca pe o surpriză neliniştitoare. Nici nu ştie dacă îi e foame, dacă îi e frig sau cald. Astfel hălăduieşte până îşi găseşte locul în spaţiu şi în timp, şi abia atunci îşi dă seama că e amorţit şi îl doare capul.

Femeia, care s-a trezit după-amiaza pe la ora cinci, era torturată de astfel de simţăminte. Ea se trezise prima. Soţul ei încă mai dormea.

S-a ridicat în linişte din pat, şi-a pus pe ea hainele de casă şi şi-a legat o basma pe cap. S-a apucat să facă curăţenie, ca o slujnică bătrână. S-a târât din cameră în cameră cu făraşul şi cu mătura în mână.

Lampa de pe pian, pe care o aprinsese cu o zi în urmă, încă mai ardea. Flacăra arsese acolo zi şi noapte. S-a certat în gând pentru risipa făcută.

Avea multă treabă. Se întâmplase de mai multe ori în decursul săptămânii să mute scaunele dintr-o

încăpere în alta, iar acum acestea trebuiau alese, puse acolo unde le era locul de mai multe decenii. Faţa de masă cusută de Ciocârlia, sub care aceasta pusese cheia de la cămară şi pe care ea o căutase mult timp înainte s-o găsească. A acoperit cu ea suportul de marmură al oglinzii şi a fixat-o cu două albume cu fotografii. Se uita să nu fi rămas vreun semn care să-i trădeze. Mai trebuia doar să facă ordine pe pian, să aranjeze partiturile şi să-i închidă capacul cu cheia. A dus cheia în dormitor şi i-a dat-o soţului ei, care tocmai se trezea.

S-a lăsat în genunchi şi a curăţat cu o cârpă podeaua plină de scrum şi urme de salivă, a strâns monedele şi bancnotele risipite prin cameră. Zăngănea şi zuruia în timp ce făcea curăţenie. Zgomotul l-a alungat pe Ákos din pat. S-a îmbrăcat în grabă. Vorbea despre lucruri lipsite de importanţă.

— Cât e ceasul?

— Şase şi jumătate.

Când şi-a văzut bărbia în oglindă, pe care se mai vedeau urmele de bicarbonat de sodiu, şi-a întors privirea în altă parte. Scena din ajun i se părea acum de prost-gust, infantilă. Dar n-a zis nimic. Nici soţia lui.

— Ce întuneric e, a zis.

— Da, e târziu. Imediat trebuie să ajungă trenul.

— E răcoare.

— Da, plouă afară.

Femeia a tras obloanele să aerisească încăperile. În aerul greu al camerei a pătruns un curent rece, neprietenos, mişcând perdelele.

Ploua.

Se auzeau şuieratul vântului şi scârţâitul firmelor de tablă. Ploaia se prelingea pe sticla lămpilor de gaz. Umbrelele ude, rotunde se umflau deasupra capetelor. Oamenii păşeau pe drumul desfundat cu pantalonii fleaşcă şi îşi schimonoseau faţa în timp ce se luptau cu furtuna care încerca să

le smulgă umbrelele. Jgheaburile de tablă scuipau apa învolburată, care alerga în pâraie spre şanţul plin de buruieni al Străzii Petőfi. În atelierul nesănătos şi întunecat al lui Mihály Veres fumega deja o lampă cu petrol.

Cei doi au privit un timp la această scenă.

— A venit toamna, á zis Ákos.

— Da, a răspuns femeia, de-acum e toamnă cu adevărat.

Au închis fereastra.

— Să-ţi iei haina de toamnă, a zis apoi, să nu răceşti. Şi umbrela!

— Grăbeşte-te, te rog! a îndemnat-o Ákos.

— Vezi bine că mă grăbesc.

Nu le-a fost deloc uşor să pună în ordine cele cinci camere şi holul după o săptămână.

Se împiedicau de toate şi, cu cât îşi dădeau mai mult silinţa, cu atât li se părea că le ia mai mult timp.

Ceasul arăta deja şapte şi jumătate. Ákos a luat umbrela, a deschis-o în cameră să se asigure că nu i-au ruginit sârmele şi şi-a îmbrăcat vechea haină de toamnă de culoarea alunelor care, fiindu-i largă atât în faţă cât şi în spate, îl făcea să pară foarte slab.

Au vrut să plece, când deodată Ákos s-a lăsat în jos. Găsise un ban de aur lângă piciorul din spate al dulapului. L-a luat şi i l-a înmânat soţiei.

— Pune-l undeva!

Imediat ce au ajuns în stradă, femeia s-a întors.

— Aşteaptă, a zis, să duc asta înapoi, şi a făcut semn spre noul ei portmoneu din piele de crocodil. Totuşi, parcă n-aş vrea cu ăsta.

— Bine, a încuviinţat Ákos.

Afară, vântul şuiera. L-a izbit pe Ákos, l-a răsucit şi a vrut să-i smulgă umbrela din mână. I-a intrat necuviincios în gură, tăindu-i respiraţia. A destabilizat-o şi pe femeia care şchiopăta în urma soţului ei, să nu întârzie. S-au urcat în trăsură.

Gara părea părăsită. Nu se zărea niciun om.

Ploaia s-a înteţit, spăla trăsurile murdare de praf, bolborosea. Undeva departe, deasupra şinelor, licăreau câteva flăcări verzi. Plutea fum de cărbuni, în aer se simţea mirosul drăcesc de sulf.

Trecuse de opt şi jumătate, dar încă nu se auzea niciun fluier. Depozitele erau învăluite în întuneric.

Doar ferestrele oficiului poştal străluceau pe o latură, aurite de lumina lămpilor. Acolo, pe acea insulă fericită, unde nu pătrundea şuierul vântului şi umezeala, şedeau într-un calm idilic telegrafiştii aplecaţi deasupra meselor lor şi, asemenea unor fantastici viermi de mătase, înfăşurau firele lungi şi albe care împânzeau şi conectau lumea cu puternice legături. În depozit, hamalii se sprijineau de scândura negeluită a lăzilor acoperite cu tot felul de inscripţii negre ca gudronul.

Soţii Vajkay s-au aşezat la o masă proaspăt aranjată pe veranda cu geamuri de sticlă.

La ora nouă, Géza Cifra, care, se părea că era din nou în tura de noapte, ţinând locul cuiva, a ieşit pe uşa neunsă a clădirii şefului gării.

Purta o haină de toamnă. Şi-a pus în grabă banderola roşie, cu roata înaripată, pe braţ. Ţinea o batistă la gură ca să nu respire direct aerul umed şi îşi ştergea din când în când nasul.

Era foarte palid. Probabil că şi el se culcase tot în zori.

Din profil, înfăţişarea lui părea aproape demonică. Doamna Vajkay a simţit că acel om ar fi fost în stare de orice: practici ilegale făcute în taină, corupţie, poate chiar şi de crimă. Şi apoi, ce bolnav era, aproape că nu-l recunoşteai! Bătrânii s-au uitat unul la altul şi privirea lor mută spunea că l-au îngropat din nou, constatând inevitabilul. Până în martie sigur avea să se cureţe.

Géza Cifra a venit în grabă la ei, dacă nu pentru altceva, ca să risipească neînţelegerea de ieri sau ca să afle care era motivul, la ce să se aştepte pe viitor. Cu voce răguşită, a întrebat:

— Azi vine?

— Azi.

— E timp berechet, a zis el şi şi-a scos, după cum îi era obiceiul, ceasul de buzunar. Trenul de Tarkő întârzie două ore şi jumătate.

Le-a oferit această informaţie cu indiferenţă, apoi a plecat. Dar cuvintele lui i-au tulburat destul de tare pe bătrâni.

— Întârzie două ore şi jumătate.

— Doar nu s-o fi întâmplat ceva? a întrebat Ákos cu voce pierită.

— Nu cred, a zis, la fel de încet, soţia lui.

— Dar de ce întârzie?

— Asta n-a spus, doar ai fost aici.

— Ar fi trebuit să-l întrebi.

— Da.

— Poate ar trebui să trimit o telegramă.

— Dar unde?

— Aşa e, trenul e deja pe drum.

Ákos s-a ridicat totuşi în picioare. Uitându-şi umbrela, a coborât cu paşi nesiguri între linii şi, alunecând pe pietrişul ud, s-a dus să ceară cuiva lămuriri, un răspuns care să-l liniştească. Pleoscăia prin ploaia abundentă. Dar hamalii se culcaseră deja pe băncile de lemn şi dormeau adânc. Lângă depou a dat peste un fochist ursuz şi murdar, care căra o bară de fier şi o cheie franceză. Ákos l-a întrebat de ce întârzie trenul.

— Vine acu', a zis muncitorul, treb'e aşteptat.

— S-a întâmplat vreun accident?

— Apăi io nu ştiu.

Ákos se uita la muncitorul ramolit şi i-au venit în minte agitatorii aceia fără niciun Dumnezeu.

— Mergeţi încolo la dreapta, i-a zis muncitorul.

S-a dus la dreapta, apoi la stânga, apoi iar dreapta. Dar nu a găsit pe nimeni. Géza Cifra dispăruse şi el.

Era prima zi de toamnă. Toată lumea rămăsese acasă.

Doar doamna Vajkay aştepta pe peron.

Ákos s-a întors lângă ea, ud leoarcă.

— Ai aflat ceva?

— Nimic.

S-a aşezat înapoi la masă. Senzaţia de greaţă îi urca pe esofag, până în gură. Înghiţea des, inima îi bătea mai să îi sară din piept. A crezut că va leşina, că va cădea de pe scaun şi totul se va sfârşi. L-a copleşit o puternică senzaţie de scârbă. Ar fi vrut să se sprijine de stâlpul de fier care susţinea terasa şi apoi să se arunce la pământ, dar s-a stăpânit. Trebuia să aştepte până când avea să sosească.

— Ţi-e rău?

— Puţin.

— Ce-ar fi să-ţi comanzi ceva.

L-au chemat pe chelner la masă. Acesta le-a răspuns răbdător la întrebări şi i-a distrat cu relatarea în amănunt a unui accident feroviar care se petrecuse în urmă cu mai mulţi ani. Susura asemenea ploii.

Au comandat lapte rece.

Ákos şi-a scos pălăria ca să-şi răcorească fruntea înfierbântată. Pe frunte i-a rămas o urmă vânătă de la căptuşeala de piele prea îngustă a pălăriei. Abia acum se vedea cât de istovit era. Pielea i se încreţise ca hârtia, avea faţa albă ca varul, puţinul pe care îl pusese pe el în ultimele zile la restaurantul Regele Ungariei dispăruse, împreună cu roşeaţa agreabilă din obraji. Era din nou slab, bolnăvicios şi palid, ca înainte de plecarea fiicei.

— Bea câteva înghiţituri! O să te răcoreşti.

Ákos a băut şi i-a trecut prin cap următorul lucru: „Accident feroviar.”

Iar femeia s-a gândit: „Nu întârzierea este motivul, s-a întâmplat altceva.”

Bătrânul îşi închipuia – şi câteva semne suspicioase îi întăreau presimţirea – că trenul intrase într-un alt tren, dar că totul era ţinut secret, nu voiau să recunoască, şi în faţa ochilor i se perindau vagoanele devenite nişte fiare

contorsionate şi răniţii plini de sânge, sufocându-se sub ruine. Apoi a fost înclinat să creadă că locomotiva deraiase şi acum stătea undeva în câmp deschis, o ţintă uşoară pentru tâlharii care operează noaptea. Oscilând între cele două presupuneri, îi dădea crezare când uneia, când alteia, în schimb, soţia lui rămăsese la convingerea ei iniţială: trenul sosise deja, înainte ca ei să fi ajuns la gară sau mai târziu, fără ca ei să fi observat, şi fata lor îi căutase o vreme, apoi plecase, poate că acasă, dar poate că plecase mai departe spre o destinaţie necunoscută, unde niciodată n-o vor mai găsi.

Nu putea să-şi explice de ce îi treceau prin cap asemenea lucruri, nici cum putuse să se întâmple aşa ceva. Dar îndoielile ei, care erau mai puţin sumbre decât ale soţului ei, erau mult mai dureroase, tocmai din pricina naturii lor misterioase, de neînţeles.

Între timp însă, continuau să vorbească:

— Eşti mai bine?

— Da.

— Cât e ceasul?

— A trecut de zece.

După zece, în gară au mai sosit şi alţii. Ploaia s-a oprit şi, la zece şi un sfert, lumea se strânsese pe peron în aşteptarea expresului de Budapesta.

Singura distracţie a inteligheţiei din Sárszeg era să iasă în întâmpinarea trenului, indiferent dacă aştepta sau nu pe cineva, ca să-i observe pe călători şi să se contopească pentru câteva minute cu mirajul atrăgător al marelui oraş.

Expresul de Budapesta a sosit la timp. Uriaşa locomotivă a scos un fluierat ascuţit, acompaniat de o jerbă de scântei, spre deliciul spectatorilor devotaţi ai micului orăşel.

Pe Ákos şi pe soţia lui acest lucru nu-i interesa.

Ei îi urmăreau pe cei care coborau din tren, de parcă printre ei ar fi putut-o zări pe aceea pe care o aşteptau.

Au sosit budapestani aroganţi, înfăşuraţi în splendide şaluri, cu geamantane din piele de porc preluate cu o plecăciune adâncă de către portarul de la Regele Ungariei, înainte de a-i conduce spre berlina vitrată, aflată în proprietatea hanului, care urma să îi transporte spre locul unde îi aştepta o masă caldă şi o cameră curată.

Cei care îşi continuau călătoria n-au dat prea multă atenţie insignifiantei staţii. Cel mult dădeau perdeaua la o parte şi apoi o trăgeau la loc cu o expresie dispreţuitoare pe faţă. În dreptul unei ferestre luminate de becurile electrice stătea o femeie echipată cu tot confortul european, cu o eşarfă la gât, uitându-se la cişmeaua ruginită şi la muşcatele din ferestrele şefului de tren. „Ce loc uitat de Dumnezeu!” părea să spună expresia ei. În bucătăria vagonului-restaurant, a putut fi zărit pentru câteva clipe bucătarul cu boneta lui albă şi faţa roşie. Râdea cu poftă de ceva.

Spaima părinţilor a atins punctul culminant.

Atunci când suntem îngrijoraţi, tot ce până atunci nici n-am fi observat devine important. În asemenea momente chiar şi obiectele – un stâlp de iluminat, un drum pietruit, o tufă – îşi manifestă prezenţa de nepătruns, ostilă omului, şi natura lor indiferentă ne răneşte inima, făcându-ne să ne oprim în loc. Iar simpla prezenţă a oamenilor egoişti, preocupaţi doar de propriile ţeluri, ne reaminteşte de irevocabila noastră singurătate. Gesturile şi vorbele lor devin, fără niciun motiv palpabil, simbolul etern al lipsei de sens a vieţii.

Un astfel de efect a avut şi bucătarul vesel asupra celor doi bătrâni.

Imediat ce l-au văzut, presimţirea că aşteaptă degeaba a devenit pentru ei o certitudine, ştiau că noaptea va trece fără să-şi revadă fiica, simţeau acut că nu va veni niciodată.

N-o mai aşteptau ei. Toate obiectele din jur şi toţi oamenii deveniseră aşteptare.

Obiectele stăteau nemişcate, oamenii veneau şi plecau.

Spre vest, cerul era acoperit de nori umflaţi, negri ca cerneala.

Bálint Környey făcea şi el parte dintre aceia care admirau spectacolul sosirilor şi al plecărilor. L-a salutat binedispus pe prietenul său:

— Ne-ai tras clapa, i-a zis a reproş, Panteră bătrână, ne-ai lăsat de izbelişte! La cât ai ajuns acasă?

— Pe la trei, a zis Ákos.

— Înseamnă că te-ai odihnit, i-a zis Környey, ascunzându-şi căscatul cu mâna înmănuşată. Noi ne-am tirat undeva pe la ora nouă dimineaţa.

A arătat spre lapte.

— Dar văd că tu iar te-ai destrăbălat.

— Mă doare capul, a zis Ákos.

— Învaţă de la mine, i-a făcut cu ochiul bătrânul păcătos. Chelner, o stacană de bere! Ei, ce spui de asta, bătrâne?

— Nu, n-aş îndrăzni. Niciun strop. Niciodată.

Când i-au adus stacana, Környey a trimis cu înghiţituri lacome berea rece şi spumoasă în stomacul lui încăpător.

Bineînţeles, a fost urmat îndeaproape de Pantere, vreo zece dintre ei au venit direct de la club, unde în după-amiaza aceea, la şase, mâncaseră măduvă de purcel cu castraveţi în oţet, asezonată cu câteva sticle de vin roşu. S-au aşezat cu toţii la masa ocupată de soţii Vajkay, să bea o bere. Priboczay, Máté Gászner, Imre Zányi cu jobenul său şi Szolyvay care, surprins de frigul de afară, fusese nevoit să îmbrace, în lipsă de altceva, o pelerină de modă veche. Printre ei era şi Feri Füzes, cu zâmbetul lui lipicios, alături de judecătorul Doba, care fuma tutun de Virginia şi nu scotea un cuvânt.

Cel mai brav era Szunyogh. El nu dormise deloc din ziua precedentă. Aţipise câteva minute în zori, dar, potrivit vechii tradiţii, îl culcaseră pe

masă, îi puseseră două lumânări aprinse la căpătâi şi cântaseră *Circumdederunt*. La asta îşi revenise. De atunci hălăduise dintr-o cârciumă în alta, bând întruna palincă.

A dat la o parte dispreţuitor berea pusă în faţa lui.

— *Etiam si omnes, ego non*.

Şi a cerut să i se aducă palincă.

— *Aquam vitae, aquam vitae*.

Nu mai ştia să vorbească decât în latină, recurgând adesea la citate din clasici. Era în stare să recite pagini întregi din Vergiliu şi din Horaţiu. Alcoolul îi făcea mintea şi mai ascuţită. Nici nu părea beat. Stătea drept, ochii albaştri îi scânteiau, părea că este cel mai treaz dintre toţi. Nasul lui mare şi roşu, care sângerase în acea după-amiază, era îndesat cu vata galbenă pe care i-o dăduse farmacistul.

După al treilea păhărel de palincă, Priboczay a făcut vechea lui glumă. A aprins un chibrit şi l-a dus cu grijă în dreptul gurii lui Szunyogh. Toată lumea a izbucnit în râs.

— Atenţie, au zis mai mulţi, o să explodeze, ia foc...

Szunyogh a rămas neclintit, privind în gol.

— *Castigat ridendo mores*, a mormăit.

Cei care ştiau latină i-au strigat:

— *Vino veritas*, bătrâne, *vino veritas*!

Lui Feri Füzes i-a plăcut foarte mult acea glumă.

Fusese cândva elevul lui Szunyogh şi, pentru că luase mereu note proaste din cauza latinei lui proaste, îi plăcea să-l enerveze pe bătrân, să i-o plătească pentru cele îndurate. Şi, pentru că alte idei nu avea şi nu putea să numere până la doi când venea vorba de idei, iar prima era cea la care se gândiseră alţii înaintea lui, a aprins şi el un chibrit, convins, că dacă funcţionase o dată, avea să funcţioneze şi a doua oară, aşa că, aşteptându-se la

acelaşi succes răsunător, a dus chibritul în dreptul gurii lui Szunyogh.

Dar Szunyogh a stins chibritul dintr-o singură suflare şi i-a dat peste mâni astfel încât Feri Füzes a scăpat chibritul pe jos.

Toţi au aplaudat, în afară de el.

— Pardon! a zis pe un ton tăios.

— *Si tacuisses, philosophus mansisses*.

— Poftim? a întrebat Feri Füzes, mimând sângele rece al gentlemanilor, incapabil să ascundă jena elevului prost.

L-a măsurat cu o privire sfidătoare pe fostul său profesor şi s-a apropiat de el.

— *Silentium!* a zis Szunyogh, ridicând un deget tremurător şi uitându-se cu infinit dispreţ la acel cavaler prizărit.

Silentium, a repetat în sinea lui, alunecând înapoi în starea de ebrietate, în acea linişte şi pace care avea să se aştearnă în curând pentru totdeauna. *Silentium*.

Feri Füzes s-a aşezat şi s-a gândit dacă nu ar fi fost cazul să-şi trimită a doua zi secunzii la acel beţivan.

Pentru Pantere, ziua de vineri se desfăşura ca de obicei. Cea mai mare parte a zilei zăceau întinşi acasă pe canapea, fără să se dezbrace, refăcându-se după noaptea de dinainte. Femeile rămâneau acasă să-i îngrijească pe bolnavi. La prânz pregăteau o supă de varză acră, caviar cu ceapă roşie şi lămâie şi desfăceau una după alta sticlele de apă minerală şi de bere, pentru că, nu-i aşa, cui pe cui se scoate.

Doar spre ora unsprezece se întâlneau Panterele, preţ de câteva minute, la Priboczay, care îi trata cu mare pricepere şi devoţiune demnă de un vechi camarad la farmacia Maria. Acolo îi pregătea fiecăruia, după gust şi tulburarea de care suferea, medicamente, amestecând tot felul de ingrediente. Lua de pe raft *Tinctura China*, *Tinctura Amara* şi *Tinctura Gentiana*, le turna în elegante pahare de laborator, adăugând câte o picătură din *Spiritus*

Mentha şi din recipientele mai mici, în care ţinea uleiurile eterice, iar la final boteza băutura cu un strop de *Aether*. Ultima etapă nu trebuia niciodată omisă.

Szunyogh primea în plus o doză de *Aether* curat şi asta îl ajutase.

Ceilalţi au format un cerc, au dat noroc şi au dat pe gât poţiunea amară. Strâmbându-se au emis cu toţii, simultan, un „Brrr”. Deja se simţeau straşnic.

Környey a cerut acum insistent să i se dea cuvântul.

Avea multe de relatat: cine şi când clacase şi la cât ajunsese acasă, pe propriile picioare, cu şareta, singur sau sprijinit de acel comitet samaritean care transportă membrii morţi de beţi, ca pe nişte cadavre, până acasă. Apoi cine ce băuse: vin, şampanie sau palincă, cine vomitase şi de câte ori. La Sárszeg, aşa se putea măsura cel mai bine distracţia. Cine vomita de două ori se distra mai bine decât cel care vomita doar o dată. Fuseseră unii care ieri vomitaseră şi de trei ori, prin urmare „se distraseră de minune”.

Spre dimineaţă, când se înmuiaseră deja cu toţii de la vinul cel bun al lui tanti Panna, Környey dăduse alarma de incendiu şi ii chemase pe pompieri, care spălaseră toată compania cu furtunul. De acolo plecaseră în grabă, sunând din sirenă, către ultima destinaţie, sauna.

Era cu ei şi Werner, locotenentul carabinierilor austrieci, care ieri chibiţase pe lângă Ákos şi care, atunci când se îmbăta, uita până şi limba lui natală, dar era altfel un băiat tare simpatic. Când ajunseseră la saună, el nu voise sub nicio formă să se dezbrace. Dar făcuse baie. Intrase în bazinul cu apă fierbinte, de treizeci de grade, cu vestonul cu nasturi galbeni, cu chipiul pe cap, cu sabia prinsă la cingătoare şi stelele de aur la rever. Ceilalţi îl aclamaseră ca pe un adevărat erou, moment în care el îşi scosese sabia din teacă. Îi salutase energic şi

aşa cum intrase şi ieşise, cu paşi rigizi de paradă, din piscină în hol, iar de acolo pe stradă. Continua să-i picure apă din veston şi, în timp ce îşi continuase drumul în aerul răcoros al dimineţii, în jurul lui se formase un uriaş nor de aburi. Scena era incredibil de amuzantă şi de ingenioasă, demnă de a fi trecută în registrul Panterelor, ţinut de Feri Füzes.

Panterele au ascultat relatarea lui Környey, care nu omisese nici cele mai mici detalii, făcută cu precizia unui cronicar conştiincios, care avea să furnizeze cândva date importante urmaşilor recunoscători. Audienţa era zguduită uneori de accese de râs, dar nici asta nu le atenua paloarea.

Între timp li s-au alăturat şi alţii, străini care se simţeau ca acasă la masa lor. Un actor cu trăsături de pasăre, fără îndoială vreun membru al corului, care semăna cu un graur, i-a întins lui Ákos mâna.

— Salut, bătrâne!

— Salut, bătrâne! i-a răspuns Ákos şi i-a strâns mâna.

— Cine e? s-a interesat femeia.

— Nu ştiu, a răspuns Ákos.

Erau mulţi de felul acesta, cu care probabil că în seara precedentă, ameţit de aburii alcoolului, ajunsese să se tutuiască şi despre care nici măcar nu ştia cine sunt.

I se părea că peste masă s-a lăsat o ceaţă densă. Privind feţele palide şi capetele aplecate, i s-a părut că tot ce era acolo nu era decât un vis şi că şi el era doar o fantomă printre umbrele lumii de dincolo.

Conversaţia era întreţinută de Környey, care băuse deja două stacane de bere şi îşi arunca unul după altul chiştoacele pe podeaua de piatră. Nu ducea lipsă de subiecte. Vorbea, vorbea şi vorbea. Vocea lui umplea urechile soţilor Vajkay cu zumzăitul unei viespi. Nici bătrânul, nici femeia nu erau în stare să-l urmărească.

Ákos se uita din minut în minut la ceas.

— Voi aşteptaţi pe cineva? a întrebat la un moment dat Környey.

— Pe fiică-mea.

— Păi a plecat?

— De o săptămână.

— Nici nu ştiam.

— Unde?

— La unchiul ei.

— Şi azi se-ntoarce?

— Da.

Panterele se pregăteau să plece.

Femeia îi explica lui Feri Füzes:

— S-a dus la odihnă.

— Schimbarea aerului, a zis Feri Füzes, partenerul perfect de discuţii, face bine la sănătate.

— Dar trenul întârzie teribil de mult. Eu şi soţul meu suntem foarte îngrijoraţi. Ar fi. trebuit să ajungă la opt şi douăzeci şi cinci, şi nici urmă de el.

— Doamne, a zis Feri Füzes, deja e unsprezece jumate.

— Sper că nu s-a-ntâmplat nimic, s-a văitat doamna Vajkay.

— Asta nu ştiu, stimată doamnă, a răspuns cu emfază Feri Füzes, care nu putea să mintă în nicio împrejurare, nici măcar în faţa femeilor îndurerate, n-am nici cea mai vagă idee.

Nici măcar nu-l interesa. El nu-şi bătea capul cu chestiunile ce ţineau de onoarea familiei Vajkay, prin urmare nu le putea servi niciun fel de lămurire. A mai adăugat doar atât:

— Să nu ne pierdem speranţa! Sărut mâinile! a zis, şi-a scos pălăria în faţa ei şi s-a retras cu un zâmbet lipicios, urmându-i pe ceilalţi care porniseră în frunte cu Környey.

După atâtea nobile plăceri comune, atâtea aventuri – sau, aşa cum spusese Szunyogh, *post tot discrimina rerum* –, se duceau în sfârşit acasă să se culce.

XII

În care scriitorul descrie bucuriile pricinuite de sosire şi revedere.

Ákos a rămas din nou singur cu soţia lui.

Neliniştea lui ajunsese în punctul în care chinul pricinuit de mustrările de conştiinţă cedează, gândirea dă chix şi este înlocuită de stupoare, care aduce la suprafaţă doar frânturi de cuvinte, lipsite de sens. Nu se mai gândea la nimic, nu mai încerca să îşi închipuie ce se întâmplase şi ce avea să se întâmple. Doar suspina din când în când ca să-şi alimenteze chinul.

— Of, de-ar veni odată!

— O să ajungă în curând.

— De ne-ar ajuta încă o dată bunul Dumnezeu!

— O să ne ajute, sigur c-o să ne ajute!

Mama, care era la fel de nervoasă, i-a zâmbit ca să-l liniştească şi i-a întins mâna ca să i-o strângă. Amândoi aveau mâinile reci. Totul părea lipsit de speranţă.

Ca să-şi îndrepte atenţia spre altceva, şi-au ocupat mintea cu lucruri banale, discutând în contradictoriu. Unde puseseră cheia de la cămară, închiseseră sau nu uşa de la birou?

Atunci s-a auzit clopoţelul care anunţa trenul.

S-au înfiorat. Erau singuri pe peron, pentru că după plecarea Panterelor nu mai rămăsese nimeni în gară. Chelnerii strângeau mesele.

În spatele lor, pe ultima linie, pufăind încet, a tras un tren lung cu vagoane de călători şi vagoane de marfă ce transportau mărfuri acoperite cu prelată, butoaie cu petrol şi animale. S-a auzit un fluierat leneş, urmat de un altul venind din întuneric, de unde au apărut apoi după mult timp

siluetele oamenilor care coborâseră din vagoanele de călători, de la clasa a treia, oameni simpli, ţărani cu desagi, precupeţe care duceau pe cap coşuri cu fructe, căutându-şi îndelung în piept biletul să-l arate la ieşire.

Géza Cifra le-a dat de înţeles că nici acela nu era trenul de la Tarkő, dar i se spusese că e doar la câteva staţii de acolo şi trebuie să ajungă din minut în minut.

Aşa s-a şi întâmplat.

Când se aşteptau cel mai puţin, la linia orizontului şi-a făcut apariţia mica locomotivă ca o râşniţă, aceeaşi care plecase din gară cu o săptămână în urmă. Privea drumul bâjbâind prin noapte cu cele două faruri roşii ca nişte ochi injectaţi. Se apropia prudent, orbecăind să nu cumva să calce pe cineva pe picior. Locomotiva creştea din minut în minut. Era neagră şi strălucitoare, o spălase ploaia, dar tuşea şi strănuta, de parcă ar fi răcit. Vagoanele gemeau, frânele scânceau. Nu se putea spune că era o privelişte prea înălţătoare.

Hurducăindu-se peste macazuri, se deplasa aproape şontâcăind până când, pe neaşteptate, a virat la dreapta şi a ajuns pe prima linie. Părea că nu vrea să se oprească şi şi-a tras încărcătura până în faţa depoului, astfel încât ultimul vagon s-a oprit chiar în faţa lor.

Soţii Vajkay au alergat spre uşa vagonului.

Ákos nu vedea bine şi şi-a dus involuntar mâna la buzunar, dar şi-a adus aminte că noaptea trecută îşi pierduse ochelarii pe undeva. Trebuia să-şi cumpere alţii.

Sus pe un stâlp ardea un singur bec, a cărui lumină tremurătoare făcea ca întunericul să pară şi mai nesigur.

În afară de asta, era gălăgie. Călătorii strigau numerele hamalilor, se certau, iar larma se amesteca cu penumbra.

Simţurile celor doi bătrâni erau la fel de confuze. Şi pentru că nu reuşeau să-şi concentreze puţina atenţie de care mai dispuneau, şi-au fixat privirea asupra vagonului din faţa lor. Din acesta a coborât un fel de negustor de cai şi o femeie înaltă împreună cu soţul ei, pe care nu i-au recunoscut. După ei au urmat doi domni mai în vârstă, iar la urmă un cuplu. Cei doi soţi tineri îşi duceau împreună copilul adormit în braţe. Acesta avea o pălărie ieftină de paie cu ciucure verde pe cap. Vagonul s-a golit complet.

Nici în partea din faţă a trenului nu mai era lume. Marea parte a călătorilor predaseră biletele controlorului, care repeta din când în când:

— Biletul, vă rog, biletul!

Cărucioare pline cu bagaje erau împinse spre ieşire.

— N-o văd, a zis Ákos.

Femeia n-a răspuns.

Apoi a spus cu voce scăzută, mai mult ca să se calmeze:

— Poate că nu l-a prins şi o să vină abia mâine.

Dar dacă acele îndoieli ar mai fi durat încă o secundă, n-ar mai fi rezistat niciunul.

Departe de tot, din adâncul întunericului se apropia de ei o femeie cu mers nesigur, legănându-se aproape ca o raţă. Purta o pălărie din pânză uleiată, ca o cască de înot, şi o pelerină lungă de ploaie, care îi ajungea aproape până la glezne. Ţinea în mână o colivie.

O priveau amândoi absenţi. Nu îndrăzneau să creadă că ea e, pentru că le era teamă să nu fie încă o dată dezamăgiţi. Nu cunoşteau nici pălăria din pânză uleiată, nici pelerina de ploaie, iar colivia, pe care femeia fără bagaje o bălăbănea în mâna dreaptă, ridicând-o câteodată sus, până în dreptul pieptului, pur şi simplu era ceva ce nu reuşeau să înţeleagă.

Trebuie să fi fost la patru, cinci paşi de ei, când mama l-a observat pe hamalul din spatele femeii care căra geamantanul maroniu de pânză, bombat. A zărit şi coşul legat cu sfoară, butelcuţa cu apă şi pătura de lână cu dungă albă aruncată peste umărul hamalului. Da, da, da.

A scos un strigăt sălbatic:

— Ciocârlia!

Şi a alergat spre ea, aproape căzută în transă, ca s-o îmbrăţişeze.

Tatăl a scos un strigăt asemănător:

— Ciocârlia!

Şi şi-a strâns fata la piept.

Dar în timp ce se îmbrăţişau astfel, abandonându-se complet bucuriei revederii, s-a auzit şi o a treia voce, ceva mai încolo în întuneric, ca un ecou batjocoritor, aproape un mieunat:

— Ciocârlia.

Era unul dintre acei adolescenţi obraznici care obişnuiau să ducă bagajele călătorilor până în oraş, în schimbul câtorva crăiţari. Fusese martor al acelei scene teatrale şi imitase vocea bieţilor părinţi dintr-un vagon unde se ascunsese să nu fie descoperit.

Toţi trei şi-au revenit speriaţi din bucuria inconştientă a revederii. Zâmbetul le-a îngheţat pe faţă.

Ciocârlia s-a uitat înspre gară, dar n-a văzut pe nimeni nici pe peron, nici printre linii. S-a gândit că se înşelase şi s-a comportat ca şi cum n-ar fi auzit nimic. A continuat să meargă alături de mama ei, braţ la braţ.

Ákos mergea în spatele lor, împreună cu hamalul, dar s-a mai uitat de câteva ori în direcţia vagonului, scrutând întunericul. Vocea îi era cunoscută. Semăna cu vocea celorlalţi oameni, dar era mai necizelată, mai sinceră. S-a şi oprit la un moment dat şi a vrut să se îndrepte într-acolo, dar s-a răzgândit. A izbit aerul cu umbrela pe care o ţinea în mână, aplicând o lovitură zdravănă, menită

tânărului insolent. Apoi le-a ajuns din urmă pe cele două femei.

Ciocârlia era binedispusă şi glumeaţă:

— Părinţii mei dragi nici nu se bucură să mă vadă. Ia te uită, nici nu-şi mai recunosc fata!

— Ba da. E din cauza pălăriei, a zis mama.

— Nu-mi stă bine?

— Ba da. Doar că e ciudată.

— Mă strânge un pic. Îmi stricã părul, a spus Ciocârlia, şi şi-a aranjat părul. Am primit-o de la tanti Etelka. Împreună cu pelerina. Ca să nu mă ude ploaia.

— E minunată.

— Nu-i aşa?

— Ba da. Doar că arăţi altfel în ea. Interesantă. Independentă.

— Aşa a zis şi tanti Etelka.

— Şi asta?

— A, da! Colivia!

— Ce este?

— Un porumbel.

Au ajuns la ieşire. Ciocârlia a ridicat din nou colivia în dreptul pieptului şi, în timp ce Ákos i-a înmânat biletele controlorului care se pregătea deja să plece, ea îşi alinta pasărea:

— Porumbiţa, aşa o cheamă, Porumbiţa. Pe Porumbiţa o s-o duc chiar eu acasă.

În faţa gării, tata a vrut să facă semn birjarului, să-i ducă acasă. Dar Ciocârlia l-a prins de mână, nu voia să-l lase. Ar fi fost o cheltuială inutilă. După ce stătuse jos atâta, o mică plimbare i-ar fi prins bine. Hamalul putea să-i ducă bagajele până acasă.

Ákos i-a dat omului umbrela lui şi acesta a luat-o înainte cu bagajele, întorcându-se din când în când să vadă cât de mult rămăseseră în urmă.

Nu mai ploua şi nici vântul nu mai bătea. Doar de pe crengile salcâmilor de pe marginea străzii mai cădeau uneori tremurând câteva picături.

Mergeau agale pe aleea cu plopi, Ciocârlia la mijloc, între mama şi tata. Tata ducea butelcuţa, în

care mai pleoscăia puţină apă, şi pătura cu dungă albă. Se uita distrat în pământ, nu auzea ce vorbeau fiica şi soţia lui. Şi-a smucit din nou umărul stâng, cărându-şi mai departe povara invizibilă, despre care ieri vorbise pentru prima oară. Dar faţa lui rămânea în continuare blândă, se bucura în mod vizibil de revedere.

— Care-s noutăţile? a întrebat-o Ciocârlia pe mama ei.

— O, nimic interesant, i-a răspuns mama, ne-a fost dor de tine, draga mea, ne-a fost foarte dor de tine.

Au ajuns în Piaţa Széchenyi, al cărei aer prăfuit fusese curăţat de ploaie. Casele se înşirau tăcute una lângă alta cu perdelele trase, obloanele închise, părând mai pitice ca niciodată în acea noapte pitică.

La ora aceea, toată lumea dormea. Bálint Környey dormea, Priboczay şi soţia lui grasă, cele patru fete sănătoase şi frumoase ca bobocii de trandafiri dormeau, Szunyogh şi Mályvády dormeau, Zányi şi Szolyvay dormeau, dormea şi Doba, tăcând lângă soţia lui slabă, negricioasă şi rea, lângă soţia lui foarte rea, dormea şi Feri Füzes, gentleman-ul perfect, zâmbind în somn, dormeau toate Panterele şi toţi cetăţenii. Şi domnul Weisz, în patul său de aramă, şi poate că şi asociatul, într-un pat de aramă mai puţin confortabil, în orice caz.

Clubul, ale cărui ferestre de la primul etaj altminteri ar fi strălucit asemenea unor pătrate încinse în noapte, rămăseseră în doliu după petrecerea de joi seara. Doar la o fereastră pâlpâia o lumină slabă.

Acolo veghea Sárcsevits, îngerul păzitor al Sárszeg-ului, stând lângă un bec, citind *Le Figaro*, înaintând împreună cu Vestul cultivat, cu popoarele iluminate ale Europei, pe drumul implacabil al progresului.

Şi mai era cineva treaz: Miklós Ijas, redactorul-adjunct al *Gazetei de Sárszeg*.

După spectacolul de la teatru, condusese până acasă pe Margit Lator, de care îl legau fire efemere, aşa cum se cuvine să fie legat un tânăr poet provincial de muza lui. Câteodată îşi lăsa capul în poala ei şi femeia acoperea de sărutări părul castaniu al poetului, îi săruta fruntea şi gura.

Şi în seara aceea serviseră ceaiul împreună, apoi cu o mică lampă albastră învăluiseră într-o „penumbră mistică" camera subretei, pe care aceasta o închiria pentru cinci forinţi pe lună. Amândoi visau să ajungă la Budapesta, şi asta îi apropia. În astfel de seri, la fel ca în cronicile sale, Ijas lăuda timbrul vocal al lui Margit Lator şi o vorbea de rău pe Olga Orosz, iar femeia, care, în paranteză fie spus, era amanta lui Papa Fehér sau mai bine zis a Băncii Agricole, asculta poeziile nepublicate şi care aveau să rămână încă mult timp nepublicate ale lui Ijas. Într-un cuvânt, îl aprecia.

După şedinţă, Ijas se dusese în Széchenyi, unde se stingeau deja luminile, pentru că acolo nu era muzică şi se aşezase la una dintre mesele de marmură ale cafenelei slab luminate, chiar lângă tejghea. Ca de obicei, a băut cafea neagră cu rom şi a fumat mai multe ţigări una după alta. A smuls din mâna chelnerului săptămânalul proaspăt sosit al lui József Kiss, *Săptămâna*, l-a răsfoit de mai multe ori, să vadă dacă publicaseră poezia pe care le-o trimisese cu mai multe luni în urmă, dar ca întotdeauna a căutat în zadar. A integrat mica lui dezamăgire literară într-o mult mai generală şi mai adânc înrădăcinată melancolie *fin-de-siècle* şi cu acea expresie pe faţă a privit înspre stradă, când i-a văzut pe cei trei Vajkay străbătând încet piaţa, cu hamalul obosit mergând în faţa lor.

S-a ridicat încet de la masă şi s-a ascuns în spatele sticlelor cu lichior expuse pe tejghea ca să nu fie văzut. Îi urmărea încruntat, cu o expresie mohorâtă. S-a şi aplecat puţin şi a rămas aşa până când cei trei au dispărut din raza lui vizuală. Şi-a scos imediat carneţelul şi a scris ceva în el chiar

acolo, ceva important ce n-avea voie să uite niciodată.

A scris: „Săraca Ciocârlia merge alături de părinţi după miezul nopţii. Strada Széchenyi. Hamal.”

A pus carneţelul înapoi în buzunar. Dar l-a mai scos o dată, holbându-se îndelung la ceea ce notase, îngândurat.

Şi, apucând din nou creionul, a scris trei semne de exclamare la sfârşit.

Soţii Vajkay erau deja în faţa Regelui Ungariei, de unde venea spre ei un miros îmbietor de friptură. Ciocârlia s-a strâmbat.

— Pfu, miros de restaurant!

— Am avut şi noi parte, a zis mama pe un ton uşor zeflemitor.

— Bieţii de voi!

În faţa farmaciei Maria staţiona o căruţă ţărănească. Pe capră stătea un gospodar încins cu un brâu de piele, care venise încă de după-amiază de la stână după doctoria pentru cal, aşteptând ca asistentul care lucra la lumina lumânării să pregătească într-un mojar de marmură cele unul sau două kilograme de alifie. Ceva mai departe, cafeneaua Baross încerca să-i atragă pe cei din Sárszeg cu terasa ei goală, plină de băltoace. Józsi Csinos cânta cele mai noi melodii din *Gheişa* şi *Sulamita* în faţa scaunelor şi a meselor goale.

— A plouat şi acolo? a întrebat femeia.

— Doar după-amiaza. Dimineaţa am avut parte de vreme foarte frumoasă. Am mai avut timp să trecem şi pe la biserica din Tarkő. La liturghie.

— Azi e sărbătoare?

— Da, a zis Ciocârlia. Naşterea Maicii Domnului.

În ziua Naşterii Maicii Domnului se adună rândunelele şi îşi iau zborul spre ţările calde, spre Africa. Apoi urmează vara fetelor bătrâne.

Erau deja la parc. Paşii lor răsunau pe asfalt. S-au uitat peste gard.

În mijlocul parcului, în iarba gazonului erau înfipţi pari cu globuri de sticlă în vârf, de care se sprijineau trandafirii muribunzi, cu pistilele arse de soare. Pe aleile întunecate se strecura o boare uşoară, răscolind câte o frunză uscată. Pe bănci, inclusiv pe cea pe care stătuse Ákos marţi după-amiaza, se prelingea acum umezeala. Gazonul se rărea. Parcul era pustiu, doar un poliţist îşi tăcea rondul de noapte pe lângă gard. L-a întâmpinat pe Ákos Vajkay cu un salut milităresc. Erau ceasurile târzii ale nopţii.

Ákos şi-a strâns mai tare pe trup haina de toamnă, pentru că îi era frig. A auzit un zgomot de sus, de undeva din aer. „Asta-i toamna”, s-a gândit.

Ce repede venise! Fără surle şi trâmbiţe, fără să anunţe moarte, tară mare pompă, fără covorul de frunze galbene şi coroana ei de fructe. O toamnă tăcută, insidioasă şi tenebroasă cuprinsese Sárszeg-ul. Stătea pitită în tufele nemişcate, deasupra copacilor, pe acoperişurile caselor. Undeva la marginea oraşului s-a auzit fluierul trenului, apoi s-a făcut linişte. Totul era acoperit de o plictiseală dezolantă. Zilele calde se terminaseră.

Atât a fost.

— Poate c-o să mai fie vreme inimoasă, a zis Ciocârlia.

— Se poate, a zis mama.

— Se poate, a zis şi tata.

Când au ajuns la colţul Străzii Petőfi au început să grăbească pasul, ca să ajungă cât mai repede acasă. Ciocârlia se adaptase greu la viaţa în pustă, i se făcuse dor în fiecare zi de casă, şi acum se bucura că ajunsese înapoi în oraşul al cărui confort învăluie multe lucruri în uitare şi asigură o solitudine adevărată celor care trebuie să rămână singuri.

Abia aştepta să treacă pragul casei.

XIII

În care romanul se termină în data de vineri,
8 septembrie 1899, dar nu se încheie.

Înăuntru, mama a îmbrăţişat-o cu patimă.

— Şi acum, a zis, o s-o umplu pe fetiţa mea de sărutări.

Ţoc, ţoc, plescăiau sărutările.

— Stai aici! i-a poruncit mama, cu o anumită autoritate de femeie bătrână, aproape milităroasă. Stai drept! Lasă-mă să te văd. Plesneşti de sănătate!

Ciocârlia şi-a scos pălăria şi pelerina de ploaie.

Într-adevăr, se îngrăşase de la atâta lapte, smântână şi unt. Gura îi mirosea a lapte, părul a smântână, hainele a unt.

Dar cele câteva kilograme în plus nu o ajutau cu nimic. Îi apăruseră nişte pete pe nas şi gâtul îi rămăsese la fel de lung. Lung şi subţire.

— Bine ai venit, fata mea! a zis tata, căruia îi plăcea protocolul şi a aşteptat ca Ciocârlia să se aşeze confortabil. Slavă Domnului că te-ai întors acasă !

I-a sărutat şi el ambii obraji.

Ţoc, ţoc, iarăşi ţocăiau sărutările.

— O, a strigat Ciocârlia, am uitat-o afară!

— Ce anume?

S-a întors cu colivia.

— Uitaţi-vă ce adorabilă e! Porumbiţă, Porumbiţă, Porumbiţa mea. Draga mea Porumbiţă! Nu-i aşa că-i dulce?

Porumbelul s-a speriat de la lumina electrică şi a început să scurme cu picioarele lui strâmbe, cu ghearele, şi-a dat capul prostuţ şi cuminte într-o parte şi i-a făcut cu ochiul noii stăpâne.

— E cuminte, a zis Ciocârlia, deschizând uşa coliviei, o să-mi stea pe umăr. Aşa face mereu.

Nu era un porumbel frumos. Era un biet porumbel pricăjit şi ciufulit.

— I-am adus şi grâu. Unde mi-e bagajul?

Tata a şi deschis geamantanul maroniu şi coşul în care Ciocârlia aranjase totul exemplar, aşa cum o făcuse şi el cu o săptămână în urmă; periuţa şi pieptănul erau în aceeaşi hârtie de mătase, iar pantofii, în aceeaşi hârtie de ziar. De la el moştenise fata dragostea pentru ordine.

Seminţele de grâu se găseau într-o pâlnie făcută din prima pagină a ediţiei de duminică a *Gazetei de Sárszeg*, unde figura de altfel şi poemul lui Miklós Ijas. Au hrănit multă vreme porumbelul cu ele, apoi au pus cuşca din sârmă pe biroul Ciocârliei.

— Am mai adus şi altceva, a zis Ciocârlia.

Rudele le trimiseseră două borcane cu gem de zmeură, un borcan cu compot de renglote, o tobă întreagă şi un tort pregătit de Ciocârlia împreună cu tanti Etelka.

Tortul acela, făcut din pişcoturi şi cremă de cafea, căruia în familie i se spunea „tort de familie” sau „tort Bozsó”, se teşise un pic în timpul călătoriei şi umplutura îi cursese prin părţi, murdărind hârtia de tort. S-au uitat îndelung la ea, clătinând capetele a regret. Dar umplutura putea fi râcâită cu un cuţit şi era foarte bună şi aşa.

În timpul desfacerii bagajelor, Ciocârlia a scos o fotografie dintre cămăşi.

— Ghici cine e! a zis râzând şi i-a întins-o mamei.

Nenea Béla, care era un împătimit al fotografiei, îi imortalizase. În fotografie era prezentă toată lumea, până şi Tigris, care avea urechile ciulite, dându-şi importanţă ca un adevărat câine de vânătoare, bălăbănindu-şi burta cu mameloanele umflate, care încasase atâtea gloanţe de-a lungul anilor de vânătoare, că-i zăngănea la fiecare pas, făcându-l pe nenea Béla să spună adesea că Tigris e un adevărat „câine de fier”.

Era o fotografie de grup din care nu lipsea niciunul dintre oaspeţii de la Tarkő.

În prim-plan stăteau cele două fete Thurzó, braţ la braţ, fără corset, cu coafuri în stilul Secession, ţinând câte o rachetă de tenis în mână. Lângă Zelma stătea elegantul, dar destul de nehotărâtul Feri Olcsvay, care, săracul de el, nu reuşise încă să afle dacă aparţinea ramurii de la Kisvárda sau celei de la Nagyvárda. Lângă Klári, lăsat într-un genunchi, într-o postură ce ridiculiza eroii romanelor de dragoste, stătea Berci, de care cele două fete păreau vizibil amuzate, abia reuşind să se abţină să izbucnească în râs.

În spate, tot braţ la braţ, tanti Etelka şi Ciocârlia.

— E o fotografie foarte reuşită, a remarcat mama. Astea de-aici sunt fetele Thurzó?

— Da.

— Cea mai mare nu-mi e simpatică deloc. Cea mică e o fată drăguţă, dar faţa ei este lipsită de expresie.

Ákos a luat fotografia. El s-a uitat doar la fiica lui.

Stătea lângă uşa grajdului, de care fusese proptită o greblă. Cu o mână se ţinea de tanti Etelka, iar cu cealaltă se ţinea de zid, ca şi cum ar fi căutat adăpost de ceva de care îi era frică. Părea că nu-şi găseşte locul printre ceilalţi, chiar şi printre rudele ei, de care o lega acelaşi sânge. Doar gestul acela al ei era vizibil, încercarea disperată de a fugi, gest care, în felul lui, era chiar inimos. Altfel, faţa ei aproape că nu se vedea, pentru că-şi lăsase ca de obicei capul în jos, expunându-şi doar părul în faţa obiectivului.

— Ei, cum e?

— Eşti drăgălaşă, a zis tata. Eşti nemaipomenită.

Ciocârlia îşi agăţase deja toate hainele în şifonier. După ce a închis uşa şifonierului, a zis:

— Aţi primit scrisoarea mea, nu-i aşa?

— Cum să nu, cum să nu! s-a grăbit tata să-i confirme.

— Te-a durut multă vreme măseaua, draga mea? a întrebat mama.

— Deloc. Mi-a trecut imediat. N-a fost mare lucru.

— Care a fost?

— Asta de-aici.

S-a oprit sub lustră şi a deschis gura pentru ca mama să poată vedea şi şi-a băgat degetul arătător adânc în gură ca să-i arate o măsea stricată, maro, din care lipsea jumătate. Celelalte din faţă erau ca nişte boabe de orez, uşor depărtate, dar sănătoase, albe.

— Măi să fie! a zis mama şi s-a ridicat un pic pe vârful degetelor, pentru că fiică-sa era mai înaltă decât ea. Va trebui să te duci la dentist. Să nu mai amâni!

Ákos nu s-a uitat.

El nu suporta să vadă niciun fel de suferinţă fizică, boală sau rană.

Se uita doar la faţa fiicei lui şi, în timp ce ea deschidea gura sub lustră, a văzut în lumina electrică, mai clar decât atunci când plecase, cu o săptămână în urmă, că e învăluită într-un fel de ceaţă cenuşie, abia vizibilă, dar imposibil de şters, o pânză de păianjen foarte fină şi subţire, dar în acelaşi timp extrem de rezistentă: bătrâneţea, indiferentă şi ireparabilă, care nu-l mai îndurera, ci pe care o accepta în numele fiicei lui. Stând aşa unul lângă altul, începuseră toţi trei să semene unul cu altul.

— Şi, ce mai e pe-acolo? a întrebat mama.

— Sunt bine cu toţii, mulţumesc.

— Mătuşa Etelka?

— E bine.

— Unchiul Béla?

— Şi el e bine.

— Deci toţi sunt bine.

În Tarkő fusese la fel.

— Şi, ce mai e pe-acolo?

— Sunt toţi bine, mulţumesc.

— Mama ta?

— E bine.

— Tatăl tău?

— Şi el.

— Deci, toţi simt bine, ziseseră.

Dar Ciocârlia n-a menţionat acest lucru, a zis doar:

— Vă transmit toate cele bune.

Şi, desfăcându-şi nasturii de la bluză, a început să se pregătească de culcare.

— Deci te-ai simţit bine, a zis mama ca să tragă o concluzie.

— Nemaipomenit. Nici nu e timp să vă povestesc totul în seara asta, a adăugat. Mâine. Toată săptămâna o să vă povestesc.

— Cel puţin ai avut parte de odihnă.

— Da.

— Şi voi, a început Ciocârlia, ridicându-şi vocea a autoînvinuire, săracii de voi? Îmi închipui ce groaznic trebuie să fi fost. Mâncarea de la Regele Ungariei...

— Oribilă, a răspuns Ákos, dând din mână a lehamite.

— De fapt, a zis mama cu mândrie jucăuşă, tata a fost invitat într-una dintre zile să ia prânzul acasă la prefect. Nu-i de ici, de colo.

— E adevărat?

Şi Ciocârlia l-a fixat pe tatăl ei cu o privire pătrunzătoare.

— Dar mie nu-mi place cum arată tata. Vino încoace, dragule! Dă-mi voie să te privesc!

Tata s-a dus ascultător lângă ea. Nu îndrăznea să se uite în ochii Ciocârliei. Îi era teamă.

— Ce palid e, a zis Ciocârlia coborându-şi vocea. Ce slab! Până şi mânuţele sunt numai piele şi os.

Ciocârlia şi-a aşezat mâinile osoase, dar plăcut feminine, pe mâinile tatălui ei şi i-a mângâiat

încheieturile ca pe ale unui copil. Apoi le-a sărutat cu tandreţe.

— O să te iau eu în primire, a zis pe un ton aproape bărbătesc. Tăticule, va trebui să te-ngraşi! Ai înţeles? O să-ţi gătesc chiar eu.

— Chiar aşa, ce gătim mâine?

— Ceva uşor. Mi-a ajuns mâncarea aia grasă din pustă. Poate o supă cu chimen, carne cu orez. Şi griş cu lapte. Avem şi tort.

— Iar săptămâna viitoare trebuie să spălăm, a mormăit mama.

Tata le-a urat noapte bună, s-a dus în dormitor şi a închis uşa albă care despărţea dormitorul de camera fetei. O auzea pe mama discutând toate fleacurile gospodăriei cu fiica ei, care se culcase deja, apoi despre spălătoreasă şi despre Biri Szilkuthy, care urma să se despartă de soţul ei.

Ákos a aprins lampa. Dar când lumina ei tremurătoare a scânteiat pe suprafaţa tăvii, s-a albit la faţă şi a dat înapoi ca cel care vede o grozăvie.

Acolo, pe marginea tăvii, era o hârtie care scăpase cumva în marea harababură, capătul roz al biletului de teatru pentru loja cu două locuri de la parter, pe care, din nebăgare de seamă, îl aduseseră acasă şi uitaseră să-l arunce.

S-a uitat spre uşă, apoi a strâns în pumn documentul incriminator, l-a făcut bucăţele şi s-a dus la soba de teracotă albă, i-a deschis fără zgomot uşiţa şi l-a aruncat înăuntru. Când aveau să aprindă primul foc, la sfârşitul lui septembrie sau în octombrie, avea să ardă împreună cu surcelele, butucii şi alte nimicuri aruncate acolo în timpul verii.

Apoi s-a dezbrăcat. A venit şi mama, în vârful picioarelor, închizând după ea uşa de la camera fetei, care îi despărţea de Ciocârlia.

Vorbeau în şoaptă:

— Te-ai mai liniştit? l-a întrebat mama pe tata, care stătea întins în pat, cu capul pe perna joasă.

— Doarme? a întrebat tata.

— Da.

— Săraca, a obosit-o drumul!

Mama s-a uitat la uşă. În adâncul inimii ei de femeie ştia că fiica ei nu doarme.

Ciocârlia tocmai apăsase pe întrerupătorul lămpii electrice şi în camera ei se făcuse întuneric. A oftat adânc, ca de atâtea ori, zi de zi, şi a închis ochii. Avea senzaţia că se terminase, că totul s-a terminat.

Nu se întâmplase nimic, iar nu se întâmplase nimic. Ca de obicei, doar minţise, zâmbise, şi fusese tot timpul drăguţă cu toată lumea. Dar în săptămâna aceea, cât fusese departe de părinţi, ceva se schimbase în ea, de care abia acum devenise conştientă, când nu îi mai vedea pe oamenii de la Tarkő şi nu mai auzea zăngănitul roţilor de tren.

„Eu”, s-a gândit, aşa cum facem toţi când ne gândim la noi.

Dar acel eu era ea, şi ea trăia acel lucru pe deplin. Ea era acel eu, în trup şi în suflet, una cu carnea şi amintirile, trecutul, prezentul şi viitorul lui, pe care le cuprindem într-un singur destin ori de câte ori devenim conştienţi de noi înşine şi rostim imperturbabilul cuvânt: eu.

Într-adevăr, nenea Béla şi tanti Etelka o primiseră cu drag, dar ea înţelesese repede că e în plus, că e o povară, se străduise să se îndepărteze de ei, să se facă mică, cât putea ea de mică. De asta se dusese să doarmă pe canapea. Dar tot nu îi reuşise cu totul ceea ce îşi dorise.

Le stătuse mereu în cale fetelor Thurzó, orice ar fi făcut, orice ar fi spus, chiar şi lui Berci uneori, şi descoperise într-o seară în timpul cinei că o obosea până şi pe tanti Etelka.

Erau cu toţii acolo în fotografia pe care le-o arătase părinţilor ei.

Dar cineva lipsea din acea fotografie.

Jóska Szabó, vechilul, la origine ţăran, un bărbat lipsit de maniere, de patruzeci şi patru de ani, acel văduv cu mustaţă de focă şi trup îndesat,

care în prima zi mai stătuse de vorbă cu ea şi o condusese de la fermă până acasă, dar apoi nu se mai apropiase de ea, îi evita compania şi, ori de câte ori ea se uita la el, îşi ferea ochii.

Da, chiar şi Jóska Szabó, cu cei trei copii ai săi, doi băieţi şi o fată de şase ani, Mancika, căreia îi plăcea să stea la ea în braţe şi să fie mângâiată. La plecare îi făcuse cadou Mancikăi medalionul de la gât, împreună cu lănţişorul de argint, pe care îl primise de la doamna Záhoczky cu ocazia confirmării. Ce gest prostesc şi ridicol din partea ei! Ruşine, ruşine! Nici nu o să le zică părinţilor, o să le spună că îl pierduse.

Îi ziseseră să vină şi vara viitoare. Le promisese că o să se ducă. Nu avea să se mai ducă. De ce ar fi făcut-o?

La anul va avea deja treizeci şi şase de ani. Dar peste zece ani? Şi apoi după încă zece ani câţi va avea? Tata avea acum cincizeci şi nouă, mama, cincizeci şi şapte. Încă zece ani, sau poate nici atât. Părinţii ei aveau să moară. „Ce-o să se întâmple atunci, Doamne, Maica Domnului, ce-o să se întâmple?”

Deasupra patului ei, asemenea Isusului de ghips de deasupra patului părinţilor ei, stătea agăţată icoana Fecioarei Maria, care îşi legăna copilul mort pe genunchi şi arăta spre inima ei străpunsă de cele şapte pumnale ale durerii materne. Îi auzise încă de mică rugăciunile copilăreşti, pline de fervoare, la fel cum Isusul răstignit le ascultase pe cele ale părinţilor ei. Ciocârlia şi-a înălţat pentru o clipă spre ea mâinile braţe într-un gest pripit, pe care şi l-a reprimat imediat. Răbdare. Răbdare, Sunt alţii pe lumea asta care suferă şi mai mult.

Stătea întinsă în pat, ţinând în continuare ochii închişi, pe acel pat rece şi steril de fată mare, în care nu se petrecuse niciodată nimic semnificativ, în afară de somn şi boală. Îl presa cu greutatea corpului ei, aşa cum cadavrul apasă catafalcul.

Putea să se întindă în voie în el, fiind mult mai lat şi mai moale decât canapeaua de la Tarkő, şi să reflecteze cu luciditate la lucrurile care o aşteptau a doua zi.

Deci mâine dimineaţă se va trezi înainte de şapte şi va găti carne cu orez, fără piper sau alte condimente, şi griş cu lapte ca să-l îngraşe pe bunul ei tată. După-amiaza va continua să croşeteze la faţa de masă galbenă, pe care nu apucase s-o termine, pentru că rudele nu o lăsaseră să lucreze şi ea cedase în faţa cuvintelor lor. Iar săptămâna viitoare va trebui să spele.

A deschis ochii, pentru că până atunci îi ţinuse strâns închişi. Era înconjurată de întunericul moale, bezna adâncă şi prietenoasă, şi la atingerea aerului sau poate din cauza întunericului în care nu vedea nimic, dar absolut nimic, ochii i s-au umplut dintr-odată de lacrimi şi perna ei uscată a fost năpădită de un şuvoi cald şi viu, a devenit dintr-odată atât de udă, de parcă paharul de pe noptieră s-ar fi răsturnat peste ea. Plângea cu hohote, dar s-a întors pe burtă şi şi-a apăsat gura de pernă ca să n-o audă părinţii. Dobândise deja oarecare experienţă în astfel de lucruri.

Tata încă nu stinsese lumina.

— Ciocârlia, a murmurat şi a arătat spre uşă, apoi şi-a întors privirea spre soţia lui, fericit.

— A zburat înapoi acasă.

— Micuţa noastră pasăre, a adăugat tata, a zburat în sfârşit înapoi acasă.